

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

במדבר - שבועות

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

קמעים מתוך הספר החדש 'באר החיים שביעין חביבין'

פרשת במדבר - שבועות

- א אנכי בא אליך בעב הענן - נראה כרעה ואינו אלא טובה נפלאה א
- אנכי ה' אלוךך - יסוד התורה כולה הוא האמונה בה' ג
- חומש הפקודים - מספר בני ישראל כהוראה שכל יהודי חשוב בפני עצמו כדבר שבמנין ג
- איש על מחנהו ואיש על הגלו - עבודת ה' כל איש במצב שהעמידו הבורא ולא יחפש את אשרו במקום אחר ה
- ואינם משיבים ועונים - המוותר ושותק ניצול מכל רע וזוכה להשראת השכינה ז
- כי על כל אלה יביאך אלוקים - הכל קצוב ומדוד ז
- היו נכונים לשלושת ימים - ענין ההכנה לקבלת התורה ובפרט בג' ימי הנבלה ח
- האש הגדולה - קבלת התורה בהתלהבות ואש בוערת יב
- ויענו כל העם - נתינת התורה ביום זה לכל יחיד מבני ישראל אפילו לפשוטים ופחותים טו
- ואשא אתכם - ביום הזה מתעלים בני ישראל עד מאד יח
- שמחים כנתינתם מסיני - השמחה וההתעלות בקבלת התורה יט
- תיקון ליל שבועות - גדולת וקדושת הלילה כ
- היום הזה נהיית לעם - נתינת התורה מתחדשת בכל שנה ושנה כב
- בקבלת יום זה עשרת הדברים - מתן תורה כהיום הזה בעת קריאת עשרת הדברות כה
- בעצרת נידונין - יום הדין על רוחניות ע"כ הזמן גרמא לשפוך נפשו לפקידת ישועה ורחמים ברוחניות כו
- הוא יפתח לבנו - התפילה להצלחה בתורה ויראה מהורה כו
- יושב תהילות ישראל - מעלת אמירת תהלים שחיברם דוד המלך ובפרט ביום זה כח
- כאיש אחד בלב אחד - כח האחדות כתנאי לקבלת התורה ל
- וקדשתם - ענין הקדושה כהכנה וכתנאי לקבלת התורה לב
- כלום יצר הרע יש בניכם - עיקר מעלת האדם שיש בקרבו היצר המונעו מעבוד את ה' לה
- לעסוק בדברי תורה - להוסיף חיל בלימוד התורה בימים אלו ובכל השנה לח
- דרך ארץ קדמה - זהירות בבין אדם לחברו יותר מבבין אדם למקום מ

במדבר - שבועות

אנכי בא אליך בעב הענן - נראה כרעה ואינו אלא טובה נפלות

וזוה מרומזו בטעמי המקרא על אותו הפסוק 'ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא' - דמעמו 'קדמא ואולא מונח רביעי', שמארבעת בני אהרן הניחו והשאירו שנים למטה מההר בעת מעמד הר סיני, כי 'קדמא ואולא' - שהקב"ה המביט מראשית אחרית, הקדים לראות שהעולים על ההר אולא - ילכו מהעולם בטרם עת, לכן לטובתם לא העלה את כולם על ההר.

עתה בין והתבונן נוראות עומד לו אהרן כהנא קדישא, בשעה הכי נעלית - מיום בריאת העולם ועד סופו, כשירד הקב"ה על הר סיני קרע את העליונים ואת התחתונים וראו שהוא יחידי, והנה הוא רואה כי שבעים זקנים הקטנים במדרגתם משני בניו אלעזר ואיתמר עולים על ההר והם עומדים להשיג שם 'מדרגות' גבוהות עד אין שיעור, ואילו שני בניו אלו נשארים לעמוד בין העם... ואינו מבין מדוע עשה לו ה' ככה. גם בניו הקדושים עצמם יתמהו, וכי זה שכרנו על יגיעות גדולות ועבודות נוראות - להשאר בין העם והיה זה כ'זילותא' לפי כבודם, וקוב"ה אומר המתנינו לי ותראו כי רק בזכות 'השפלה' זאת ישאר נצר וזכר לזרע אהרן, וכל הכהנים ועבודת הכהונה לדורי דורות יהיו נמנים על 'וצאי חלציתם' בזכות השפלה זאת...*

בטרם נגלה הקב"ה לעמו בית ישראל במעמד הגדול והנורא אמר הקב"ה למשה - 'ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל' (שמות כד א), וכתב ה'טור' בפירושו על התורה, תימה לי, למה לא עלו אלעזר ואיתמר שהרי גדולה מעלתם ממעלת הזקנים, כדאיתא (עירובין נד:): 'כיצד סדר משנה, נכנס אהרן ושנה לו משה פרקו, נכנסו בניו... נכנסו זקנים... נכנסו כל העם... נסתלק אהרן שנו בניו לזקנים ולכל העם' הרי לך שאלעזר ואיתמר גדולים בחכמה מהזקנים שכן הן מלמדים אותם את התורה, ומדוע הזקנים עלו על הר סיני ואלעזר ואיתמר נשארו מאחור. ומבאר, משום שהקב"ה 'לו נתכנו עלילות' (שמואל א' ב ג), וידע שבעלילה זו נתחייבו כדאמרין (תנחומא בהעלותך טז) שמכאן נתחייבו שריפה אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהו לשנה הבאה בא' ניסן יום הקמת המשכן כדכתיב בפרשתן (ג ד) וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש וכו', ולזקנים עד תבערה (מתאוננים), ואילו היו גם אלעזר ואיתמר עולים על ההר היו גם הם מתים ונמצא שנכרת כל זרע אהרן, ולא רצה הקב"ה שיכרת זרע כהונה הקדושה, ע"כ מתחילה לא נתן להם לעלות ההרה (ומקורו ב'מושב זקנים' בשם הרא"ש).

א. ומכאן ילמד כל איש לעצמו, פעמים הרבה עולים במחשבתו של אדם, ראה נא, כמה עלה ונתעלה ידידי ורעי עשרת מונים ממני - ברוחניות - כשנתמנה להיות 'כלי קודש' מג"ש, ראש ישיבה, אדמו"ר וכו' וכו' כל חד בדיליה, או בגשמיות - נכסיו מצליחין, שמו הולך לפניו כמומחה בתחום פלוני. בניו מפארים את טובי הישיבות ואילו אני אנה אני בא... וכיו"ב רבות ממחשבות הטורדות מנוחתם של בני אדם. תשובתם, אל תהיו קצרי רואי, התייצבו וראו כי הכל בחשבון לטובתכם ולהנאתכם, פעמים שיתגלה החשבון כאהרן הכהן שנתגלה לבסוף, כי כל 'ירידה' זו הייתה לחיות זרעו לעולמים, ופעמים שלא יראה כזאת אלא בעולם העליון, אבל האמת כי כן הוא.

מעשה שהיה בשנה זו לפני כשבועיים, אברך יקר מלמד תשב"ר בעי"ת בני ברק יצ"ו העמיד את רכבו בצידי הדרכים וללא כל סיבה מוצדקת 'נכנס' בו רכב אחר מעוברי הדרכים ופגע בו עד כדי כליון וחרץ, וישכם המלמד בבוקר וירא את אשר אירע לרכבו, נכנס ל'בית תלמודו' וביכה בפני חבר מרעיו המלמדים שליט"א את מר גורלו, כי 'חורבן' נורא נגרם לרכבו שקנאו בממון ודמים תרתי משמע... חבריו ניסו להרגיע את סערת רוחו, כי בקרוב ממש יקבל רכב חדש מאת חברת ה'ביטוח' (אינשורנס), אך הוא בשלו - שהרי הללו אינם ששים לבזבו 'פרוטה' יתירה מתחת ידם, ובטרם יוציאו פרוטה מתחת ידם להשלים הנזק יוציאו ל'ניזק' את נשמתו... לאחר ימים ספורים הגיע יום שישי פרשת אמור ומיודעינו הוצרך לצאת לדרכו לשבות שבתו בשבת הסמוכה לל"ג בעומר בעיה"ק צפת ת"ו, לשם כך שאל רכב מידידו הטוב ויצא לדרכו צפתה... על אם הדרך באמצע נסיעתו בחוצות (אשר שם נוסעים במהירות גדולה כידוע) נעצר בפתאומיות הרכב שנסע לפניו וברגע כמימריה הספיק מיודעינו לסטות מדרכו לנתיב (ליין) השמאלי - כדי להציל חייו וחיי הנוסעים

להתראות עם אנשים וכן נהגה נעמי - שלא מצינו שראתה נעמי את בועז ולא דברה עמו כלל, לכן היה בדעתה שתתקרב אליו ע"י אשתו - שתבקש מעמה שתדבר עם בעלה בועז שידאג לכל מחסורה. ויהי אך נכנסה נעמי לבית לחם והנה - מתה אשת בועז (ב"ב שם), כדכתיב (שם יט) 'ויהי כבואנה בית לחם ותהום כל העיר' וברש"י 'ותיהום כל העיר - נעשית הומיה כל העיר, כולם נתקבצו לקבור אשתו של בועז שמתה בו ביום'. באותה שעה הבינה נעמי כי אבדה גם תקוותה האחרונה - כי לא תוכל לפנות אל בועז דרך אשתו, ובכתה ואמרה (שם כ) 'קראנה לי מרה כי הימר ש-ד-י לי מאד'. אך באמת כל זה היה לטובתה, כי כך התגלגלו הדברים שבועז נשא את רות כלתה לו לאשה, ומאז היה כל מחסורה על בועז, ולא עוד אלא שנולד בן לרות - ואז ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך ה'... והיה לך (בן זה) למשיב נפש, ולכלכל את שבתך, ותהי לו לאומנת (שם ד טו). ומשם הגיעו בני ישראל לעת טובה וברכה בימי שלמה אשר בכל ימיהם של בני ישראל לא היו להם

זכור מבאר הא דכתיב על 'שלמה המלך' 'ידבר שלושת אלפים משל' (מלכים א ה יב), כי כשרצה שלמה להרגיע סערת רוחם של המתייסרים - שיקבלו באהבה ושמחה את כל המצבים העוברים עליהם, נענה ואמר ראו נא מה היה לג' אלו ששמם מתחיל באות אל"ף (איהרן, אלעזר איתמר) כי שלושת אֱלִפִים אלו יוכיחו כי הנראה כרעה אינו אלא טובה וברכה.

מצינו בדברי ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"ב רצט. ד"ה כי) במה שאמרה נעמי בבואה לבית לחם 'ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא כי המר ש-ד-י לי מאד' (רות א כ), כי הנה אחר ששני בניה של נעמי מתו על פניה, ונשארה יחידה בעולמה זולתי כלתה רות, הרגישה נעמי שאבדה כל תקוותה, ואך תקווה אחת קוותה שבבית לחם דר שאר בשרה וקרובה - בועז איש גבור חיל והוא שר ונכבד בישראל, כי בעלה אלימלך היה אחיו של שלמון אבי בועז (ב"ב צא.), ואף היא הייתה בת אחי אביו של בועז (שם) וחשבה שבבואה לבית לחם יהיה לה בועז למשיב נפש. אך מכיוון שאין דרך הצנועות

עמו, אך ביציאתו לצד שמאל פגעה בו 'משאית' (טראק) גדולה ומחצה את רכבו לגמרי, ואך בנס ופלא יצא כשהוא חי ושלם והרכב 'מת' לצמיתות. עתה נתברר לו הטובה והישועה שעשו עמו מן השמים ב'דיני ממונות' לבד מהטובה בדיני נפשות - בהצלת חייו, כי לרכב זה היה 'ביטוח מקיף' - מה שמחייב את חברת הביטוח לשלם לו רכב חדש גם כשהוא אשם וגרם לתאונה (עקסידענ"ט), מה שלא עשה כן לרכבו שנמחץ לפני כמה ימים, ולא שילם עליו 'ביטוח מקיף'. נמצא אילו לא היו נוטלים ממנו מן השמים את רכבו לפני כמה ימים, והוא היה נוסע עמו כעת הרי בתאונה כזאת היה מפסיד את הרכב ודמיו ב'הפסד מרובה', מה עשה הקב"ה - נטל ממנו את רכבו באופן שישולם לו בקרוב רכב חדש, וגם מי שהלווהו לא הפסיד כי ביטוח מקיף אשר לו ישלם לו רכב חדש... נמצא כשהיה הלה עומד ובוכה לפני חביריו ב'חדר מלמדים', לא היה זה אלא 'בכיה של חינם' כי לא ידע איזה טובה עשו עמו מן השמים, מכאן יבין כל אדם להפסיק לבכות לחינם, שהרי הכל לטובה ולא מצינו אדם שפוי בדעתו מבכה את גורלו הטוב בנעימים. וכבר אמרו שלכן איתא בחז"ל (שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים', וביארו שהוא כדוגמת הזרע הנזרע באדמה שבסדר ה'צמיחה' נרקב בתחילה, מה עשה בעה"ב, הלך והשקה את האדמה והזרע אך ללא הועיל, הזרע נרקב יותר ויותר... ויבוא הזרע ויזעק, אויה לי, כי הזרעים היקרים אשר קניתים בממון ודמים הלכו לאיבוד בתוככי אדמה מרקבת זו... וככל שהנני משקה אותה כך תוסיף ברקבונה, מה יאמרו הבריות, שוטה, המתן ותראה את צמיחת הזרעים הפלא ופלא, כי אכן בתחילה לא תראה מאומה ולפתע, יעלה ויצמח כגן רטוב. כן הוא מעשה האמונה 'אמונת זה סדר זרעים' - בתחילה לא תראה מאומה לטובה, אבל בסבלנותך כשתאמין תראה שלבסוף תעלה ותצמח ישועתך למעלה למעלה.

ב. יש להוסיף מה שאמרו להמליץ - מאי טעמא אמרה תורה להניח תפילין על הידיים, ומדוע דייקא על יד כהה השמאלית, אלא, שלא הרי הידיים כהרי העיניים ואוזניים וכו', כי אף שגם מהם יש לאדם שניים מכל אבר, מכל מקום בכוחם ובפעולתם שווים הם, כי שמוע ישמע הן באוזן ימין הן באוזן שמאל ללא כל חילוק. כמו כן ב' העיניים שווים הם. ובזה נשתנו הידיים, כי עיקר פעולותיו עושה האדם ביד ימין ואילו ידו השמאלית 'יד כהה' היא, חלשה ורפה יותר מן השנייה. לזה נצטוונו בבואנו להניח תפילין שהיא 'דביקות בבורא יתב"ש' להניחם דייקא על ה'יד כהה', להורות כי דייקא מהחלשים, ומזמני הנסיון והחשכה, שם היא עיקר דביקות הבורא, ושם יתגלה 'יחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם'.

מלת 'לאמר' הוא כמוותר, ופירש הוא ז"ל, שהקב"ה נתן לנו התורה והמצוות, וכל התורה כולה הוא כלול ב'אנכי ה' אלקיך', כי זה עיקר הכל, אם אדם מקבל אלקותו יתברך שמו עליו - עי"ז הוא שומר ומקיים את כל התורה שלא לעבור על לא תעשה חלילה ומקיים המצוות עשה, וכל התורה והמצוות הם נתיב אשר על ידם נוכל לידע מאלקותו יתברך שמו, וזהו 'וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר - אנכי ה' אלקיך' פירוש שבכלל 'אנכי' הוא כל התורה כולה וכו', וכל התורה כולה היא תלויה ב'אנכי', דהיינו אם האדם מאמין באלקותו ממילא בודאי מקיים התורה והמצוות כראוי, ואם חלילה אינו מאמין באלקותו ממילא אינו רוצה לקיים התורה והמצוות [ועיקרי הדברים מרומזים בספרו הקדוש 'נועם אלימלך', עי"ש].

כתב הגר"א (משלי כב יט) עיקר נתינת התורה לישראל הוא בכדי שישימו בטחונם בה'.

חומש הפקודים - מספר בני ישראל כהוראה שכל יהודי חשוב בפני עצמו כדבר שבמנין

בפרשתן (א ב-ג) 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל... תפקדו אותם לצבאותם'. וברש"י, מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה (ע"כ). והוא כאדם המחבב חפצים מסוימים והוא מונה אותם בכל שעה ושעה לראות אם לא חסרו.

ונתבאר בספרים (ספר הזכות ל'חידושי הרי"ם' ז"ע, פר' תשא. ועוד) שתכלית המנין והספירה היה להראות לכל אחד ואחד שהוא 'דבר שבמנין' שאינו בטל אפילו באלף, ולכל אחד יש חשיבות בפני עצמו אצל הקב"ה. וע"ש זה המנין נקרא חומש במדבר 'חומש הפקודים' - אף שרק ב' פעמים נזכר בו ענין 'מנין בני ישראל', כי ענין גדול יש לו לבורא במספר בני'.

איתא ב'כלי יקר' בפרשתן (ב ב) עה"פ 'שאו את ראש' - וז"ל. אע"פ שרש"י פירש שהוא לשון קבלת חשבון מ"מ הזכירו בלשון שאו, כי מצד המספר ינטלם וינשאם ביתר שאת על כל העמים אשר אין להם מספר פרטי, כמו הקש הזה שאין דרך בעל הגורן ליתן לו מנין...

זמני טובה כימי שלמה המלך ביושבם 'איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו' ואז נתמלאה הלכנה (שמו"ר טו כו), ואכן 'המר שד-י לי מאד' הם בראשי תיבות 'שלמה' וכלומר כי אותם זמני הסתרה הביאו לידי זמני הטובה הללו. מכאן ילמד כל אחד לענינו, כשנראה לו כי אבדה תקוותו האחרונה, יסמוך לבו על ה', בידיעה כי אדרבה מכאן תצמח ישועתו.

ומפורשים הדברים ברש"י (ב"ב שם), וז"ל. מתה אשתו של בועז. ולאשמועינן אתא שהקב"ה מקדים רפואה למכה ויש לו לאדם לבטוח בהקב"ה.

אנכי ה' אלוקיך - יסוד התורה כולה הוא האמונה בה' **הסמ"ק** מנה את האמונה כמצווה ראשונה במנין המצוות (מצוה א) וז"ל. לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה וכו' רוחות כדכתיב (שמות כ ב) **אנכי ה' אלוקיך**, וכתיב (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד... אכן הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהלים לו כג) מה' מצעדי גבר כוננו, עכ"ל.

תדע שהאמונה היא עיקר כל התורה כולה: כדכתיב ה'רמב"ן' זי"ע (סוף פר' בא ב"ה ומן הניסים) 'שאינן לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם'. נמצא, שבלא האמונה נחשב כמי שעדיין לא 'התחיל' את התורה. אין לנו אלא להתבונן בדבריו, ולהשיבם היטב בפנימיות לבנו - שאין כל טבע בעולם אלא הכל בהנהגה ניסית מאת ה'. כאשר יחיה האדם באמונה זו אשריו ואשרי חלקו בזה ובבא.

איתא מהרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (פרשת יתרו ד"ה איתא במדרש), וז"ל. 'שמעתי מפה הקדוש הרב רבינו אלימלך [מליוענסק] זצוק"ל, על פסוק 'וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, אנכי ה' אלקיך', כי לכאורה

ג. וז"ל הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע (ר"פ עקב). כלל גדול לעבודת הבורא ב"ה הוא העיקר הוא האמונה, וע"ז היה מזהיר אא"ז זללה"ה (מרן הבעש"ט), וזהו שורש לכל התורה והעבודה, וזהו שאמר דהמע"ה (תהלים קיט פו) כל מצוותיך אמונה.

ד. ידוע שהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע היה מצווה לחסידיו לחזור בכל יום ויום את דברי הרמב"ן הללו.

ובפרט אם יתבונן ויראה שכך הוא דרך המנין והמספר שהוא נשלם דייקא מכל יחיד ויחיד. ובחסרונו יחסר המנין אחד פחות מכל המספר, וכל יהודי הינו חלק ממנין ששים רבוא נשמות ישראל, ובלעדיו אי אפשר לכל הכלל לקבל את התורה, כי אף אם יחסר רק אחד מן המנין יורגש החסרון ככולם.

איתא בספרים (עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו מאמר הנפש ח"ג פ"ה ו, הובא בשלה"ק בית חכמה קצב ועוד) שבתורה יש שישים רבוא אותיות כנגד שישים רבוא נשמות ישראל ('ישראל' ראשי תיבות יש שישים ריבוא אותיות לתורה, והם כנגד שישים ריבוא נשמות לישראל). מעתה יש לומר כשם שכל אות בתורה צריכה להיות מוקפת בגויל מארבע רוחותיה כדי להפרידה משאר אותיות (מנחות כט.). כיו"ב, כל יהודי נשלח לעולם הזה בשליחות מיוחדת לו, ורק בידו למלאות תפקידו ואין בלתו. ידיעה זו תתן לו עוז ותעצומות בעבודתו, כי ידע שאינו 'עוד יהודי' בעלמא, ואינו בטל ברוב העולם, שהרי דבר שבמנין הוא, ועליו לעשות חובתו ושליחותו בהאי עלמא (עי' תפא"ש שבועות ד"ה עי"ל זה ספר - לענין שאין אדם נוגע במוכן לחברו).

ובזה מבארים (עיי' 'מלבי"ם') את הכתוב (תהלים קמו ד) מונה מספר לכוכבים, לכולם שמות יקרא כי הקב"ה מיוחד ב'שמות' כל כוכב וכוכב, ולכל אחד מהם נכונה עבודה מיוחדת ותפקיד בפני עצמו. כיו"ב לדידן, לכל יחיד ויחיד מבני"י יש שליחות וענין מיוחד, שרק הוא יכול לפעול ולעשות. וזהו אומרו לכולם שמות יקרא, בחביבות מיוחדת.

כיו"ב ביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם ריש פר' שמות) את מאמר חז"ל (הובא ברש"י שמות א א) 'שבני ישראל נמשלו לכוכבים' - ומה ענין זה לזה. אלא, כי כמו הכוכבים הללו, כשמביטים בהם מרחוק, רואים שרבים הם עד אין מספר. אך מכל מקום

אבל כל איש מישראל מושגה בפרטות, ואפילו אחד מהם חשוב כאומה שלימה... על כן נתן להם הקב"ה מספר כמו לכוכבים, עכ"ל. ומכאן למדנו גם כן שענין הספירה מורה על חשיבות יתירה.

ביסוד זה יתבארו היטב דברי הנביא (ירמיה לא יד) 'רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה, כי איננו', ולכאורה יש לדקדק שפתח בלשון רבים - 'רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה', ומסיים כי איננו בלשון יחיד. ומן הראוי היה לו לומר 'רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה, כי אינם', או כולו בלשון יחיד 'רחל מבכה על בנה, מאנה להנחם על בנה, כי איננו'. ומבארים בעלי המוסר (כדור האחרון) כיסוד האמור, שכל אחד ואחד מישראל חשוב וחביב אצל הקב"ה כעולם מלא, וזה מה שאמר הנביא 'רחל מבכה על בניה' בכללות, אך הצער הוא על כל אחד ואחד בפרטות, ולכן כתיב 'כי איננו' בלשון יחיד.

ביסוד זה ביאר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה לשבועות) דלכן תיקנו חכמים שיהיו קוראים פרשת במדבר קודם חג השבועות (עי' מגילה לא: ובתורה קלות, וטעמם כדי להפסיק עם קריאת פרשה זו בין הקלות שבפר' בחקותי לשבועות) וז"ל. ונראה שיש לפר' במדבר שייכות גדולה לשבועות, והוא להוציא מאלה שמתרשלין ללמוד, בחשבם שלא יגיעו למדרגה גדולה בתורה. וע"ז בארתי (שמות ל יב) שמה שנאמר ענין המנין בלשון 'שאו' - שבה מתנשאים כל אחד ממדרגתו, בראותו שהוא שוה לימנות באותו המספר ממש של הגדול, ששניהם נמנים רק לאחד, א"כ גם הוא יכול לבוא למדרגה הגדולה. ולכן קודם שבועות צריך לקרוא פרשת במדבר שהוא פרשת הפקודים שנאמר בלשון נשיאות ללמדנו שבאופן זה יכול לקבל התורה וללמודה.

ה. מספרים על הרה"צ רבי נח וויינבערג זי"ע [אביו של הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע], שפעם ישבה דבורה על מצחו והוא לא זו ולא נע מחמתה, וכה אמר לאחד ממקורביו שרצה לגרשה מעל פניו, 'אם נגזר בשמים שדבורה זו תעקוץ אותי - הרי לא תצליח לגרשה, ואם לא נגזר כן אזי בלאו הכי לא אנזק ממנה, ולמה אם כן תעמול בחינם כדי לסלקה מעלי...'

ו. והרי אם יחסר אפילו אות אחת מכל דברי התורה הזאת ייחשב הספר כס"ת פסול, ומכאן, שרק ע"י כל נשמות השישים רבוא נעשית הקומה שלימה, ומכאן, ילמד שלא תיפול רוחו ולא יתייאש ח"ו, אלא ידע שבו בחר ה' לקבל התורה וחפץ יתב"ש בעבודתו ובמצוותיו.

כמו שיש אצל כל אנשי חיל 'דגלים' בכדי שידעו כל אחד מחנהו, זה אינו שהדגלים ירמזו על זה' (ומכאן שם עפ"י דרכו). מעתה עלינו לברר ולבאר מה היה אז ענין הדגלים, ומה שייכות יש לנו כהיום הוזה עם אותם הדגלים, שהרי התורה מורה לנו בכל תיבה ותיבה את הדרך נלך בה, וכאן מצינו שהאריכה בזה ביותר.

וביארנו צדיקי הדורות, כי רמז יש בה לכל איש ואיש מבני ישראל שיכיר בערך מקומו וערך עבודתו לפי מה שהוא, וכלומר, כי שמענו רבים אומרים, מי יתן לי את ראשו של פלוני, את מוחו של פלוני - אז הייתי מבין ועוסק בתורה... מי יתן לי לב כראובן וכים מעות כשמעון, כי אז הייתי מפרנס ומכלכל אלמנות ויתומים, עניים ומזי רעב... לו הייתי דר במקום פלוני או אז הייתי... ובאמת יש לך לדעת, כי הקב"ה יודע תעלומות מכיר גם כן בכל 'חשבונות רבים' הללו, וכידו כח וגבורה לעשות כ'חכמתך' וכעצותך... אבל יש לך להכניע עצמך, ולעבדו מתוך ובתוך אותו מצב שהוא העמידך בו - באותו 'דגל' ובאותו 'צבע' שהעמידך, למען תבוא לידי תכליתך הטוב בזה העולם... מבלי לתור ולחפש לעלות למקומות וענינים שאין שייכים לו, וכל יחיד ויחיד צריך לכוון לבו למטרה אחת והיא 'לעשות רצון הבורא לעשות נחת רוח לאביו שבשמים' ואיך עושים נחת רוח להבורא, על זה צריך האדם להכיר מקומו - שיכיר בחשיבותו לפני ממ"ה הקב"ה - כבן יחיד לאביו שבשמים, וידע שבשמים מחשיבים אותו כמו שהוא במדרגתו לא במה שאינו, וכשיחשוב כך, ממילא לא יקנא באחרים - לא בגשמיים קנינים ורכושם אשר להם, וגם לא בעבודת ה' שלהם, שהרי באמונתו יודע אל נכון שאם הוא נמצא במקום ובמצב זה סימן שכן רוצים ממנו בשמים!

אם יתקרב אליהם יראה שכל כוכב וכוכב הרי הוא עולם מלא וגדול. כך כל יהודי ויהודי, אף שהוא חלק מהכלל, מכל מקום הרי הוא עצמו עולם מלא ומיוחד בשליחותו.

איש על מחנהו ואיש על דגלו - עבודת ה' כל איש במצב שהעמידו הבורא ולא יחפש את אשורו במקום אחר

בפרשתן (ב ב) 'איש על דגלו', ובהמשך מאריכה התורה לאורך כל פרשתן ב'סדר הדגלים' והעמדת כל שבט ושבט על פי דגלו הן בנסיעתם הן בחנייתם, ובוודאי לא בכדי הוא - ולא היה זה כשאר אומות העולם המבדילים עצמם אחד מרעהו ע"י 'דגל' וסימן היכר לכל ממלכה בפני עצמה, ובע"כ תאמר, שיש בו כדי לרמז לנו אורחות חיים ודרך עבודה. ואכן, כה רבה חשיבות הדגלים עד שמצינו ש'נתאוו ישראל לדגלים' כדאיתא במדרש תנחומא (במדבר יד) על הפסוק בפרשה זו (ב ב) 'איש על דגלו'... זה שאמר הכתוב (שיר השירים ב ה) 'הביאני אל בית היין, מהו הביאני אל בית היין - כיון שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו עשרים ושנים אלף מרכבות מלאכים... והיו עשוין דגלים דגלים. כיון שראו אותן ישראל שהיו עשוין דגלים התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי שאנו נעשין דגלים כמותן... וכן הוא אומר (תהלים כ ו) 'נרננה בישועתך ובשם אלוקינו נדגול ימלא ה' כל משאלותיך', אמר להם הקב"ה, התאויתם בדגלים חייכם הריני עושה משאלותיכם ימלא ה' כל משאלותיך, מיד הראה הקב"ה אהבתו לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו איש על דגלו באותות... ולעתיד לבוא בזכות הדגלים אני גואל אתכם.

ובבר העיר בזה הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זצ"ל (אור יצחק בריש הפרשה) וז"ל. 'והוא פלא שהתורה תספר לנו שהיו להם דגלים בכדי שכל שבט יכיר את מחנהו,

ז. וכן כתב ב'תפארת למושה', כי הדגלים של כלל ישראל הם אבן הבוחן אם עבודתו טהורה ונקיה או לא, שאם אדם עושה מה שיכול ומה ששייך לו לעשות, כגון 'בעל הבית' שעובד כל היום, אבל מתייגע לפי מדרגתו שתפלתו תהא בכוונה ובהתלהבות, וקובע עתים לתורה, הרי זהו ה'דגל' שלו איך לעבוד הבורא, אבל אם מתרשל חלילה בתפלתו או בקביעות שיעורי תורה שלו משום שחושב לעצמו למה לי לעבוד בעבודת התפלה בהתלהבות ובכוונה בהשתפכות הלב, או למה לי לטרוח לקבוע עתים לתורה אחר עבודת פרך של יום שלם... כי ממילא איני ראש ישיבה, איני ראש בני ישראל, וגם לא אגיע לזה, א"כ מדוע אטרח בתפלה ובתורה, זהו סימן שעבודתו אינה נקיה - רק עבודתו לעבוד את עצמו בגבהות - להיות נחשב בעיני הבריות, כי הדרך הישרה היא לחשוב - אם זה הוא דגלי ששמו אותי כאן בעוה"ז, סימן שכן רוצים ממני, א"כ, אעשה לפחות החלק השייך לי בכל לבי ומאודי. עבודה זו נחשבת מאוד בשמים ואין ערוך לגודל חשיבותה וכמו עבודת המלאכים בדגלים שלהם. וכן אם השי"ת שם חלקו מיושבי בית המדרש להיות יושב באהלה של תורה לא יאמר אילו הייתי 'בעל הבית'

אוכל להשיג עבודת הבורא ב"ה, אף שמדומה לו כן ויוכל להיות שאמת אתו על ידי שישפיל עצמו ישיג אלהותו, אעפ"כ לא יצא מגבול ערכו, אלא יצפה להשי"ת שיהיה בעזרתו ויוכל גם כאן בין הגדולים לבוא למדת הכנעה. וכן קטן - ערך לא יאמר אדחוק את עצמי לישיב בראש קרוב להרב כדי שאשמע דברי אלקים יוצאים מפה קדוש מְדַבֵּר לדעת עצה ומזימה לעבודת הבורא ב"ה, אלא ישב במקומו הראוי לו ואל ידחוק את עצמו יותר ממחיצתו, ומצפה להשי"ת שיהיה בעזרו ויוכל לשמוע דברי הרב אפילו בריחוק מקום. וכן מצינו (במדב"ר כ ט) שחנו ישראל רחוק מן הארון דרך מיל... ולא עלו במעלות לדחוק את עצמם שיהיו קרוב לארון, ושם היו חונים אהרן ומשה ויכולים לשמוע מפייהם דברי תורה, רק כל אחד חונה במקומו הראוי לו, עכ"ל.

ובן אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם בריש פרשתו, ויסוד זה הובא רבות ב'שפת אמת') וז"ל. 'שאו את ראש... במספר שמות', כל אחד שליח משמים לעבוד השי"ת בניצוץ אחד, בשממלא השליחות מוצא חן בשמים, ואז זוכה למצוא אות שלו בתוה"ק, כדאיתא בספרים הקדושים ס' ריבוא אותיות - ס' ריבוא ישראל. והדרך לבוא לידי כך - שיסכים למקומו ומעמדו שהעמידוהו מן שמיא, היא רק כשיכיר כי ממילא אין איש עושה מאומה מעצמו, וכל מצבו ברוחנית או בגשמיות אינו אלא בכח וסיוע מן השמים, ואין כל ערך לאדם אלא במה שנכנע לפני בורא עולם וממלא את תפקידו בעולם כראוי. וכן כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דפרקא אות צו), וז"ל. במדרש (רבה פ' נשא ו י) 'כל

וזאת ראו בני ישראל בעת 'מתן תורה' כשירד הקב"ה לזה העולם עם מחנות מחנות מלאכיו, וראו 'דבר פלא' כי אין מלאך אחד מתקנא ברעהו, אלא כל אחד מהם עומד במקומו ואינו אפילו מנסה ליכנס במקום חבירו מלאך מיכאל אין לו רצון או קנאה או תאוה ליכנס לתחום של גבריאל וכיו"ב, אין לאחד מהם תאוה או רצון או קנאה להיות במדריגה אחרת ממה שהוא, אלא כולם נותנים באהבה רשות זה לזה להקדיש ליוצרים, אז הבינו בני ישראל חשיבות מידה זו, והבינו, שאדרכה - כך מתרבה כבוד שמים, כי כל איש חשוב ויקר דייקא אם ימלא את מקומו שהעמידוהו מן השמים, ו'קטן' הממלא את שליחותו חשוב בשמים כ'גדול' הממלא שליחותו - לא פחות ולא יותר. ולזה אמר להם הקב"ה, התאויתם בדגלים חייכם הריני עושה משאלותיכם ימלא ה' כל משאלותיך".

כיו"ב כתב הרה"ק ה'מאור ושמש' (פרשת במדבר על 'הקרב את בני לוי', ג ו) וז"ל. ונראה בזה, דהן אמת שעם בני ישראל הקדושים צריכין להיות יחד בקשר אמיץ וחזק באחדות גמור באהבה ואחזה וריעות, אך על כל פנים צריך האדם להתבונן ולידע ערכו ודוגמתו לאיזה איש יקרב את עצמו. כמו שאיתא במדרש (ב"ר מא א) 'צדיק כתמר יפרח' (תהלים צב יג) מה תמר זו יש בו פירות ויש בו עלין ולולבין וגומר - כך ישראל, יש מהן בעלי מקרא בעלי משנה בעלי אגדה. לכן צריך האדם להכיר ערכו באיזה מקום יהיה מקומו, ובין איזה אנשים יהיה מנוחתו אשר יוכל להשיג ערך עבודתו ליוצרו. ואם מי שהוא בערך הגדולים - לא יאמר אשב בין קטני - ערך, ושם

והיה לי עושר ונכסים, בתים מלאים כל טוב הייתי יכול לעבוד את בוראי ביתר שאת, והייתי מקיים הכנסת אורחים וגמילת חסדים יותר ממה שאני עובד את בוראי עם קצת לימוד התורה ואני מדוכא בעניות ואין לי ממה ליתן צדקה. וכן להיפך, אם הוא חנווני או בעל עסקים והוא טרוד כל היום אין לו לומר שאילו הייתי יושב באהלה של תורה הי' יותר טוב כי כל אדם יכול להשלים את נפשו באיזה מעמד שהוא וכפי הנסיונות שמדד והקציב לו הקב"ה.

ח. וז"ל הש"ה (פרשת במדבר, דרך לחיים תוכחת מוסר). 'איש על דגלו באתת לבית אבותם', האר"י ז"ל היה אומר (שער הכוונות דרושי עלינו לשבח ונוסח התפלה דרוש א) כמו שיש ארבעה דגלים כך יש ארבע כתות בישראל חלוקים באיזה מנהגים ספרד אשכנז קטלונניא אטלייא, וכל אחד ישאר בדגלו לנהוג מנהגו. ואלו ואלו דברי אלוקים חיים.

ט. תדע, כי על פי הרוב בתוך לבו יודע האדם היטב מה מוטל עליו לעשות, אלא שאינו 'מסכים' לכך, ויתנהג רק כפי כוחותיו וכישרונותיו הניתנים לו לפי תפקידו ומטרתו בעולם הזה... ולא יחפש לקפוץ מדרגות ולעבוד 'עבודות' שאינם שייכים לו.

אף שאין כל ספק שמותר לאדם לשנות ולהשתדל להיטיב מצבו הן ברוחניות הן בגשמיות, מ"מ אין לו להשתדל יתר על המידה, ולא להרבות בשינויים יומם ולילה...

ורק בפרשת הדגלים נשתנה שמו ל'רעואל', כי בזכות שתיקתו והכנעתו ב'דגלים' זכה לשם זה, ומכאן נלמד גודל השכר למי ששותק אף כשצדקו דבריו.

ולא עוד אלא שרוח אלקים חופפת עליו כל היום, וכפי שהובא בספר 'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"ג אות יא), וז"ל. וכתב הרב יצחק דמן עכו ע"ה, ששמע מפי רבי מאיר תלמידו של הרב יוסף גיקיטיליא ע"ה, שאמר לו רבו הרב יוסף גיקיטיליא, כי האיש אשר ידבנו לבו לתקן מידותיו, ולישר דרכיו ומעשיו, ולרדוף אחרי הענוה בתכלית השלימות, להיות עלוב ולא יעלוב, שומע חרפתו ולא ישוב - מיד תשרה עליו השכינה ולא יצטרך ללמוד מבשר ודם, כי רוח אלקים תלמדנו, עכ"ל.

ומה רב טוב הצפון למי שאינו עומד על מידותיו ומוותר משלו. כדאיאת בווה"ק (הקדמה ב: הובא ב'אור החיים' הק' בראשית א א, בפ"ה הי"א), וז"ל. עוד יתפרש תיבת בראשית על דרך אומרם ז"ל (הקדמת זוהר ב') כי בשעת בריאת העולם נכנסו האותיות לפני הבורא, נכנסה ת' ואמרה לפניו רבוננו של עולם רצונך לברוא בי העולם... ואת כולם השיב ה' כי אינו חפץ לטעם האמור בדבריהם לכל אחת ואחת, עד שנכנסה ב"ת וקבלה וברא בה העולם דכתיב בראשית, אל"ף שתקה, אמר לה הקב"ה אל"ף למה את שותקת... אמר לה את תהיה ראש לכל האותיות... וממנה התחילו את עשרת הדברות, - 'אנכי ה' אלקיך' (שמות כ ב). מכאן שמדת הויתור משתלמת לבסוף, ואף אם נדמה בעיני האדם שירוויח על ידי השמעת טענותיו ותביעת זכויותיו, האמת אינה כן, ואדרבה בשכר השתיקה במקום שיש לו זכות הדיבור זוכה להתעלות ולהיות לראש.

כי על כל אלה יביאך אלוקים - הכל קצוב ומדוד

בפרשתן (ד ב) 'נשא את ראש... מתוך בני לוי' כתב ה'רמב"ן' (ג יד) דהנה מנין שבט לוי במדבר היה פחות הרבה משאר השבטים, והוא פלא ותימה איך לא יהיו עבדיו וחסידיו ברובי ה' כשאר כל העם. ומבאר הרמב"ן וז"ל. ואני חושב, שזה חיזוק למה שאמרו רבותינו

הפקודים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את הלויים - מאחר שחשב הלויים משפחות בני קהת לבד ומשפחות בני גרשון וכו' חזר וכללם יחד להגיד שכולם שקולים לפני המקום בחיבה ע"כ, נשמע מזה הגם שעבודת 'בני קהת' היתה גבוהה מעבודת בני גרשון ומררי שהיו מטועני ארון, וכן עבודת 'בני גרשון' גבוהה מעבודת בני מררי, עכ"ז כאשר יעשו בני מררי עבודה המוטלת עליהם, חשוב לפני הקב"ה כעבודת בני קהת, נלמד מזה שלא יקנא האדם את חבירו אפילו בעבודה, רק העבודה המסורה לו מאת הש"י בה יתרפק, וזה תתבונן מה שיסדו (כנוסח התפילה) והאופנים וחיות הקודש מתנשאים לעומת שרפים, כי אופן אינו מתקנא בחיה וחיה אינה מתקנאת בשרף, רק האופנים וחיות מתנשאים ומתגברים בעבודתם, לעומת השרפים בעבודתם, והבן אם בעל נפש אתה. מזה תתבונן מה שארו"ל לקמן במדרש שהצרת בא למי שנכנס בתחום שאינו שלו נלמד מעוזיה שבקש לעבוד ככהונה - שנתקנא בעבודת כהונה, והצרת זרחה במצחו, והוא מדה כנגד מדה, הוא בקש להתעלות בעבודה שאינו שלו ונדחה לגמרי מן המחנה, עכ"ל.

ואינם משיבים ועונים - המוותר ושותק ניצול מכל רע וזוכה להשראת השכינה

בפרשתן (במדבר א יד) 'לגד אליסף בן דעואל', והעירו הראשונים (עי' רבינו בחיי שם), שלהלן בהמשך הפרשה גבי מנין הדגלים כתיב (ב יד) 'ונשיא לבני גד אליסף בן דעואל' עם רי"ש במקום הדל"ת, ומדוע נשתנה שמו. ומבאר החיד"א ('חומת אנך') בשם הספר הקדמון 'אמרי נועם' (פרשת ויצא) ד'גד' זכה שיקבר משה רבינו בחלקו - לפי שכשמינו את ראשי הדגלים (בהילוך בני ישראל כמדבר) נתמנה שבט דן לראש דגל, והיה יכול גד לומר - אני בכור לזלפה ודן בכור לבלהה, מדוע לא ימנו אותי ראש לדגל כדרך שנתמנה דן. וכשכר על שלא דיבר מאומה כנגד משה רבינו זכה שמשא רבינו נקבר בחלקו (פסטה יג:), והיינו 'רעו- אל' שעלה זוכה להשכין בחלקו את משה רבינו שהיה ריעו של הקל כביכול. ולכן בכל התורה כולה נקרא בשם 'דעואל' כי כך הוא שמו באמת.

י. וכך ביאר הרה"ק ה'נועם מגדים' זי"ע (בפרשתן) כי בזכות שהאדם נכנע ואוחז במידת הענוה זוכה שלא תשתכח תורתו שלמד, ומבאר את הפסוק בריש הפרשה 'וידבר ה' אל משה במדבר' - מי שמשפיל עצמו ואינו מתגאה, כמדבר שהוא מקום ריקן, זה זוכה לתורה שניתנה ב'סיני'.

וידוע מאמר העולם 'שבשפלנו' - האוחז במידת השפלות, זוכה ל'זכר לנו' - לזכירת התורה.

יפסידו אפילו בכהוא זה, כי הקב"ה יחזיר להם בהנאות של קודש בכפל כפליים".

ובך ביאר הרה"ק שתיבות 'קדושה' ו'קדשה' [ההיפך מהקדושה רח"ל] נכתבים באותם האותיות. כי המוותר על ה'קדשה' אינו מפסיד את ההנאה, אלא אותה ההנאה ייחנה בבואו אל ה'קדושה', ואף בתוספת מרובה על העיקר. כי אדון הכל שכל ההנאות שלו אומר לאדם - רצונך ליהנות בחיידך, אל תפן אל בורות מים דלוחים, אלא, בבואך אלי אמלא את כל ישותך בהנאה מרובה עד אין קץ".

היו נכונים לשלושת ימים - ענין ההכנה לקבלת התורה ובפרט בג' ימי הגבלה

ביותר מחוייב האדם להתכונן לקראת חג השבועות, שהרי בפירוש ציוותה תורה (שמות י"א) 'והיו נכונים ליום השלישי', וכלשונו של ה'קדושה לוי' (פרשת יתרו ד"ה ומשה עלה) 'והנה אם אדם זוכה - שומע בכל חג

(תנחומא וארא ו) כי שבטו של לוי לא היו בשעבוד מלאכת מצרים ובעבודת פרך, והנה ישראל אשר מררו המצרים את חייהם בעבודה קשה כדי למעטם, היה הקב"ה מרבה אותם כנגד גזירת מצרים, כמו שאמר (שמות א יב) 'וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ', אבל שבט לוי היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא עלו למעלה כשאר השבטים, עכ"ל. ומכאן נלמד, שע"י יסורים וקושי השעבוד זוכים לריבוי ושפע בנשמויות.

ביסוד זה היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועה"ל זי"ע מעורר תמיד על הנהגת האדם בקדושה, בבארו בטוב טעם ודעת, כי לא רק מטעם 'עבודה' טוב לו לאדם לצמצם את הנאותיו מה'עולם הזה' - באיסור או אפילו בהיתר, אלא עצה טובה קמשמע לן - שמצד 'ביזנעם' (עסקים) עדיף להם שלא למלא את סאת הנאתם בעיני עולם הזה, כי אם ימנעו עצמם מליהנות (יותר מדי) יערב להם במקום אחר הנאות טובות יותר. ולא

יא. הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה נוהג לומר משם הרה"ק רבי ישראל מסטאלין [הינוקא] זי"ע בדברי חז"ל (פסחים סח): 'הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס', היינו שעל ידי עצרת - מיט א איינהאלט (על ידי שהאדם עוצר עצמו) מתאוות העולם, זוכה לכל השפע, המכונה לכס.

יב. מעשה שהיה בנכדתו (נו"ב של כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי מזוועה"ל) שהייתה מהלכת בנעלים קרועות עד שהוקשה עליה ללכת (באותו זמן מעוברת הייתה), פנתה הצדקת אל זקינה הקדוש והראתה לו את נעליה - כי קרועים הם לגמרי, (בחשבה שכראתו כי כן, מיד יתן לה מעות לקנות מנעלים חדשים - כדרכו של רבי שלומ'קה כשהיה הדבר נוגע לאחרים). אך למעשה - אמר לה רבי שלומ'קה, טוב מאד כי כך אירע לך, המשיכי ללכת באלו המנעלים, וצער מועט זה יימנע ממך צער הלידה. לימים גילתה הרבנית שמעולם לא עברה את הלידה בקל כמו שהיה לה באותה הלידה.

שוב מעשה ביהודי אחד ששנים רבות לא נפקד בזרע של קיימא, באחד הימים בא הלה להתאונן לפני רבי שלומ'קה שנאבד לו סכום גדול של מעות, והנה מתחנן הוא אל הרבי שיחיש ישועה עבורו וימצא את המעות. ענהו רבי שלומ'קה, לא כן אברכך, כי עדיף שלא תמצא את המעות, ותחת זאת 'תמצא' בן זכר, וכך הווה. פעם נכנס יהודי אל הקודש פנימה אל רבי שלומ'קה ובקשתו בידו, שהרבי יפעל עבורו ישועה ורחמים שיזכה להיפקד בזרע של קיימא, נענה לו רבי שלומ'קה הנה מידי יום ביומו בבוקר הינך הולך לבית הטבילה, ושם אתה מנהל אסיפות חשובות ודחופות בכל עיני החדשות עלי תבל, ולא עוד אלא שהינך 'ראש המדברים', וכל כך מרובה הנאתך מאסיפות הללו - עד שהינך אוכל בזה את עולמך בחיידך, על כן, חדל נא מהרה מהאי מנהגא, ותראה פלאות.

סיפר כ"ק אדמו"ר זי"ע מה ששמע מפי אביו הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, פעם שהה אצל רבי שלומ'קה יהודי אחד בר אבהן שמיוחס גדול היה - והבחין ר' שלומ'קה שאותו יהודי תאב ל'כבוד' ל"ע והריהו מרדף אחריו באופן מוגזם מעט. פתח פיו בחכמה ואמר לו, דע לך, בשעה שיורדת נשמה לעולם הזה יורדת עמה 'קיצבה' מסוימת של הנאות, וממנה יסתעף ויתחלק לכבוד, בנים, פרנסה, בריאותו השלימה, וכן שלימות בריאות נפשות ביתו, נחת דקדושה מיו"ח וכו', ועתה הביטה, המפריז ולוקח לעצמו כבוד יתר על המידה, הרי גורע מעצמו משאר טובותיו בהאי עלמא, ומי פתי יהנה מכבוד בידעו שהוא על חשבון בריות גופא ונהורא מעליא, או תחת נחת וכיוצא בזה... יג. ואכן, מלפנים כזאת בישראל היה פשוט בעיני המון העם להניח כל העסקים ולישב על התורה ועל העבודה. וכפי שמעידים זקני ירושלים, שלפני כשבעים שנה היו בעלי החנויות סוגרים חנותם בשלושת ימי ההגבלה, ויושבים

בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בהתמדה גדולה, ואף לדורינו ייאמר ולוואי שהבחורים והאברכים ינעלו את כל 'עסקיהם' למשך כל הימים הללו, ויעסקו בתורה הקדושה, בהתמדה בחיות והתלהבות.

כן העידו גם על קהילות הקודש בפולין קודם המלחמה, שכבר משני שבועות שקודם החג לא היה מקום פנוי בבתי המדרש, וכל הקהל עסקו אך ורק בתורה כהכנה לקראת היום הגדול.

מסופר שהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע נכנס פעם בשלושת ימי הגבלה אל היכל בית מדרשו בעיה"ק ירושלים, ונענה ואמר 'היכן הם היהודים פון דער היים (מערי פולין), שהיו בוערים ככבשן בשלושת ימי הגבלה...'

סיפר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, מעשה ביהודי שלא קרא ולא שנה - שנקלע לבית המדרש בשלושת ימי הגבלה, בראותו את כל עם הקודש עוסקים בתורה בריתחא דאורייתא, חלש לבו והחל מבכה את מצבו, על שלא זכה לישיב בבי מדרשא ולעסוק בתורה עם יתר אחיו. 'אבער ער איז נישט געבליבן מיטן וויינען' (הוא לא נשאר בבכיו), אלא מיהר לגשת אל ארון ספרי הקודש, נטל גמרא לידי והחל עוסק בה בהתמדה מופלאה, ומני אז למד ולמד... ולא עזב את לימודו עד שנעשה אחד מגדולי וגאוני אותו הדור, וכיום ספרו מונח באוצר הספרים בביתו. אמרו חסידים שלמהר"י היה מקום מיוחד בארון הספרים, ששם היה מניח את ספריהם של 'בעלי רוח הקודש'. וגם ספרו של אותו גאון היה מונח בין אלו הספרים. ללמדך שלכל איש יש עדיין פתח תקווה לשוב ולהתקרב אל התורה ונותן התורה.

הרה"ק ה'מלאך' זי"ע (הנהיג קבוצת עובדי ה' בארה"ב), היה יושב בכל שבוע עם חבורת אברכים עובדי ה', והיה מדריכם ומחזקם בכל עניני תורה ועבודה, והנה אף שלא החשיב אסיפה זו לביטול תורה - והרי היה יושב עמהם מדי שבוע בשבוע, מכל מקום בהגיע לשלושת ימי הגבלה וחג השבועות, הודיע לאברכים שבשבוע זה לא תתקיים חבורה, כי עבודת ימים אלו להרבות בעסק התורה, וכל הלומד תורה בהתמדה בימים אלו מובטח לו שיצליח בלימודו בכל השנה.

סיפר הגה"ק הסטייפלער זי"ע. מעשה שהיה בצעירותו כשלמד בישיבת נובהרדוק. בשנת תרע"ד נסע לביתו לכמה ימים, בהיותו בעירו ניגש אליו יהודי ושאלו למתי ישוב לישיבה, א"ל, למחרת היום אשוב לישיבה. מסר לו היהודי מכתב צרור וחתום מכל צדדיו - שימסרנו לבנו הלומד אף הוא בישיבה. אדהכי והכי פרצה מלחמת העולם הראשונה ופסקו שיירות מליסע הנה והנה, וכבר לא חזר הסטייפלער לישיבה, וה'מכתב' נשאר שמור בכיסו.

ויהי אחרי שמונה שנים, ובתוך אלו השנים שבק האב חיים לכל חי. והנה פגש הסטייפלער את הבן הנ"ל מהלך ברחובה של עיר, מיד ניגש אליו וסיפר לפניו שיש לו מכתב מאביו המנוח שנלב"ע לפני כשמונה שנים. בהתרגשות גדולה פתח הבן את המכתב - לראות 'צוואה אחרונה' מאביו ז"ל. ומצא כתוב בו 'אל בני יקירי אהובי, מה שלומך... אחרי דרישת שלומך הטוב, אבקשך, זכור ואל תשכח, בחזרתך מהישיבה הביתה, זכור להביא לי משם דגים מלוחים... היה הסטייפלער מסיים ואומר, כיו"ב נראה מי שאינו שם על לב, וכל חייו בעולם הזה עוברים עליו סביבות 'דגים מלוחים' וכיו"ב. וכדי בזיון וקצף... וכמה נתבייש בעמדנו לפני בית דין של מעלה, כשנראה 'עין בעין' שמכל ימי חייו לא נשאר כי אם 'בקשה אחת' אודות דגים מלוחים... והמשכיל יזדרז לקנות בעודו בהאי עלמא 'קניני נצח'. כי לכך נוצרנו. הדברים אמורים גם לענין ימים גבוהים אלו שניתנו לנו כמתנה להעמיד עצמינו על דרך טוב, הבה ניזהר שלא להיות שקועים ב'דגים מלוחים' ותו לא מידי...'

וכמשל הידוע שהיורד לעוה"ז הוא כאדם שנסע למרחק להשתתף ב'יריד' הגדול, שאם לא קנה 'סחורה' להביאה לביתו לשם מה נסע, וכי בעבור אכילה ושתיה הוצרך ליסע לטרוח טירחה כה גדולה ולהתרחק למרחק כה גדול - זאת היה לו גם בביתו...

וכבר אמר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטילאניץ ז"ל בשם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שהיה זועק (בירח האיתנים) מנהמת לבו הטהור 'מען זאל זיך נישט דרייען ווי א נאר אויפן מארק' - שלא ידמה לאותו שוטה וסכל המסתובב ביום השוק, ובמקום לנצל את הזמן לקנות 'סחורה טובה' בזול ולהרוויח הון רב במשך השנה הבאה, הינו מתעסק בזוטות ושטויות...

הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצוק"ל היה מספר את המעשה המובא במדרש (שה"ש רבה ו כו, והוא הוסיף מדליה הרבה נופך וחיית לאותו המעשה) בימי שלטון הרומאים היה דר ב'ציפורי' איש ושמו 'יוסטא', ומה'מקצוע' אשר בידו היה מרוויח בקושי את מטה לחמו בצמצום. באחד הימים נכנסה בו 'רוח שטות' והחל מדבר עם כל מכיריו שברצונו להקביל את

באר הפרשה - במדבר - שבועות

פני המלך היושב ברומי, והיו הכל נדים בראשם ברוב רחמים על יוסטא שנשתבשה דעתו, וחולם 'חלומות' בהקיץ... כי מה 'עסק' לחייט פשוט עם המלך הגדול... אך הוא בשלו, ראשו ורובו שקוע סביב המלך, ולא פסיק פומיה מדיבורים אודותיו, מאבותיו ורבותיו, מארמונו ואוצרותיו, מגדולתו וחכמתו וכו' וכו', גם אצר באוצרו תמונות וציורים מדמות דיוקנו, כשאת חלקם היה תולה על כותלי ביתו ובית חייטותו, עד שלא היה איש מבני ציפורי שלא ידע כי הלה מתאוה ומשתוקק לראות את פני המלך הגר ברומי, ורובם ככולם החשיבו אותו לשוטה בדבר אחד.

ויהי היום, נשלח אחד משרי המלך לבקר בארץ הקודש, ובין הערים אשר דרכו רגליו הייתה העיר ציפורי, בהגיעו לשם שמע מבני העיר על ה'שוטה' יוסטא שאינו פוסק מלדבר אודות המלך... ובשובו לבית המלכות סיפר בשחוק על האיש הפשוט שמשתוקק לחזות בנועם זיו פני המלך... כשמוע המלך את דבריו נתן שמחה בלבו וציוה להזמין מיד את החייט לביתו נאוה... בהתרגשות עצומה עשה יוסטא את דרכו עד רומי וניצב לפני המלך יר"ה... וימצא יוסטא חן בעיני המלך... ויאמר לו 'מה שאלתך וינתן לך', בתחילה לא השיב יוסטא כלום, אך משדחק בו המלך נענה ואמר שברצונו להיות מלך על העיר ציפורי, המלך הסכים לבקשתו, ומיד 'הרצים יצאו דחופים' להודיע לבני העיר ציפורי כי יצא דבר המלך להמליך מלך חדש עליהם איש אשר נקרא בשם יוסטא. ביום פלוני יתקיים מעמד ההכתרה ברוב פאר והדר, והכל חייבים לקבל על עצמם את מלכותו, ובלעדיו לא ירים איש את ידו לאורך ימים ושנים.

בקרב בני העיר פשט וויכוח האם מלכם החדש הוא אותו יוסטא החייט, או שיוסטא אחר הוא כי תמוה לומר שאותו איש פשוט ונחות יהפוך ל'מלך'. והוכרע ביניהם לבדוק במעשי המלך החדש, שהרי ה'שיירה' תעבור גם ברחוב החייטים, ושם יבדקו את הנהגת המלך, אם יעמוד מלכת בעברו בסמוך לחנותו של אותו יוסטא הרי זה 'סימן מובהק' כי הוא החייט והוא המלך, אבל אם יעברו באותו מקום ולא יראו כל שינוי בהילוכו של המלך הרי זה מורה כי אין בינו וליוסטא החייט כל קשר וענין.

ככל שהתקרב יומה הגדול של ציפורי נשלחו מבית המלכות עשרות עבדים ומשרתים להכין את העיר ולצחצח את רחובותיה לקראת ההכתרה הגדולה, אחר הדברים האלה, בהגיע הרגע המיוחל הופיע המלך בשערי העיר ואתו המלך החדש שכולו אומר כבוד פאר והדר... כל בעלי שיר מנגנים בתוף ומחול ושאר כלי זמר לכבוד המלך החדש, ולתדהמת כל בני העיר בהגיע ה'מלך' בסמוך לחנותו של החייט לשעבר עמד מלכת, ועמו נעמד לבם של בני העיר אשר מעתה הם כפופים תחת 'יוסטא' מיודעם שמכבר הימים... והנה הם רואים כי המלך מתעמק במחשבותיו ופורץ בבכי, והיה נראה בעיניהם שהוא בוכה מרוב התרגשות כיצד עלה ונתעלה מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, אבל הוא הרים את עיניו ואמר לבני העיר 'אתון תמהין עלי, ואנא תמה עלי יותר מנכון' (אתם תמהים עלי - כיצד נהפכתי מחייט פשוט למלך גדול, ואני תמה על עצמי יותר ממכם). וכלומר, שהיה תמה על עצמו, אם יש בי כוחות ליהפך ל'מלך' מדוע ביליתי כל ימי בעסקי חייטות, לשבת בפנית הבית לתפור בגדים לפשוטי עם, הרי באותה שעה הייתי יכול למלוך ולהנהיג עולם ומלואו... אף אנו נאמר לדידן, בשעה שאנו עומדים בימים קדושים כאלו, בהם ניתן לנו כוחות עצומים לקנות הון רב ברוחניות- לקנות תורה ועבודה יראה וקדושה, וכיו"ב שפע רב בכל צרכי עם בני ישראל שהרי התורה 'אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד' הבה ניזהר שלא להיות כ'יוסטא' המבלה ימיו ושנותיו בעסקי חייטות, בזוטות וקטנות ח"ו. והמשכיל בעת ההיא יזכה לעצמו ולדורותיו קנין נצח בטוב ובנעימים (אגב נלמד מכאן בגודל מעלת ההשתוקקות והכמיהה להתעלות, כאותו יוסטא שלפי גודל השתוקקותו לחזות בנועם זיו המלך אכן זכה והגיע לזה, ומשם נתעלה להיות הוא בעצמו מלך... אף אנו - הפשוט והנחות ביותר, אם ממקומו ישתוקק ויעסוק יומם ולילה בחיפוש אחרי המלך - סוף דבר יגיע לתכלית הטוב להתקרב למלך ממ"ה הקב"ה).

סיפר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע על אבי זקנו הרה"ק רבי אלעזר מענדל מלעלוב זי"ע שאירס את בנו עם אחד מחסידיו שהתגורר בארץ ישראל, היות ולא היה בביתו אפילו פרוטה אחת לא קבלה הכלה שום מתנות ותכשיטים הניתנות בדרך כלל כמנהג גוברין יהודאין [באמת ממון רב היה מגיע אליו מאנשי שלומו בפולין, ובפרט שאביו הרה"ק רבי משה זי"ע היה חתנו של היהודי הק', וכן חותנו היה בנו של החוזה הק' מלובלין, אך כידוע, היה אותו צדיק מחלק את הכל לעניי ירושלים, להחיות נפשם העטופות ברעב, ונשאר ביתו ריקם מכל]. הדבר היצר מאד לאם הכלה, שהייתה מרבה להפציר בבעלה כל אימת ששם פעמיו להסתופף בצל רבו - מחותנו, שיבקש מעמו שישלח איזה מתנה כלשהי לשמח לב הכלה. אך אותו חסיד היה שוכח מכל הבלי עולם בכל עת בואו להסתופף בצל הרבי.

משיצא החסיד מביתו, לעלות אל הרבי ולשהות בצילו בשלושת ימי הגבלה, שבה האם ואמרה לו שיזכור לבקש

תועלת היתה לנו בהר סיני מבלי לקבל את התורה"ק, אין זה אלא שבעת ההכנה השיגו דברים נשגבים, כי מעלת ההכנה לדבר מצוה רבה היא מאד, ועל כן יתעורר כל אדם לפני שבועות להיות נצב על הקושרים, ואין ספק כי יעמוד לו הדבר לסגולה יותר משאר ימים.

וכבר כתב ה'אור החיים' הק' בפרשת מתן תורה דכתיב (שמות יט ג) 'ומשה עלה אל האלוקים וגו' ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, וז"ל. ויש לך לדעת, כי בחינת הקדושה לא תקדים אלא למזמין אותה, ולכן רק אחרי שעלה משה אל האלקים ועשה מעשה והכנה מצדו אז זכה שקרא אליו השי"ת מן ההר. והלא הדברים קל וחומר, ומה משה רבינו ע"ה שהיה 'מחציתו אלקים' (דב"ר יא ד) הוצרך לעשות מעשה כדי שיזכה להתגלות אלוהית, אנן אזוכי קיר על אחת כמה וכמה שלא יתכן שנוכה ליהנות

השבועות את הקול שמכריזין אנכי ה' אלקיך, נמצא איך צריך האדם להכין את עצמו בהכנות רבות"י שיזכה לשמוע דיבור הקב"ה שכמה אלפים רבבות מלאכים ושרפי קודש אוחזים חיל ורעדה ורתת וזיע מאימתו יתברך, ומכל שכן אנחנו בני אדם, ולא סני כג' ימים לבד, ואפילו אם יכין את עצמו כל השנה לא סני, עכ"ל"ס.

ועב"פ עלינו להשתדל להתעלות כפי כוחנו בשלשת ימי הגבלה אלו, ועי"ז נזכה לשמוע את קול ה' - לקבל את התורה. וכן איתא מהחיד"א (לב דוד פרק ל"א) בשם 'בעל המכתם' שבימי הספירה כשבני ישראל התבוננו במדבר לקראת מתן תורה נמסרו להם סודות התורה וענינים נפלאים הידועים רק ליחיד סגולה, ובוה פירש החיד"א מה שאומרים בהגש"פ 'אלו קרבנו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דינו', ולכאורה איזו

מאת הרבי שישלח מתנה טובה מבית גזיו, והוסיפה באזהרה שאם לא יביא עמו איזה מתנה מהרבי תנעל הדלת בפניו... דרכו של הרה"ק היה להתפלל מעריב ולספור ספירת העומר האחרונה אצל ציונו הקדוש של שמעון הצדיק, לאחר מכן היה הולך אל הכותל המערבי ולקבר דוד המלך.

לאחר שסיים הרבי את ספירת העומר נכנס לחדר מיוחד סמוך לציון הקדוש, או אז נכנס המחותן - החסיד בלב רועד לעשות את דבר בני ביתו, בידעו ומכירו שהם בבחינת 'אומר ועושה', התקרב אל דלת החדר ודפק עליה, בעודו מהרהר, אכן, הרבי מחלק את כל מעותיו לצורכי צדקה וחסד, מכל מקום מדוע אינו שולח לכה"פ תכשיט כלשהו, ואפילו סיכה קטנה. בעודו מהרהר כך פתח הרבי את הדלת, נענה ואמר לא האמנתי עליכם מחותן שליט"א, ימים כאלה גבוהים, שלושת ימי הגבלה וסיכה קטנה בראש. מיד בחזור המחותן לביתו אמר לבני הבית, יש לנו מחותן המשוטט בשמי השמים - אם תוסיפו לבקש מעמי שאדרוש מהרבי היודע מחשבות תכשיטים לכלה, או אז אני מצידי לא אחזור יותר הביתה.

ואף אנן נעני אבתריה, ימים כאלו גבוהים וסיכות קטנות בראשינו, כמה סיכות קטנות עם גדולות יש לנו להוציא מראשנו באלו הימים הקדושים.

יד. דורשי רשומות מצאו, שיש כ"ו פסוקים מן הפסוק 'בחודש השלישי' ועד עשרת הדיברות [כמנין שם הוי"ה], ואילו בעשרת הדיברות עצמן יש רק י"ג פסוקים [כמנין 'אחד' - שה' הוא יחיד ומיוחד], שזה מחצית מן הסכום שיש בהכנה לקראת קבלת התורה, ללמדנו שההכנה גדולה יותר מן המצוה עצמה.

טו. ונאים הדברים למי שאמרם, כי ידוע שכאשר הוציא הרה"ק מבארדיטשוב את הס"ת מן ארון הקודש בחג השבועות היה מזיע בכל גופו מרוב פחד, והיו צריכים לעטוף את הספר תורה בשיראין כדי שלא ירטבו המעיל והקלף מהזיעה דקדושה שבאצבעות ידיו. כיוצא בזה מקובל, שבטרם נכנס לבית המדרש בחג השבועות התבטא פעם בלשונו 'איך גיי זעך זעהן מיט די לעבעדיגן', ובנוסח אחר מקובל שאמר לאחר התפילה איך האב גיזעהן די לעבעדיגן', בין כך ובין כך היתה כוונת קדשו, שזכה להתגלות השכינה שזכו ישראל במעמד הר סיני, ולשמוע עשרת הדברות מפי הגבורה ככתוב (דברים ה כא) 'היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי'.

בלשון חכמים אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שבני ישראל ענו ואמרו 'נעשה ונשמע' לקבל התורה, והכוונה שאם האדם משקיע חלקו בנעשה בעמל וביגיעה להכין את עצמו כראוי - יזכה לנשמע, לשמוע את קול ה' המכריז ואומר 'אנכי ה' אלקיך'.

ירד עליו ה' באש, עוד נאמר (דברים ד יא) וההר בוער באש עד לב השמים, וכך אנו אומרים ב'שופרות' (מוסף לראש השנה) 'דברות קדשך מלהבות אש, בקולות וברקים עליהם נגלית'. ולמדנו כי כך יש לגשת אל כל ענין ההכנה לקבלת התורה, וכ"ש לקבלת התורה גופה - באש, בהתלהבות ובחיות מתוך קולות וברקים.

וכך נצטוינו במצוות עשה ולא תעשה - לזכור בכל יום ובכל עת 'מעמד הר סיני', כמו שאמרה תורה (דברים ד ט) 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך... והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב... וההר בוער באש עד לב השמים'. וכתב הרמב"ן (שם), וז"ל. 'שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך - הקולות והלפידים את כבודו ואת גדלו, ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, עכ"ל'. משמע מדבריו, שיש לזכור את עצם הדבר שנתן הקב"ה את התורה בקולות וברקים ובלפיד אש.

גם להלכה פסקו בן בטור (או"ח מזו ו) וז"ל. 'ועוד יש ברכה אחרת על התורה - ברוך אתה ה'... אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ברוך אתה ה' נתן התורה. ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני, איך בחר בנו מכל האומות העולם וקרבו לפני הר סיני, והשמיענו דבריו מתוך האש, ונתן לנו את תורתו הקדושה שהיא

מאור החג כי אם נכין את עצמו בהכנה רכה בטרם בא היום הגדול והקדוש.

ואם אמור יאמר האדם, שאינו יכול להתכונן בהכנה רכה לקראת היום הגדול והנשגב הזה, ומה בצע שיעמול ויתייגע אם בכל אופן לא יצליח להתכונן כראוי ולא יקבל את התורה, א"כ שמא שב ואל תעשה עדיף, אף אתה אמור לו שאין הדבר כן, אלא מוטל על האדם לעשות את שלו ואז יזכה שה' יגמור בעדו ויהיה מוכן ומזומן לקבל התורה, ומוכח בן מלישנא דקרא (שמות יא) 'וְהָיוּ נְכוּנִים', ולמה כתיב 'וְהָיוּ' לשון עבר, והלא לפי דקדוק לשון הקודש הוה ליה למימר טפי 'וְהָיוּ נְכוּנִים' בלשון עתיד, דאחרי שיעשו דיני פרישה ויתכוננו במשך שלשה ימים לקראת מתן תורה יהיו ראויים לקבל את התורה בקדושה ובטהרה, ואמרו צדיקי קמאי, דמכאן ראייה שעל האדם להתאמץ ולעשות את שלו עד כמה שידו מגעת, ואז יזכה שהקב"ה משלים לו את ההכנה שלא הספיק בידו לעשות, ולכן נאמר 'וְהָיוּ נְכוּנִים' בלשון עבר, דאחרי שיעשה את שלו ימצא שהוא מוכן בידי שמים אף אם לא השלים בעצמו את מלאכת הקודש.

האש הגדולה - קבלת התורה בהתלהבות ואש בוערת

מידי דברנו בענין 'מעמד הר סיני' יש לנו להבעיר ולהדליק את האש. כי רבות מצוינו כאן את ענין ה'אש', ככתוב (שמות יא יח) 'והר סיני עשן כולו מפני אשר

טז. והעיקר שיגש בהשגות גדולות, כידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למוכר השמן שבא לעיר עם חביות ענק למכור לבני העיר שמן טוב ומשובח, והנה רצונו של המוכר למכור את כל אשר יש לו לבני העיר, אבל למעשה לא יוכל לתת לבני העיר רק כפי הכלים שכל אחד מהם יגיש אליו... הגדול כפי גדלו והקטן לפי קטנו. והנמשל מובן ביותר, כי הקב"ה רוצה להריק עלינו שפע גדול ביותר, אבל למעשה לא יריק עלינו אלא כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם.

יז. מספרים על יהודי אחד שעלה עם משפחתו לארץ הקודש, תיכף כאשר הגיע אל ארץ הקודש רכן על עפרה ונישק את אדמתה, לאחר מכן פגש ברוכל המוכר רימונים, שמחו בני המשפחה לאכול מפריה של ארץ הקודש ולשבוע מטובה, קנה רימון אחד ופתחו - תוכו זרק וקליפתו אכל - כשאר הפירות שזורקים את הגרעינים, והיו כל בני המשפחה מתאפקים מלדבר סרה על 'פירות ארץ ישראל'... עד שנתגלה להם ה'סוד' ש'פירות ארץ ישראל' צריכים לדעת איך לאכול מהם...

כך אף אנו, נכנסים אנו לזמנים גבוהים ביותר, אבל עלינו לדעת כיצד 'לאוכלם' - איך לקבל את היום טוב כראוי, ומה עליו לעשות כדי שיוכל למלאות אסמיו שבע ושפע רב מאורות היו"ט, ולזאת נדרש מן האדם להתכונן בהכנה רכה בטרם יתקדש החג.

יח. וכן כתב הרמב"ם באגרת תימן וז"ל. 'וכמו כן זכרו מעמד הר סיני שציוונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירונו מלשכחו. וציוונו ללמדו לבנינו וכו', וראוי לכם, אחינו, שתגדלו [את] בניכם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדרו, שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו.

שלוחות אלו ישתברו, מדוע לא הקדים מעיקרא לתיתן בהיחבא. אלא מתרין השפ"א, וז"ל. כי לולי ההתלהבות הקודם בפרסום לא היה אחר כך יכולת לילך בדרך צניעות. רק על ידי שכבר הקדימו בקולי קולות נתקיים אח"כ הצניעות. וזה לימוד לדורות - כי בתחילה צריך להיות בהתלהבות עצום. ואם כי לא יהי' נשאר זאת ההתלהבות כדבר של קיימא. עכ"ז הוא העצה גם לימי הירידה אח"כ.

ומבאן, שעל כל אחד להתעורר בימים אלו בהתלהבות מרובה, להתקרב באש בוערת אל הבורא ותורתו, להיות כאבותינו שזעקו 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, רצוננו לראות מלכנו' (ילקו"ש יתרו רעו, ד"ה ואתם תהיו לי). כי שבח גדול הוא לאדם שמקבל על עצמו נעשה קודם לנשמע, שבזה הוא מראה אש והתלהבות דקדושה². וכבר מצינו ששיבחו אותם - 'אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול

בית חיינו כלי חמדתו, שהיה משתעשע בה בכל יום', עכ"ל. ומשמע שמעיקרי זכירת מעמד הר סיני הוא לזכור את האש הגדולה שהייתה שם. וכיאר הדברים, כי ראשונה לכל על האדם לעקור את ההתיישנות שבלבו, ולהלהיב עצמו בגשתו לעסק התורה והמצוות. לקיים כל דברי התורה באהבה ובשמחה, וכשכולו בוער כלפידים יגש לעבודת הבורא.

והנה אמרו חז"ל (תנחומא תשא לא) 'הלוחות הראשונות על שנתנו בפומבי', לפיכך שלטה בהם עין הרע ונשתברו, וכאן (בלוחות שניות) אמר הקב"ה אין לך יפה מן הצניעות שנאמר (מיכה ו ה) 'ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך'. ומקשה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תשא תרל"ט), אם כן ש'אין לך יפה מן הצניעות', מדוע לא נתן הבורא מיד את הלוחות הראשונות בצנעה. ועוד יקשה, הקב"ה שהוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות בוודאי ידע אל נכון

יט. וכך איתא בחז"ל (שמות רבה כט ט) 'אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן, כשנתן הקב"ה את התורה, ציפור לא צייץ עוף לא פרח שור לא געה, הים לא הזדעזע, הבריות לא דיברו, אלא העולם שותק ומחריש, ויצא הקול - אנכי ה' אלוקיך'.

עוד אמרו (זבחים קטז.) כשנתן הקב"ה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי הגויים אחזתן רעדה בהיכליהן. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו, מבול בא לעולם, אמר להם - חמדה טובה יש לו להקב"ה בבית גנזיו, שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, והוא מבקש ליתנה לבניו, שנאמר (תהלים כט יא) ה' עוז לעמו יתן. מיד פתחו ואמרו - ה' יברך את עמו בשלום'.

כ. ואכן כל ישראל ענו פה אחד נעשה ונשמע מתוך האש שיקדה בקרבם, הא למה הדבר דומה, לשכנים הרוצים לעשות איזה שינוי בבניית חדר המדרגות, שיערכו 'אסיפה' בין כל השכנים וידונו במתינות בכל פרטי העניין. לעומתם, אם יראו השכנים שלשונות אש שולטות בחדר המדרגות, הרי אין הזמן גרמא ל'אסיפות', ולא יכנס בדין ודברים כיצד פרצה השריפה וכיצד לכבותה, אלא כל עוד נפשים באפם יחישו להציל מלהבה עד כמה שעדיין אפשר להציל. ועל דרך זה היו בני ישראל באותו מצב, שכאשר אמר להם משה דברי הקב"ה תיכף ומיד אמרו נעשה ונשמע, ולא שאלו מה כתוב בה ככל גויי הארצות, כי לגודל התבערה שבערה בקרבם קפצו מיד והשיבו, וכן ממש יש לנו לנהוג בהגיע הימים הללו, עלינו לקפוץ אל תוך אש התורה, ללא כל שהיות, כי בטרם כל דבר נזעק 'נעשה' לשמוע ללמוד וללמד.

וכבר היה אומר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע לפרש בדרך מליצה את המשנה (אבות ד' י) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, שהוי ממעט לעסוק סביב התורה, ועסוק כבר בתורה כפשוטו...

וכאותה שאמרו, על מאמרו של רבי פנחס בן יאיר (ע"ז ב:) 'תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות...' ולא אמר מה מביא לידי תורה, כי אין דבר שמביא לידי תורה אלא לימוד התורה בעצמה - יחטוף גמרא ויישב עצמו ללמוד, כי אם ימתין על הדבר ש'מביא' לידי תורה יישאר בהמתנתו.

מספרים על הגאון הגדול רבי חיים קרייזווירט זי"ע רבה של אנטווערפן שבבלגיה, ששבת פעם את שבתו בניו יארק שבארה"ב, ובצהרי יום השבת קודש מסר שיעור בפלפול ולומדות בבית מדרש מקומי, המון העם המתגוררים בסביבות בית המדרש הגיעו בהמוניהם לשמוע את דבריו הקדושים והמאלפים, ואף מרחוק באו מאות יהודים אשר שירכו רגלם כשעה ושתיים בחום הקיץ, באמצע הדרשה נענה רבי חיים ואמר, 'הנה הולך אני לומר בפניכם סגולה בדוקה

ואמרה להן, מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא - עושי. והדר - לשמוע' (שבת פח.) כ"א.

ביסוד זה מתרצים נמי מה שהקשו התוס' על דברי חז"ל (שבת פח.) 'ויתיצבו בתחתית ההר - אמר רב

להתמדה בתורה הקדושה אשר היה שווה בשבילה כל המאמץ של שעות ההליכה עד הגיעכם הנה', וכך חזר שוב ושוב על גודל הסגולה אותה עומד הוא לומר כעת ותועלתה הרב, ולאחר כל הקדמות אלו נענה ואמר: 'הסגולה הגדולה ביותר לזכות על ידה להתמדת התורה היא להתיישב ללמוד'... ואידך פירושא זיל גמור.

וכבר אמרו (אבות א יז) 'לא המדרש עיקר אלא המעשה', כן נמי - לא די לנו בידיעת גדולת וקדושת אלו הימים, ואף גם זאת לא די לנו בידיעה שקבלת התורה היא לכל חד וחד, אלא עלינו לקיים למעשה, לפתוח בפועל גמרא או שולחן ערוך ולעסוק בדברי תורה.

אמנם, יש ה'באים בטענה' ואומרים כי כמו שמצינו בערבי פסחים, שיש למנוע מלאכול בעיו"ט מצה כדי שיאכלם בלילה לתיאבון כך נמי יש להמנע מתלמוד תורה בערב שבועות כדי שיקבל התורה לתיאבון, צא תאמר להם, טענה נפסדת היא טענתכם, כי בעסק התורה פני הדברים להיפך הם, דהלימוד גופא מבטל תיאבון והשתוקקות ללמוד עוד ועוד. וכמו שכתב השפת אמת (שבועות תר"ס, ד"ה הלימוד) 'הלימוד בליל שבועות להראות חביבות התורה, כי כל חמדת עוה"ז בא מתוך הרעבון. ולפי רוב הרגילות מתמעט האהבה והמרעבי עצמו אוכל לתיאבון. (אבל) התורה כל מה שעוסקים בה ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה, וע"י עסק התורה בליל שבועות נתרבה הצמאון אל התורה. וכ' כל צמא לכו למים. כמ"ש במדרש שנמשלו לדגי הים שגדלים במים ופותחים פיהם לכל טיפה של מים כאלו לא טעמו טעם מים. כן בני ישראל העוסקים תמיד בתורה חביב עליהם כל אות מהתורה כאלו לא טעמו דברי תורה מעולם.

הנה אמרו בגמרא (ר"ה כח.) מצוות לאו ליהנות ניתנו, ופירש רש"י 'להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו', ודקדק הרה"ק מראדזימין זי"ע מדוע נקט רש"י עול על הצוואר והרי העול ניתן על כתפי הבהמה. אלא, כי הצוואר הוא מקום נתינת תכשיט (עי' שה"ש ד, ט), והנה ככל שירבה משקל הזהב והכסף שבתכשיט לא יכאיב לגוף, אלא אדרבה תגדל ההנאה מחמת שוויונו הגדולה, ולכך נדמו המצוות, שהם כעול על הצוואר אך אינם מכבידים ומעייפים ומייגעים אלא אדרבה ככל שיעשה מצוות יותר כך ירגיש את טעמם הערב והמתוק מנופת צוף וכל טעם.

כא. הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע הקשה על הא דאיתא בגמ' (שבת פט.) בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבונו של עולם תורה היכן היא וכו', ולכאורה צריך ביאור, מה הייתה שאלת השטן, וכי לא ידע שניתנה התורה לישראל, הרי הקב"ה הרכין שכנינתו על ההר ובקע כל ז' הרקיעים, וכל העולם ידעו מכך, ואף המלאכים עצמם (וגם השטן בכללם) נתנו מתנות למשה, ומהי השאלה תורה היכן היא, (וכן הקשו התוס' ד"ה תורה) ותיירצו 'שטרדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה' אלא, כך דרכו של השטן הוא היצר - לקרר את האדם, לשאלו 'תורה היכן היא', איה התורה שקבלת בשנה שעברה, ולאידך, יאמר לו אינך צריך להתעורר כל כך, שהרי בשנה הבאה יבוא עליך עוד שבועות, כי בכל שנה ושנה מתחדש חג השבועות, וממנו ניקח לעבוד את ה' מתוך חמימות יתירה בשלהבת אש קודש.

והיינו דאמרו חז"ל (בר"ר יז ד) על הפסוק (בראשית ב כא) 'ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם - תחילת מפלה שינה', והיינו שהקרירות (המרומז בשינה) היא תחילת מפלתו של אדם ברוחניות.

ומסוגלת חג השבועות לבטל ולדחות תרדמה זו, שהרי בו ביום היה קול שופר הולך וחזק מאד (שמות יט יט), ואף זה נכלל במה שאמרו ש'קבלת התורה' מתרחשת בכל שנה מחדש. והרי כתב הרמב"ם (תשובה ג ד) שקול השופר בא כדי לעורר את הישנים משנתם, ולהקיץ נרדמים מתרדמתם. מעתה נאמר, שה'שופר' מעורר אותנו ביום הזה להקיץ משנתנו, להתלהב באש קודש לרוץ אל בורא כל עולמים.

אשר ירד עליו ה' באש, שהתגלות השי"ת הייתה ע"י האש של בני ישראל. כי כל שלימות האדם הוא האש והחימום שיש לו לתורה או לתפילה והתגלות דיבורו של הקב"ה על הר סיני היה מתוך אש ההתלהבות של כלל ישראל.

בדברים האלה נמצא כתוב בקדושת לוי' (שמות כד ז) על הפסוק (שם) 'ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר', שכאשר האדם רוצה לדעת אם הוא מקושר עם 'כבוד ה'', יבדוק את מדת התלהבותו בדבר מצוה ובעבודת הקודש, כי זה יוכיח על זה, והיינו דכתיב 'ומראה כבוד ה'', הסימן כמה הוא מקושר לכבוד ה' - 'כאש אוכלת בראש ההר', כגודל התלהבותו בעבודת הבורא.

ויענו כל העם - נתנית התורה ביום זה לכל יחיד מבני ישראל אפילו לפשוטים ופחותים

מנהג ישראל קדושים להניח עצי סרק בבתי כנסיות ביו"ט של שבועות. טעם לשבח נתן הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות מגילת רות ד"ה ויהי) שבא לומר שאף הנדמים בעיניהם ל'עצי סרק' - שאין בהם לא טעם ולא ריח, לא תורה ולא מצוות, גם להם יש חלק ביום זה בקבלת התורה. אלא שיש להם לראות לנצל כראוי

יצטרכו לבוא לידי כפיית הר. אלא, כי אי אפשר לתת תורה ישראל אם לא יבעירו קודם לכן את רתיחת הדם וה'ברעין', וממילא הוכרחו להבעיר אש גדולה בפני עם ישראל (ואם יבהלו יכפו עליהם את ההר).

והדברים פשוטים וברורים, כי בודאי אינו דומה עבודת ה' בהתלהבות לעבודה הנעשית בקרירות ובעצלתיים מתוך עצבות ומרה שחורה, וב'שפת אמת' (פר' צו תר"ג) כתב וז"ל. 'שלכן גופלין מחשבות זרות תוך עבודת האדם, כדי להיות נכלה ומתבטל ברוב התשוקה להשי"ת יותר, ועי"ז מתרבה יותר ההתלהבות, כדמיון האש כבוא עליו מים - שאינה נכבית אלא תתגדל ביותר. וזאת עבודת האדם במלחמה זו, כל עוד שיש לו יותר מלחמות יוכל להתעלות ביותר', עכ"ל. ומכאן, שכל מטרת המחשבות זרות להבעיר בקרבו אש ההתלהבות ב'עשה טוב' (נמצא שהמבעיר מעצמו את האש נפטר מכל אלו המחשבות זרות).

מאמר נורא הביא ה'בית אהרן' (שבועות, קיא:) בשם הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע על הפסוק (דברים ה, כד) 'כי ה' אלקיך אש אוכלת הוא', שהכוונה לאש ההתלהבות שבני ישראל מרתיחין עצמן בעבודת הבורא. לפי"ז מוסיף ה'בית אהרן' לפרש הכתוב (שמות יט יח) מפני

כב. ידוע שב'פולין' היו אומרים על מי שבא בימים, שלא חזינן כאן - 'אלטער איד' (יהודי זקן שכבר אין כוחו במתניו ושבע מתלאות הימים וכל עבודת ה' ישינה אצלו), אלא חזינן כאן 'אפאר יונגעלייט' (שנחשב ככמה אברכים צעירים, כי מי שהוא בן צ' הרי הוא כמו שלשה אברכים בני ל') שבמרצם וחשקם מתחדשים כסדר 'לעבדה ולשמרה'. וכבר אמר מי שאמר שבדורינו אנו, אפשר לומר על האברכים, שאין כאן 'יונגערמאן' אלא 'אפאר אלטע אידען'... וכל הרוצה להוציא עצמו מכלל אלו הרשות בידו...

פעם השתתף הרה"ק ה'קדושת יום טוב' זי"ע באסיפת הרבנים והתלווה עמו בנו הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע שהיה עלם צעיר לימים, בהיותם שם הבחין אחד הרבנים בילד המתפלל בהתלהבות עצומה ואש גדולה יוקדת בלבו, ומתוך התלהבותו עשה תנועות שונות ומשונות, על כן ניגש אליו אותו רב ושאלו בזלזול ובלעגי לשונו 'וכי פורים היום', השיב לו הרה"ק מסאטמאר בחכמתו ובשנינותו 'אילו הייתי יודע שאמצא כאן המן - הייתי מביא עמי גם 'גראגער'.... (רעשן), כשכוונתו שקירור התלהבותו של יהודי הרי היא מקליפת עמלק, וצריך לבטלה ולעקרה מן השורש.

כג. כתב המג"א (תצד בתחילת הסימן) שנהגו להיות נייעורים בליל שבועות ועוסקים בתורה, דאיתא במדרש (שהש"ר א נו) שהיו ישראל ישנים קודם מתן תורה והוצרך הקב"ה להעירם, ולתיקון פגם זה אנו נייעורים בכל שנה בליל זה. ולכאורה תמוה, היתכן כדבר הזה ששישים ריבוא בני ישראל היו ישינים באותו הלילה, הלא מהם היו כמה נביאים וזקנים וכו', והיאך אפשר שלא בערה נפשם בקרבם לקראת המעמד הגדול שיהא ה' נראה אליהם למחרת, הבה נתבונן אם יבוא הבורא ויאמר לנו 'למחר הנני מתגלה אליכם', וכי לא היינו משכימים קום למחזה נורא הוד זה. ומבאר הערוגת הבושם (פר' יתרו ד"ה ויתיצבו בתחתית), כי גלוי וידוע לפני בורא עולם, שיבואו זמנים ורבים מבני ישראל יהיו טרודים ועסוקים ראשם ורובם על הפרנסה ועל הכלכלה, ורצה הקב"ה ללמדם שאף בעת קטנות המוחין עליהם לעזוב הכל ולקבל על עצמם עול תורה כפי דרגתם באותה העת. ע"כ, הפיל עליהם תרדמה ומתוך התרדמה מיהרו

את הזמן הקדוש ולקבל את התורה - כי זה תכלית וכך איתא מהרה"ק ה'מאור עינים' זי"ע (ריש פרשת במדבר) כללא דמלתא אי אפשר שיחסר שום א' יום זה"י.

לקבל התורה, ללמד לדורות שאף אם יישן אדם בהבלי הזמן בידו תמיד להתעורר, ולא ימתין עד שיגיעו אליו ה'מוחין' אלא בתוך מצבו יקבל על עצמו עול התורה.

כד. איתא מצדיקים (עיי' 'עטרת ישועה' לחג השבועות ד"ה בפסוק אדם ביקר) לפרש לשון הכתוב (תהילים מט כא) 'אדם ביקר ולא בין נמשל כבהמות נדמו', שאדם העומד בזמנים יקרים ונעלים ולא יבין לנצלם כדבעי הרי הוא גרוע מדרגת בהמה, והוא נמשל כבהמות נדמו ר"ל שהוא הנמשל של הבהמה, והיא אינה אלא המשל לאדם.

וביותר עומק ביארו הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל (מורשת גד חג הפסח), כי בכל יו"ט יש 'משל ונמשל', וכגון בחג השבועות המשל הוא המאכלי חלב וכו', שאף שמנהג ישראל קודש הוא אך אינו אלא כמשל בעלמא, ואותו אדם שבל יבין נשאר שקוע ב'משל' ולא ב'נמשל'... וכמו שאומרים שהנה תינוק הפוקח עיניו אינו יודע להבחין מה שעניו רואת, ואינו רואה לנגדו אלא צבע, אחר זמן כשגדל מעט מתחיל להבחין ולהבדיל בין חפצים שזה עץ וזה אדם וכדומה, ומשגדל יותר מבחין לחלק בין אדם לאדם, וכך על דרך זה. יש שמבין בשכלו שחג השבועות מהותו הוא העשבים שתולים בבית, או מאכלי החלב, או מה שמגלח שערו בערב יו"ט וכו', וזה האיש אינו אלא נמשל לבהמה, כי 'אדם' מתבונן בנמשל - בעצם קבלת התורה ובתואר כלה מאוד נתעלה.

מעשה ביהודי שהוצרך לצאת למסע ארוך ומייגע, הכין האיש ברכבו מאכל ומשקה לרוב, גם בגדי חול ושבת הטמין לעת הצורך ואף לקח עמו את הפאספארט (דרכון) עם כל האישורים שהכין לעצמו ממדינות המלך שעליו לעבור דרכם - אשרת כניסה ואשרת יציאה לכל מדינה לפי חוקיה ודתיה, ואף מקומם של פנסים המאירים לא נפקד, משהרגיש כי הכל מוכן כראוי וכיאות נכנס לרכבו בכוונתו להתחיל במסעו, אך לצערו עם כל הכנותיו הגדולות לא זו הרכב ממקומו אפילו בסענטימעטער (מ"ס) אחד, מה נתברר, ש'חכם' זה הכין 'הכל בכל מכל', אבל לא שם לבו לדבר אחד והוא העיקר - למלאות את הרכב בגעז - דלק, המתאים לרכבו, ומכיוון שכן היאך יסע הרכב ובמה יגיע למחוז חפצו, ע"כ המעשה.

והנמשל לדידן, פעמים שהאדם מכין עצמו בכל מיני הכנות לקראת ה'יום טוב' המשמש ובא, רחץ את ביתו וקנה בגדים חדשים, גוז שערות ראשו כראוי ואף מאכלי חלב לרוב מינים ממינים שונים מילא בבית, אך את ה'דלק' - למלאות עצמו ב'תורה' ו'תפילות' לקראת החג שכח למלאות בקרבו, היאך יסע ויזוז ממקומו להתקרב ליעודו ותכליתו (אך לעולם לא מאוחר, כי תמיד ביד היהודי להתחיל מחדש - כאילו היום ניתנה, וה' יהא בעורו).

עוד המשילוהו, מעשה בגביר אחד מבני היהודים שכגודל עשירותו כן גדול טפשותו, הלה נתדפק על דלתות 'ראש הישיבה' ובקשה מפיו, אבתה נפשי לקחת אחד מבחורי הישיבה כ'חתן', אבל ידע ראש הישיבה כי כסף וזהב לא נחשב בעיני כמאומה ומקבל אנכי על עצמי לפרנס את ה'חתן' בכבוד ויקר כל ימיו, על כן יציג נא בפני את הבחור ה'אתרוג' של הישיבה, ראש הישיבה הסכים לו והפקיד בידו בחור גבוה משכמו ומעלה, מושלם ומוכתר בכל מדה נכונה... ויקחהו הגביר לביתו. בהגיעם העירה הלבישו ה'חותן' במלבושים נאים 'כמנהג בעלי בתים חשובים' הושיבו בדירה נאה כדי שיוכל לשבת על התורה ועל העבודה כהרגלו מכבר הימים, בכל שבת ומועד היה מהלך הגביר לביהכ"ס כש'חתנו' מתלווה אליו בהליכתו ובחזירתו, וכבוד גדול היו עושים בני העיר לאותו הגביר כשהיה מהלך עם 'חתנו' הנכבד... משעברו כמה חדשים אזר ה'חתן' עוז ושאל את הגביר, 'ימחל נא מר, שמא יש בידכם לומר לי היכן היא בתכם ה'כלה' המהוללה אשר עמה אני עתיד להקים את בתי... ויען העשיר הטפש ויאמר... לא ולא... שמונה בנים נתן לי ה' אבל בת מעולם לא נולדה לי, תמה ה'חתן' בעיניו, א"כ לשם מה הבאתני עד הלום להיות לך ל'חתן'... וכי ל'שחוק' אני מיועד לך. אמר לו העשיר, מעודי ראיתי את הנגידיים בעם מהלכים ברחובה של עיר עם 'חתניהם' וכבוד ויקר מנת חלקם בזכות חתניהם, ואמרתי לעצמי מיד כשיתן לי הקב"ה מעות לרוב 'אקנה' אף אני לעצמי 'חתן' כזה, וב"ה שזכיתי לכן... וכי יש עט סופר שיוכל להביע מעט דמעט מגודל טיפשותו ואיוולתו של אותו 'חתן' ל"ע.

אף אנו נאמר, בא לו 'חתן דנן' וערך ברוב פאר והדר את 'יום חתונתו זה מתן תורה' - לבש בגדי שבת ויו"ט הנאים, בליל שבועות לא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, אכל מאכלי חלב למיניהם כדת וכדין, וכל זה מבלי להבין כי יש כאן 'כלה' והיא התורה הקדושה, לקבל על עצמו מעתה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים...

בסדר ברירת החלב יש שני אופני ברירה בזה אחר זה - תחילה בוררים את כל החלב מהפרה, כברירת אוכל מפסולת. ולאחמ"כ מבררים ומפרידים את החלב עצמו לג' מינים - א. השומן והוא החמאה החשוב שבה. ב. מהנותר יעשה ממנו חריצים וגבינות והוא הבינונית. ג. נותר מהם מי החלב שאינו שווה כלום. אמנם בלי ברירה (היינו אם לא יברור את החלב עצמו) אלא יניחנה כמות שהיא מעורב, הרי שלושתן בצירופם טוב מאד, והוא משקה חשוב מאד, המחיה אדם ובהמה. והכי נמו, הקב"ה בירר לו ביום זה את עם ה' מתוך פרות הבשן - אומות העולם, כמוציא החלב מדדי הפרה, ואם גם עתה נברור בחלב עצמו (היינו ישראל המשולים לחלב אם נברור בהם ונחלקם כיתות כיתות לפי מדרגתם) ויהיו בני עליה בבחינת חמאה, והבינונים בבחינת גבינה, הרי ישאר שארי עמא דארעא חס ושלום כמי חלב שאין בהם צורך. ולא ניחא ליה למרייהו למימר הכי (אין הקב"ה חפץ בחלוקה זו) לכן ישארו בתערובתם ויהיו כמשקה המחיה כל העולם שווה לכל. ומשום כן נתנה התורה במעמד הנבחר והנפלא הוזה בתחילת צאתנו מעבודת מצרים כשעדיין לא היינו כדאים לזה, להורות כי אין מעצור ולא יתייאש אדם מחלקו בתורה, אפילו אם יהיה בשפל המדרגה מכל מקום כמוהו כמו הגדול שבגדולים^{יז}.

על פי זה מבאר ה'חתם סופר' מקרא שכתוב (דברים טו י"ב) ועשית חג שבועות... ושמתח לפני ה' אלוקיך אתה ובנך וביתך עבדך... במקום אשר יבחר ה' אלוקיך לשכן שמו שם, וזכרת כי עבד היית כמצרים ושמת

מישראל, ואפילו נשמות שנפלו דהיינו נשמות הרשעים אי אפשר שיאבדו ח"ו, והוא יתברך חושב מחשבות לכל ירח ממנו נדה.

וכן האריך בזה הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש פרשת במדבר ד"ה א"י במדבר סיני) כי הפסוק 'ידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד' מורה לנו על קדושת התורה, שהולך ממקום גבוה למקום נמוך, כי אפילו השפל שבשפלים יכול לבוא לעבודת ה' על ידי התורה הק', ולזה בא לנו הכתוב לומר שדיבורו יתברך היה ב'מדבר' - שהוא מקום פחות מאוד ומקום תוקף הקליפות, ועם כל זה במקום הפחות הגרוע הזה שם היה דבורו יתברך, ושם היה משכן השכינה הקדושה ואהל מועד, כי זאת הוא שלימות התורה הק' שתוכל להתפשט לכל מיני שפלים ועמקים, ולהעלות כל הבחינות אפילו הפחותים מתעלים על ידי התורה הקדושה, עכ"ל. וכלומר, שלעולם לא יאמר האדם הרי חוטא ופושע אני וממש הנני מקום משכן הקליפות - כיצד אקבל את התורה, כי במקום מושבך תקבל את התורה^{יח}.

עוד איתא ב'חתם סופר' זי"ע (דרשות שבועות תקס"ב) כי לא נתנה התורה ליחידים כי אם לכללות ישראל... באופן שיהיה לכל אדם מישראל חלקו בתורה... ועל כן שמחת כל ישראל שווים בחג השבועות.

ומבאר שם, שלכן אוכלים מאכלי חלב בשבועות, וסמכוה אקרא מנחה חדשה לה' בשבועותיכם ר"ת מחלב. כי רמו חיזוק גדול יש לנו בו, כי הנה

כה. איתא מהרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע שהפרש וההבדל בין 'עצבות' האסורה ל'מרירות' המותרת ונצרכת אינו אלא כ'חוט השערה', ומסמיך לכך את דברי הגמ' (חולין כז.) נשחט ברובו 'כשירה' מחצה 'טריפה' - וכמה יש בין מחצה לרובו לא יותר מכחוט השערה, והיינו שכל הפרש שבין כשר לטריפה אינו אלא חוט השערה... וסימן היכר ביניהם, כי אחר העצבות נעשה גופו כבד עליו, והולך לישן מרוב ייאוש, ואינו סובל לא את עצמו ולא אחרים, אבל המרירות אינו מניחתו לישן, כי מכיר שעדיין לא התחיל עשות מאומה - הולך וחוטף תפילה ומצוות, נוטל גמרא לידו ומיישב עצמו ללמוד (המכתב הובא בכנסת ישראל בשם הרה"ק מקארלין, ויש שייחסו אותו להרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע).

בפי העולם שגור לחלק ביניהם, כי העצבות אומרת כבר אין לי כלום ואבד שברי, והמרירות אומרת עדיין אין לי כלום - א"כ מהיום והלאה אשתדל לקנות עוד ועוד.

כו. ובזה פירש שם ה'חתם סופר' זי"ע את נוסח הברכה 'אשר בחר בנו מכל העמים' - כי רק ברירה אחת יש כאן - ברירת והפרדת בני מתוך אומות העולם, אבל בתוך בני ישראל עצמם אין כל ברירה והפרדה - כי כולם שווים. ולכן אומרים מיד לאחמ"כ ונתן לנו את תורתו מלשון 'נתינה' בלא כל ברירה, אלא כמתנה אפילו למי שאינו ראוי.

של בני ישראל בהאי יומא. וכך אנו אומרים בסדר התפילה 'אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות'. וצריך ביאור, כי אם הכוונה שרוממנו מעל אומות העולם המדברים בשבעים לשונות, הרי זה כפל דברים, שכבר אמרנו 'אתה בחרתנו מכל העמים'. ומבאר הרה"ק הרר"ב מפרשיסחא זי"ע (רמתיים צופים על תנ"כ"א, אות כז) דאין הכוונה ביחס לשאר האומות, אלא שהקב"ה רומם והגביה אותנו במדרגה גבוהה כל כך, מה שאין כוח אפילו באחד משבעים הלשונות לבטא בשפתיים גודל הרוממות שנתעלו בני ישראל ביום זה, וזהו ורוממתנו – למעלה מכל הלשונות שיש ביד בשר ודם לפרט בשפתו ובלשונו, כי א"א לבטא אותה בשפתיים.

בענין רוממות וקרבה זו כתב נוראות ה'כלי יקר' בפסוק (שמות י"ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, וז"ל. הזכיר כאן שלש מדרגות זו למעלה מזו, מתחילה אמר 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', וזהו (במדבר י"ב) 'כאשר ישא האומן את היונק, ואז הקב"ה במדרגת ה'אבי' וישראל במדרגת ה'בן'. ואח"כ אמר 'ואביא אתכם אלי' משמע שתהיו שוים לי, ונהיה כשני אחים שוים במדרגתם, ואח"כ אמר 'ואתם תהיו לי ממלכת' כביכול, מלכים עלי, כמו שנאמר (שמואל ב', כג ג) 'צדיק מושל יראת אלוקים'.

וזה מבואר על דרך 'מדרש חזית' הביאו הרמב"ן פרשת חיי שרה (בראשית נד א) שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר בר יוסי, אפשר ששמעת מאביך מהו (שה"ש ג יא) 'בעטרה שעטרה לו אמו', אמר לו, משל למה הדבר דומה, למלך שהיתה לו בת יחידה, והיה מחבבה ביותר, מתחילה קראה 'בתי', לא זו מחבבה עד שקראה 'אחותי', לא זו מחבבה עד שקראה 'אמי', כך הקב"ה מחבב את ישראל וקרא אותם 'בתי', לא זו מחבב עד שקראם 'אחותי', לא זו מחבב עד שקראן 'אמי'.

על פי זה מבאר ה'כלי יקר' מה שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, עלי כביכול (שהיו כביכול מלכים על

ועשית את החוקים האלה ומבאר, כי הנה התורה הקדושה מצווה לכל אחד ואחד אפילו לעבדך ואמתך' לשמוח בחג השבועות, כי בחג קדוש זה שוכן הקב"ה אצל כל אחד ואחד מישראל. וזהו אומרו במקום מלשון במקום – תחת – אל תקרי 'במקום', אלא 'במקום', דתחת שיבוא הקב"ה להשרות את שכינתו לשכן שמו שם על הצדיק הקדוש, הריהו משרה את שכינתו ביום זה על כל יחיד ויחיד. ומסיים החתם סופר בדברים נלהבים ואם לא תאמין שיהיה בן בכוחך לפי מיעוט ערכך בעיני עצמך, לזה – 'זוכרת כי עבד היית במצרים', והרי מעמדו ומצבו של העבד במדרגה פחותה מאשר אתה עכשיו בה. ואפילו הכי קבלת את התורה מתוך שפלות מצנך, א"כ אף היום – 'ושמרת ועשית את החוקים האלה', וגם עתה לא תמנע עצמך מלשמוח בה'.

איתא ב'בית אהרן' (שבועות קט. ד"ה ואמר), וז"ל. ואמר שכל בר ישראל יכול להשיג חיות ה' יתברך, אפילו הקטן שבקטנים והפחות שבפחותים והשפל שבשפלים ויכול להשיג חיות השי"ת, ועבירה היא בידינו שאנו ישינים בתרדמת הזמן, כי בשעה אחת יכולים להשיג עוה"ב שלימה, ומכמה שעות שהשי"ת נותן לאדם שיחיה כמה עוה"ב יכולים להשיג, עכ"ל.

ולא יתלונן לומר רחוק אנכי מהתורה – עדיין עלי להלך 'דרך רחוקה' עד קבלת התורה, כי איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שבועות), וז"ל. השי"ת נתן לנו התורה, וקיימא לן (ב"ב סה.) שהנותן מתנה בעין יפה נותן, ונותן גם את הדרך (הנותן לחברו 'בור' הנמצא ברשותו בוודאי התכוון לתת לו גם את הדרך להלך עד בורו). כן השי"ת נותן (יחד עם הדרך) לכל אחד ואחד הכח והשכל איך לבוא לתורה, עכ"ל. אין לנו אלא לפתוח את השער ולהכנס ללכת בדרך המוליכה בית קל.

ואשא אתכם – ביום הזה מתעלים בני ישראל עד מאד ביום הזה נתעלו ישראל עד למאד – אין הפה יכול לדבר ואין הלב יכול להשיג את גודלם ורוממותם

וזהו מה שאמרו חז"ל (גדרים פא.) דבר זה שאלו לחכמים ולנביאים, על מה אבדה הארץ, ויאמר ה' על עזבם את תורתך אשר נתתי לפניהם, כי לא הסכימו שנתתי להם את התורה בלא ברירה לבחור איש מיוחד מהם, כדמצינו שבשעת החורבן היו אומרים 'צור תעודה חתום תורה בלימודי' (ישעי' ח טז) – שאין התורה אלא לישעיה וחביריו, ובאמת היה להם לידע שאין שום אחיזה יתירה לת"ח בתורה יותר מלעמי הארצות, כי כולם שווים לטובה בחלק זה.

בשישים את נבואת החלום (שאינה אלא אחד משישים בנבואה). כי יו"ט של עצרת הוא יותר הרבה ממעלת הנבואה... וכל יחיד ויחיד מבני ישראל נעשה כביכול משה איש האלוקים כביכול, והיינו שביום הזה מתעלה כל בר ישראל להיות יותר ממעלת הנביאים. (וכבר כתב הר"ן (בדרשותיו סוף דרוש י"א) שבעת מתן תורה השיגו כל בני ישראל מדרגת 'נבואה').

מלבד היותם נביאים מצינו להחשיבם כמלאכים ביום זה. כדכתב הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע (פר' משפטים ד"ה לא תבשל גדי), וז"ל. 'זוה הטעם שהתירו לנו בחג השבועות לאכול (בשר) אחר גבינה בלא המתנת שיעור, מחמת שאז הוא שעת מתן תורה הקדושה, ואנו מראים עצמנו שאנו דוגמת המלאכים בשעת מתן תורה, ע"י התורה'.¹ ומבאר טעמא שלכן נתן אברהם אבינו ע"ה למלאכי השרת בשר וחלב דווקא, כי אצל מלאכים ברוב קדושתם לא שייך בהם איסור זה. וכיוצא בזה אף אנו בדרגת מלאכים בחג השבועות, ויש לנו הרשות להקל באיסור זה כמלאכי השרת (עיי' בהערה)².

שמחים כנתינתם מסיני - השמחה וההתעלות בקבלת התורה

נוראות איתא ב'אור החיים' הקדוש (שמות יט ב) בגודל הקרבה ואהבת הקב"ה לבניו הנגלית בימים הללו³, וז"ל. 'ויסעו מרפידים - קשה למה אחר המוקדם, כי פסוק זה (המדבר מנסיעתם מרפידים) היה לו להקדים קודם פסוק שלפניו שאמר (שם) 'באו מדבר סיני'. ואולי שהוא על דרך אומרם (בראשית רבה נה ח) אהבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר. שלהיות כי הוא זה יום המקווה

הקב"ה), אני גוזר גזירה והצדיק מבטלה, וזכו למעלה זו מצד היותם בני ישראל'.

וכך גם בכל שנה ושנה מעורר הקב"ה רוח טהרה והתעלות על בני ישראל - גבוה מעל גבוה. דברים חוצבים להבות אש איתא ב'דרשות חתם סופר' זי"ע (שבועות תקס"ב, דף רפ"ט). דהנה איתא בגמרא (פסחים סח:): 'מר בריה דרבינא היה יושב בתענית בכל ימות השנה חוץ מבחג השבועות'. ושמא תאמר, והיאך היה מתענה אף בשבתות ושאר יו"ט (האסורים בתענית) תשובתך בדברי ה'בית יוסף' (או"ח רפ"ח בשם הרשב"א, וכן במהרי"ל המובא במנ"א סי' תרד) שתענית זו תענית חלום הייתה, לכן היה מתענה אף בשבתות ויו"ט כי התענית תועיל להמתיק את החלום הרע דווקא אם מתענה בו ביום.

מעתה צריך ביאור, מאי שנא יו"ט של שבועות משאר שבתות ויו"ט, מדוע אין צורך להתענות בו על החלום. ומבאר החת"ס עפ"י ה'תורת חיים' שמסגולת 'ברכת כהנים' לבטל חלומות רעים, והטעם, כי חלום אחד משישים בנבואה הוא (ברכות נו:), וברכת כהנים הרי היא בנבואה ממש (כי אז משרה הקב"ה את שכנתו על ידם של הכהנים הנושאים את כפיהם), נמצא שחזיון החלום שהוא רק א' משישים בנבואה מתבטל בשישים בנבואת ברכת כהנים. ואכן, מטעם זה קבעו לומר בשעת ברכת כהנים את התפילה (שרוב תפוצות ישראל נוהגים לאומרו בשלוש גלים) 'ריבוננו של עולם אני שלך וחלומותי שלך וכו'.

מעתה אתי שפיר מדוע לא התענה מר בריה דרבינא בשבועות, כי עצם היום של שבועות מבטל

כז. על פי זה מבאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (אמרי אמת ליקוטים פסחים סח: (את דברי הגמרא (פסחים שם) כתוב אחד אומר 'עצרת לה' אלוקיך' וכתוב אחד אומר 'עצרת תהיה לכם' - 'חציו לה' וחציו לכם', ולכאורה איככה אפשר לקרוצי חומר להבדיל ולחלק את היום למחצית חלק שווה בשווה. אלא, כי כמו שאמר הכתוב (שמות כד ו) 'ויקח משה חצי הדם' וברש"י 'מי חילקו, מלאך בא וחילקו', כי אין ביד בשר ודם לשער במדויק כדי מחציתו, לכן הביא הקב"ה מלאך שיחלקו. וכיוצא בזה, בחג הזה כל אחד מישראל במדרגת מלאך, ושפיר אמרו 'חלקו חציו לה' וחציו לכם' כי ביד המלאך לחלק ולהבדיל מחצה למחצה - ב' חלקים שווים.

כח. רבים נתחבטו בהבנת דבריו, שוודאי לדידן אין שום הוראת היתר על פיהם להקל כמלא הנימה באיסור זה. יש מרבתינו שביארו בדבריו, על פי הנהגה עילאית בה נהגו קדמונים להמתין שתיים עשרה שעות או יממה שלמימה (ראה חולין קה. שכן העיד מר עוקבא על אביו), ובחג השבועות יוכלו להקל מקבלה זו ולאכול חלב אחר שש שעות מאכילת הבשר.

כט. ידוע מה שאמרו צדיקים שדברי ה'אור החיים' הקדוש הללו בוערים באש להבת שלהבת. עד שתמהו היאך לא נשרפו הדפים מגודל האש היוקדת...

והיינו כי ביום הזה בחר ה' בעמו ישראל מכל העמים להיות לו לעם סגולה, והעלה אותם גבוה מעל גבוה יותר מכל בריה שבעולם, ואיך לא יגל לב בשר ודם בזה גופא שהקב"ה אדון העולם בחר בבשר ודם כמוהו להיות קרוב אליו כל כך.

ואתה בן אדם, היתכן כזאת שח"ו תשאיר שאנן ולהכנס לחג השבועות מתוך תרדמה, והרי כל העולמות מתרגשים לקראת היום הגדול והנעלה הבא עלינו לטובה, ואיך לא תתעורר לשים עינך ולבך לקדושת המועד ולהתעלות מעל הבלי הזמן, ובכלל זה להתבונן לאן אתה נכנס ומה הקב"ה שואל מעמו בעת כזאת.

תיקון ליל שבועות - גדולת וקדושת הלילה

בתבו הפוסקים (עי' מ"ב תצד סק"א) בשם האר"י הק' (שער הכוונות) 'כל מי שלא ישן בלילה כלל ועיקר ועסוק בתורה מוכטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק'. וראה כמה חשוב הוא הלימוד בלילה זה שהרי כמעט שלא מצינו לשון כעין דא 'מוכטח לו שישלים שנתו...'. והוסיף עוד האר"י הק' 'ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה'.

ומקור הדברים הוא ממה דאיתא בזוה"ק (בהקדמה, ח"א ת. י"ג, וז"ל. והוה רבי שמעון וכלהו חברייא מרננין ברינה דאורייתא, ומחדשן מלין דאורייתא כל חד

לבורא, לתורה, לעולם, לעליונים ולתחתונים, ומיום הבריאה הם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני. לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כוח לספר סדר הדבר [והדברים נוראים למתבונן במי המדובר - שכביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו לא עצר כוח מרוב תשוקתו לתת התורה הקדושה לבניו רחמיו] ותיכף קדמה ההודעה באמרו ביום הזה באו מדבר סיני, הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ, כי הוא תכלית הבריאה ותקוותה, ואחרי כן חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים, עכ"ל. ואחר שבכל שנה ושנה שב ומתעורר מה שאירע לאבותינו הימים ההם, אם כן אף גודל השמחה והאהבה שבים להתעורר בימים הללו בפועל ממש.

נמצינו למידים שזה היום עשה ה' - ביום זה נחשב כל יחיד ויחיד מבני ישראל כ'חתן היוצא מחופתו', וכל יהודי כמוהו כמתקשר בקשר נישואין עם נותן התורה ועם התורה, על כן אמרו חז"ל (סוף מס' תענית) 'וביום חתונתו - זו מתן תורה' כי בו ביום מתקיימת שמחת הנישואין של בני ישראל עם הבורא בנתינת תורתו הקדושה'.

ואכן, כתב השל"ה הק' (אות יח) חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה. וכבר אמרו חז"ל (פסחים סח:) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא עכ"ל.

ל. וכבר אמרו שמהאי טעמא יש לנו להכין עצמנו לקראת חג השבועות בלימוד התורה, כי אם 'יום חתונתו זה מתן תורה' הרי אסור לקדש עד שיראנה...

איתא מצדיקים, דמה שציוותה תורה 'והיו נכונים לשלושת הימים' - להתכונן בהכנה דרבה לקראת מתן תורה, אין זה אלא קודם קבלת התורה, אבל אחר מתן תורה אינו ראוי להתמהמה ולהאריך בהכנות קודם הלימוד, אלא עצם עסק התורה מאירה בנשמת האדם ומחזירה אותו למוטב, וזו ההכנה הטובה ביותר לקראת קבלת התורה מסיני.

והנה ידוע מה שכתב הרה"ק ה'שם משמואל' (שבועות) בשם הרה"ק מקאצק זי"ע, דהאור של כל יום טוב טמון ומונח במסכתא המדברת מעניני חג זה. ומבאר שם מדוע לא תיקנו חז"ל מסכתא מיוחדת לשבועות.

ולפי"ז י"ל, שחג השבועות הוא זמן 'קבלת התורה', א"כ נמצא אורו בכל מקצועות התורה, ובכל מסכתא שיפתח - שם ימצא האור, אבל זאת נדרש מאתו - לפתוח את הגמרא...

לא. כה אמר הרה"ק רבי שלום בער מליובאוויטש זי"ע בליל שבועות (תורת שלום ספר השיחות, עמוד 3), שיש תחת ידו כתי"ק מזקיני הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע שכתב בהאי לישנא 'אני מבטיח למי שיהיה ניעור בליל שבועות כל הלילה [ויעסוק בתורה ביגיעה] יזכה לכתר תורה', והיה מסיים הרש"ב, שה'צמח צדק' היה פוסק ומורה הוראה, וכשם שפסקו בבית דין של מטה כך פוסקים גם בבית דין של מעלה, לכן צריך להיות ער בליל שבועות ולהתייגע בתורה, והוסיף עוד, שזקיני דייק בלשונו ואמר 'שיהיה ניעור בליל שבועות', כי העיקר הוא 'מ'זאל ניט שלאפען', פירוש, שלא יתן לזמן הגדול לחלוף מבלי לנצל הזמן בעסק התורה.

לב. הנה נסדר לומר דברי הזוה"ק האלו בתיקון ליל שבועות קודם אמירת תרי"ג מצוות, ומדרכו של עולם לאמרו

בשלם – כל מי שהשתתף עמנו בזה הלילה, יהא שמור למעלה ולמטה כל אותה השנה וישלים שנתו בשלום יי.

ובספד"ק הביאו מהירושלמי (ירושלמי זה אינו לפנינו) שאמר רבי חייא למחר אכתוב בפיתקא, אל תקרי עצרת תהיה לכם אלא תחיה לכם. שאכן מזה הלילה תוצאות חיים לכל השנה יי.

ובדאיתא בווה"ק (ח"ג צח.) 'ועל דא חסדי קדמאי לא הוו ניימי כהאי ליליא והוו לעאן באורייתא, ואמרי נייתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין' – ולכן לא היו חסידים הראשונים נמים בשינתם בלילה זה, והיו עוסקים בתורה, באומרם הבה נבוא לירש את התורה שהיא ירושה קדושה לנו ולבנינו בזה ובכא יי. ויזהר האדם למלאות ולנצל כראוי את הלילה הקדוש.

וחד מגייהו, והוה חדי רבי שמעון וכל שאר חברייה, אמר לון רבי שמעון, בני, זכאה חולקבון, בגין דלמחר לא תעול כלה לחופה אלא בהדייכו, בגין דכולהו דמתקנין תקונהא בהאי ליליא וחדאן בה כלהון יהון רשימין וכתיבין בספרא דדכרניא, וקב"ה מברך לון בשבעין ברכאן ועטרין דעלמא עלאה וכו'. בתרגום ללה"ק. והיו ר"ש וכל החבריא עוסקים בתורה כל אותו הלילה, וכל אחד ואחד מהם היה מחדש בדברי תורה, והיה ר"ש וכל החבריא שמחים, אמר להם ר"ש, בני, אשרי חלקכם כי לא תכנס הכלה – השכינה, לחופה למחר אלא עמכם, משום שכל אלו המתקנים את תיקוני הכלה בלילה הזה, ושמחים בה, כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרון, והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות ועטרות מעולם העליון. ובהמשך הענין (ט.) דכל מאן דאשתתף בהדה בהאי ליליא יהא נטיר עילא ותתא כל ההיא שתא, ויפיק שתא

בסוף הלילה לקראת בוקר, ומה יפה ונעים אם ישכילו ללמדו בתחילת הלילה, כי אז יגשו אל הלילה הקדוש באופן אחר לגמרי.

לג. באמת אמרו ש'חופה' זו אינה משל, אלא היא הנמשל בעצמו, שאכן כביכול הקב"ה מכניס את עמו ישראל לחופה, ויום חתונתו זה מתן תורה (משנה סוף תענית), וידוע כי כל מנהגי חופה בשמחת חתן וכלה בהאי עלמא, הנרות והחופה וכו', הכל נלמד ממעמד הר סיני, והרי שהיא היא ה'חופה' האמיתית.

לד. הנה לא מצינו בזמנים אחרים הבטחה נפלאה כזו, על כן, בעת עסקך בתורה בלילה הגדול הזה, התבונן נא באלו ההבטחות, ובבואך לידי 'נסיון' להפסיק ממשנתך ע"י עצמך או ע"י אחרים (ד"ל) זכור שאין זה 'עסק' כדאי להפסיק מהלימוד בהאי ליליא.

לה. וכך דרש הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (תרע"ב) מה שנאמר (שה"ש ה ב) 'אני ישנה ולבי ער', 'ישנה' בגימטריא שס"ה, כנגד שס"ה ימות החמה שהאדם ישן בהם, אך 'וליבי ער' הוא כנגד חג השבועות, שהוא לב השנה.

לו. הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל ראה פעם יהודי מתנמנם בתפילת שחרית בחג השבועות (לרוב עייפות מלימודו בכל הלילה), משהקיץ, שאלו ר' חיים, וכי ראית מימיך חתן המתנמנם בעמדו תחת חופתו, כי אכן יום חתונתו זה מתן תורה. בספר הליכות שלמה (פ"ב הערה 13) מובא שאחד שאל את הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שהוא מכיר את טבעו וכח גופו, וידוע בעצמו שאם ינדד שינה מעיניו כל הלילה ויהגה בתורה תהא תפילתו בשחרית נים ולא תיר, ונפשו בשאלתו מאי עדיף טפי, השיב לו הגרשז"א בדעת תורתו, אף שלהלכה וודאי עדיפא שחרית שהיא הלכה על פני המנהג שלא לישן בלילה, אך על 'נפשות' בניך יש לך להיזהר ולהשמר...

ידוע דבר המעשה, שהגאון רבי חיים לייב אויערבאך (אביו של הגרש"ז) היה נוהג לעלות ביום החג למעונו של הגה"צ רבי משה יוסף הופמן זצ"ל דיין דפאפא שהיה דר בסוף בעיה"ק ירושלים ת"ו, לברכו בברכת החג. בשנה אחת ראה הגר"ל שפני הדיין מאירים ושמחים עד מאוד, שאלו הגר"ל לשמחה מה זו עושה. נענה לו הרב מפאפא שלא היה בדעתו לספר לו, אך מאחר ששאלו מעצמו יגלה לו רז חזות לילה. בשנות בחרותי למדתי בישיבתו הרמה של הכתב סופר זי"ע, והיה שגור בפי הבחורים משמיה דהחתם סופר זי"ע שמי שילמד כל הלילה בלא היסח הדעת כלל - מתוך רציפות המחשבה, יזכה לגילוי אליהו. והנה רבים ניסו שם לעשות כן ולא עלתה בידם, ואף אני עצמי ניסיתי שנים רבות ללמוד כל הלילה בלא היסח הדעת, אך עדיין לא זכיתי לכך.

בהאי שתא למדתי כל הלילה ברציפות המחשבה, והנה זה עידן ועידנים אשר מתקשה אנכי בהבנת איזה קטע בזוה"ק, בלילה זה בא לפני זקן אחד וביאר לי את הדברים באר היטב, אחר גמרו סגרת עיני להתבונן במחשבת

שומעים את קולכם... עם כל זה נתעליתם ואשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעליתי הלילה הזה, לכן חזקו ואמצו ועלצו בניי ידידי המהדרים, ואל תפסיקו הלימוד, כי חוט של חסד משוך עליכם, ותורתכם עריבה לפני הקב"ה. לכן עמדו בניי ידידי על רגליכם והעלוני ואמרו בקול רם כיום הכיפורים ברוך שם כבוד וכו'".¹⁷

הרי לך, שקדושת ליל שבועות כקדושת יום הכיפורים. ובפרט אם עוסק בתורה אשר הוא מעלה את השכינה בזה, והוא מבני היכלא דמלכא, וייכנס עם הכלה – שכינתא קדישא לחופה [ואף שהדברים נאמרו בשרפי עליון כדוגמת הבית יוסף וחבריו, אך אפס קצתו שייך בכל אחד ואחד, וכדברי החת"ס הנזכרים שאפילו אילני סרק הם כגדול שבגדולים].

כתב ה'מגלה עמוקות' (בהגותו למחברת הקודש סוף דף קי) דהנה, ב'שער הכוונות' (שער רוח"ק טו.) מביא בשם האריז"ל שהניעור לילה אחת ועוסק בתורה כל אותה הלילה יהיה נפטר מכרת אחד. ואם בשאר ימות השנה מועיל להיות נייעור לבפר על כרת אחד, הרי הלימוד בליל שבועות מועיל לבפר על כמה וכמה כריתות (עיי"ש ביאור הדבר).

ובתב ב'בית אברהם' (שבועות ד"ה חג) שמכיוון שחג השבועות הריהו כמו יום הכיפורים, וכמו שיוה"כ מכפר על כרת, כי תטהרו בגמטריא כרת, כיוצא בו ממש הוא שבועות כי תטהרו הוא גם גמטריא של 'כרת' והיינו שיקבל על עצמו עול מלכות שמים (כרת הוא מלכות).

היום הזה נהיית לעם - נתינת התורה מתחדשת בכל שנה ושנה

ותתן לנו ה' אלוקינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, אמנם נתייחד חג השבועות - זמן מתן תורתנו שרק בו מצינו את ענין ההכנה אם בספירת

שמא יאמר אדם, מה אני ומה חיי - וכי תעלה על דעתך שאני הקטן והשפל יש בידי להכין 'קישוטי כלה' לשכינה הקדושה... ישמע נא לדברי ספר 'סדר היום' (סדר חג השבועות) שהביא את דברי הזוהר הללו, והוסיף נוראות אשריו ואשרי חלקו הזוכה לכל הכבוד הזה, אשר יוצרו כביכול מתפאר ומתקשט בו, ואל יקל בעיני האדם הדבר הזה, כי (אף ש)האדם הוא שפל ואפל בבחינה אחת (מצד אחד) אבל בבחינה אחרת (מצד שני) גדול כחו עד מאד, ובידו להעמיד כל העולמות כולם, מה שאין מלאך משרת יכול לעשות כן, והוא הנותן כח וחיל כביכול לבורא עולם כדכתיב רוכב שמים בעזרך... וצריך כל אדם עם היותו קטן מהקטנים והדיוט שבהדיוטות להחשיב עצמו ולהתגדל ולהתנשא על הענין הזה - לומר אולי על ידי יבא איזה ענין ודבר להפיק רצון הש"י, ואל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניו... ובהיות האדם מקל עצמו בעיניו, באומרו 'מה אני ומה חיי' שיבא תקון העולמות על ידי או קלקולן... עכ"ל.

ידוע מה שהעתיק השל"ה הק' (מסכת שבועות פרק נר מצוה אות ח) מכת"ק הגה"ק רבי שלמה אלקבץ זי"ע אשר מתאר סדר לימוד החבריא בליל שבועות, וז"ל: ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה ולמדנו שתי מסכתות זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר וכו', שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים ידידי אהובי, שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות ועתה החזרתם עטרה ליושנה. התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו, ודעו כי אתם מבני עליה וזכותם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיהם עלה לפני הקב"ה ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, והחיות עמדו, וכל צבא מעלה והקדוש ברוך הוא

בפירושו, אך משפקחתי את עיני פרח לו איש האמת, הבטתי בשעון וראיתי שכבר עלה השחר, והבנתי שזקן זה אליהו הנביא היה, וכי לא אעלוז ואשמח בכל לבי ונפשי.

לז. בספר 'יפה ללב' (תצד ב) הביא מספר אמרי נועם (סוף פרשת פנחס) ש'יום כיפור' הוא כנגד 'שבועות'. על כן אנו עושים בשבועות כמו ביום כיפור - להיות נעורים כל הלילה כמו הכהן הגדול ופרחי כהונה שהיו נייעורים כל הלילה בליל יום הכיפורים.

באר הפרשה - במדבר - שבועות

כג

מ"ט ימי העומר י"י, וכן בהגיעם להר סיני אמר להם ה' במדרש (פסיקתא זוטא ואתחנן) חייב אדם לראות את עצמו כאלו מקבל תורה מסיני י"י. (שמות יט יא) 'והיו נכונים'... י"י

בראש וראשונה על האדם להאמין בקדושת הזמן, ולא רק באותו זמן שיצאו בני ישראל ממצרים הדברים אמורים, אלא באזן כן עתה י"י, כמו שאמרו חז"ל ובן כתב הט"ז (או"ח מז ה) בכיבוד הברכה 'נותן התורה' בלשון הווה, כי הקב"ה נותן התורה בכל עת ורגע לבני ישראל, ונתנה זו באה מכוחה של

לח. כה כתב הר"ן (על הרי"ף סוף פסחים ד"ה ובהגדה) וז"ל, ובהגדה גם כן אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלוקים על ההר הזה אמרו לו ישראל, משה רבינו אימתי עבודה זו, אמר להם לסוף חמישים יום, והיו מונין כל אחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר. כלומר, בזמן הזה שאין אנו מביאין קרבן ולא עומר – אלא מחשבין חמישים יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן. עכ"ל.

לט. אמנם אף אם מוצא עצמו עומד בעצם חג השבועות כשאינו מוכן כלל וכלל, יתחזק בדברי ה'ערוגת הבושם' (פר' אמור) בפסוק (ויקרא כג כא) 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם' – שאפילו אם יעשה האדם חשבון הנפש ויראה שעברו עליו כל ימי העומר מבלי שיכין את עצמו כראוי לקראת מתן תורה, עדיין לא אבדה תקוותו, אלא וקראתם בעצם היום הזה – ביום הזה יקרא על עצמו 'מקרא קודש' – מהיום אתקרב לקדושה, ויזכה לסוף הפסוק 'יהיה לכם', כלומר שיקבל את השפע והאור היורד מן השמים בעת רצון היום.

ראיה לדבר הביא הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע (תורת אמת ריש יתרו), דעל כן כתבה תורה ענין ביאתו של יתרו להסתפח לקהל ה' לפני הפרשה של קבלת התורה, ללמדנו בינה, שאף הגוי והכומר לע"ז בידם לעזוב הכל ולהתקרב אל הקדושה, וזו ההקדמה הטובה ביותר לקבלת התורה שישא היהודי ק"ו בנפשו שאם ביד גוי להתקרב עאכ"כ ביד זרעו של אברהם יצחק ויעקב ויעקב להתקרב.

מ. היה אומר החידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם יוה"כ פ) לבאר הטעם שאומרים 'והוא רחום' בתפילת מעריב במוצאי היום הקדוש, שלכאורה כבר נמחלו כל העוונות והחטאים ביום הכיפורים, ועל מה שבים לבקש 'והוא רחום יכפר', אלא על דא גופא קא בכינן, על שאין לנו את שלמות האמונה שאחר יום הקדוש הננו מזוככים מכל שמץ חטא, ועל דא קאמרינן והוא רחום יכפר.

מא. הגה"צ רבי אליהו ראטה זי"ע סיפר, שבשנה אחת בחג השבועות בהיותו בכותל המערבי עם הרה"ק רבי שלומ'קה זי"ע, קרא לו הרה"ק קודם עלות השחר, ואמר לו, כעת שואלים בשמים האם רוצים לקבל את התורה, הבה נענה יחדיו 'נעשה ונשמע', וביאר את דבריו, כי קבלת התורה צריכה להיות ברבים על כן רציתי שנאמר יחדיו נעשה ונשמע.

מב. וכבר הוכיח כן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, (הובא בהליכות שלמה פרק יב חג השבועות הערה 1) סימוכין מצאנו בדברי הגמ' (שבת קכט:) שאסור להקיז דם בכל ערב יום טוב, משום שגזרו אטו יומא טבא דעצרת, שכשהיו בני ישראל במדבר סיני יצאה בערב שבועות רוח ושמנו 'טבוח', ואם לא היו מקבלים ישראל את התורה 'הוה טבוח להו לבשרייהו ולדמיייהו', [ומאחר שבערב יו"ט דשבועות יש סכנה להקיז דם על כן אסרו בכל ערב יו"ט, הובא ברמ"א או"ח תס"ח פ]. ולכאורה צריך ביאור, הרי 'רוח' זו יצאה מלפני אלפי שנים, ואיזה סכנה יש בדבר לדידן, עד שאסרו מחמת זה להקיז דם בערב שבועות עד היום הזה. אלא, מבאר ב'מחצית השקל' (שם סקט"ו) ונודע דבכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה, כשיגיע זמן ההוא שוב מתעורר קצת מעין אותו דבר וענין ההוא. ונמצא שאותה 'רוח' – טבוח' יוצאת מחדש בכל שנה ושנה, ורק ע"י קבלת בני ישראל את התורה הם ניצולים ממנה, מעתה יובן מה ענין יש לנו להיזהר אף כהיום מהקזת דם, ולא רק מטעם 'זכר' וסימן בעלמא, אלא כדי להחיותנו כהיום הזה בפועל ממש.

והרי 'מידה טובה מרובה', כי אם עניני הסכנה שהיו אז שבים ומתחדשים בכל שנה ושנה, ק"ו בן בנו של ק"ו שכל עניני מתן תורה – נתינת התורה, וקירבת בני ישראל אל ה' שבים להתרחש בפועל ממש בכל שנה ושנה אף בדור אחרון – בשנת ה'תשע"ז...

עוד סימוכין לכך הביאו, דהנה ידוע שאין לקצוץ צפרני הידים והרגלים ביום אחד (מג"א ריש סי' רס, מ'מגיד מישרים' שאמר כן לב"ה), ומכל מקום מביא ה'ליקוטי מהרי"ח' (ח"ג דף מה) בשם הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע (וכן הוא ביחידושי הרי"ם),

שלדעת רב שמעיה עצרת פעמים ה' (כסיון) פעמים ו' פעמים ז' ^מ, וביאור הדברים, שקבלת התורה אינה תלויה ביום מסוים בחודש, אלא לדורות עולם ייאמר - אף בשנת תשע"ז - בגמר הכנת בני ישראל לקראת 'קבלת התורה' כספירת חמישים יום יקבלוה בשתי ידיים מהבורא יתב"ש.

כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (שבועות תרס"א) המנהג לעסוק בתורה בליל החג, דאיתא (אבות ב יב) 'התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך'. וקשה דכתיב (דברים לג ד) 'מורשה קהילת יעקב'. אלא יש לומר, דהתורה נקראת 'עין חיים', וכמו שאילן מוציא פירות בכל שנה ושנה, כמו כן התורה הקדושה מתחדשת פירותיה בכל שנה, ולכן בעצרת נידונין על פירות האילן (ר"ה מז.), שנידונים על התחדשות התורה שנקראת עין חיים. ולכן נקרא יום הביכורים שהוא ענין ההתחדשות.

הקצבה שמקבל האדם כמתן תורה כחג השבועות בכל שנה ושנה.

וכן אמר הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, שאכן - וודאי אפשר אף כהיום לשמוע, אלא שקודם לכן יש לרחוץ ולשטוף את האזניים מכל שמץ מינוף (הרוחני), או אז יזכה לשמוע באזניו את קול ה'. (עי' רמתיים צופים אות פד, בתנדב"א רבא פרק ב)..

פוקן חזי מה שהעיד ה'חזקוני' (בהקדמה לפירושו עה"ת) בלשון קדשו בנפשי נשבעתי אני חזקיה, כי בחלומי שמעתי, קול אלוקים מדבר עשרת הדברים ^מ.

והנה, בכל המועדים אמרה תורה זמן מדויק באיזה יום יחול החג, 'ובחמשה עשר' וכדומה, אבל בשבועות לא נאמר בתורה זמן ויום בשנה שבו יחול החג, ורק אמרו וספרתם לכם ממחרת השבת... תספרו חמישים יום והקרכתם מנחה חדשה לה', ואף בגמ' מצינו (ר"ה ו:)

דבערב שבועות אין להקפיד בזה ומותר לקוצצם ביום אחד, וטעמו ונימוקו עמו, שהרי איתא בזוה"ק (פר' אמור הובא בסוף תיקון ליל שבועות) שהטעם שאמרה תורה לספור ספירת העומר במשך שבעה שבועות, כי הם במקום ספירת שבעה נקיים מכל לכלוך וטומאה, ואחרי הספירה טובלים במקוה טהרה בליל שבועות כדי לקבל את התורה בטהרה ביום, ולטבילה זו צריך להסיר ולהוריד כל החציצות מעל גופו, ועל כן אם לא יקצוץ את צפרניו יהיו אלו חוצצים ומעכבים את הטבילה, לפיכך מותר מן הדין לקצוץ הצפרנים ביום אחד כדין טבילת מצוה.

מכאן נאמר, אם בשנת תשע"ז מתירים לנו לקצוץ צפרני ידיים ורגליים ביום אחד, ואין אומרים שהיתר זה כבר אינו נוהג בזמן הזה, ע"כ שאף עלינו להטהר כאותה טהרה שנטהרו אבותינו בהיותם במדבר, ואף אנו נקבל את התורה ביום חג השבועות תשע"ז בפועל ממש כמו שהם קיבלו בהר סיני.

מג. ידועים דברי ה'ערוך השולחן' (או"ח רפד יא) המבאר בנוסח ברכות הפטרה, 'ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם', דבא לומר שלא יחשוב האדם שהדברים שכבר עברו כבר אין לנו בהם תועלת, וחלילה יביט על הכל כסיפור מעשה, אבל האמת דגם העבר עדיין נוצץ בכל עת ובכל זמן כמו יציאת מצרים שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים ונמצא דבכל עת הוא יצ"מ, וכן לענין 'קבלת התורה', כל מה שהיה אז לא עברו ולא יעברו, אלא תמיד הם נוצצים ופועלים בכל עת, ולזה אומרים ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם - כלומר אפילו אותם העומדים עתה באחור שכבר עברו, גם הם לא ישובו ריקם והם תורה שלימה ובכל שנה ושנה בבוא חג השבועות, מתרחש שוב בזה העולם, מעמד קבלת התורה.

הרה"ק מרוז'ין זי"ע לא היה אומר דברי תורה בשולחנו הטהור בליל שבועות, באמרו, הנני מרגיש כבעל השדה קודם קצירת החיטים, שהתבואה הישנה כבר אזלה, והחדשה עדיין לא נקצרה. כך התורה הישנה כבר נסתיימה, ואילו התורה החדשה עוד לא באה, והיינו נמי, שבכל שנה מתחדש שוב קבלת התורה כפשוטו ממש.

בסגנון זה איתא ב'רמתיים צופים' (על תנדב"א פי"ח, אות נח) שהרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע לא אמר תורה בליל שבועות כי 'דרך ארץ קדמה לתורה'... אך מה עושים בלילה הזה מכינים עצמם לקבלת התורה באימה ביראה ברתת ובזיע, ובתוך כך אחזו חיל ורעדה ופחד ויראה, ורעדו כל אבריו עיי"ש.

מד. הא כיצד כשחודש ניסן ואייר חדשים מלאים יחול שבועות בחמשה בסיון, אם שניהן חסרים - בשבעה בסיון, ואם א' מלא וא' חסר - בששה בסיון, כי חג השבועות הוא ביום החמישים מחג הפסח, ותלוי בקביעות חודשי ניסן ואייר.

ואיתא מהרה"ק ה'אור המאיר' מו'טאמיר זי"ע (מגילת רות ד"ה או יאמר וכן אדם) לרמוז בדברי הפסוק (שמות יט יט) 'ויהי קול השופר הולך וחזק מאד', שמפרש חזק מלשון הגמרא (עירובין יד.) 'ים שעשה שלמה היה מחזיק מאה וחמשים מקוה מהרה', וזהו שקול השופר של מעמד הר סיני הוא 'הולך וחזק מאד', כלומר, שבמעמד הר סיני ירד השפע שהחזיק כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש עד סוף כל הדורות, ודבר זה חוזר ונשנה בכל שנה ושנה מחדש.

בקבלת יום זה עשרת הדברים - מתן תורה כהיום הזה בעת קריאת עשרת הדברות

איתא במדרש (פסיקתא פי"ב הובא בילקו"ש יתרו רמו רעא) 'אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזו בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה שנאמר 'ביום הזה באו מדבר סיני' (ואף את ההכנה עלינו לשמור ולעשות כמו שעשו אבותינו בעמדם לפני הר סיני).

ומצינו ל'שבט מוסר' (פל"ד אות יט) שכתב וז"ל. גם כשקורא הפרשה בתורה, ידמה בעיניו כאילו התיבה (הכימה) שעומד בה הוא הר סיני וכאילו אותו שעה מתקבלת מהר סיני (עיין זוהר ויקהל רי.) וכאילו הקב"ה ופמליא שלו עומדים שם כשם שהיה בשעת מתן תורה, וכאיו משה רבינו ע"ה האומרה וכל הקהל העומדים סביב

ומוסיף השפ"א - וכמו דאיתא במדרש (תנחומא יתרו יא) שכל הנביאים וחכמים שבכל הדורות כבר קיבלו חלקם בתורה במעמד הר סיני, אלא שדבריהם נתפרשו כל אחד בשעתו ובזמנו. כמו כן בכל חג שבועות זמן מתן תורתנו מקבלין בני ישראל חלק התורה המתחדשת על כל ימי השנה, ואח"כ מוציאים מן הכח אל הפועל כל אחד במקומו ובשעתו. וזה ההתחדשות תלוי בפי הכנת כל אחד. ובוזה יתיישב על נכון - 'התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך' שיכין כל אחד את עצמו לקבל חלק מהתורה המתחדשת לו בכל שנה, שאינה ירושה קבועה אלא היא מתחדשת בכל עת. ויום זה שורש התורה של כל השנה' (שפ"א שם). ודבר שפתיים אך למותר.

כדברים האלה מובא בשם הרה"ק ה'אבני נור' זי"ע (נאות הדשא דברים מפי השמועה שבועות אות ג), שהימים דומים לימי זריעה שכמה שהאדם זורע בימים אלו כך יוכל לקצור לעתיד בימי הקצירה. ובספר 'דרך המלך' להרה"ק מפיאסצנא זי"ע (שבועות ליל ב תרפ"ט) הולך אף הוא בדרך זו, ומבאר, שכל אחד מישראל מקבל בחג השבועות נבואה סתומה, זה החלק שהוא עתיד להשיג בתורה כמשך כל השנה, אמנם נעלמה וסתומה היא מן האדם, וההארות וההתעוררות שזוכה להן באמצע השנה הרי הן באים אליו מאוצר זה שקיבלו בעצרת.

מה. ובוזה יובן מה שכתב ה'אור המאיר' (דרוש ספירת העומר ד"ה ואיתא בזהר) ועוד צדיקים, דבכל שנה יש בחינה חדשה של קבלת התורה, ואין לך שנה שקבלת התורה היא כבשנה שעברה, אלא תמיד מתחדשת באופן חדש, והיינו טעמא, כי הכל תלוי לפי מדת ההכנה של בני ישראל, ואינה דומה הכנה של שנה זו לעבודתם בשנים עברו. עוד כתב (דרוש לשבועות) שעל האדם לערוך חשבון הנפש האם במצב שהוא עומד בו היה יכול לקבל את התורה מסיני, והאם הוא ראוי לקבל עתה את התורה בשנה זו בחג השבועות.

מו. וכנגד זה דיבר הרה"ק רבי מאיר מאמשינוב זי"ע כשאמר לחסיד אחד בערב חג השבועות אל תהיה שוטה, וכשתמה הלה מאי קאמר, הסביר לו, שהרי אמרו (חגיגה ד.) אי זהו שוטה - זה המאבד כל מה שנותנים לו, והכא הרי ניתנה לאדם שעת הכושר להתעלות ולהרבות הונו ורכושו הרוחני, ואם לא יתעשת לקלוט מן האור והשפע היורד באתערותא דלעילא ישאר בלא כלום ח"ו, נמצא שמאבד מתנה טובה שנותנים לו.

הא למה זה דומה, לאדם שקיבל הרבה קרקעות ושדות מאבותיו, ובימי תשרי שהוא הזמן המובחר לזרוע את השדות בתבואה הרי הוא מבלה באכילה ושתייה, במקום לשיכור פועלים ולזרוע את השדות, והלא בכהאי גוונא לא יהיה לו מאומה בשעת הקצירה, ובמקום שיעלו שדותיו פירות טובים ימצא שם קוצים וקמשונים, והנמשל מובן, שאף אנו עומדים בימים קדושים אלו שהם ימי זריעה רוחנית, אולם אין הדבר תלוי אלא באדם עצמו אם יתעורר מתרדמתו ויזרע תבואה בשדותיו, זה התפילה והבקשה מבורא כל עולמים שיחון אותו דעה בינה והשכל, כי רק עי"ז יראה ברכה בתורתו במשך כל ימות השנה שהם תקופת קצירת הפירות.

תורה, שהוא מורה על חידוש העולם להשגיה ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן. כמו שאמרו במשנה (ר"ה טו.) 'בעצרת נידונים על פירות האילן'. וכבר ביארנו, כי הפירות ההם הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם 'על פירות האילן' בלא השלימים בתורה ובמצות כראוי, עכ"ל.

ופשוט שאם הוא יום הדין, הרי הזמן גרמא להתפלל לפני ה' או יעלה בידו לפעול בו ישועות גדולות ברוחניות, לזכות לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות על ישראל שלום. וכך כתב ה'פלא יועץ' (אות ע ערך עצרת) 'ומה טוב דבר בעתו, לשפוך נפשו בימים האלה ובזמן הזה שיזכה הוא ובניו לכתרה של תורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות'.

הוא יפתח לבנו - התפילה להצלחה בתורה ויראה טהורה בכל עת מצוא ירבה בתפילה להצלחתו בתורה ויראה^{טז}, כה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא רבות בשפ"א) לבאר טעמה של קריאת מגילת רות בחג השבועות, כי בסופה מדובר מלידת דוד המלך נעים זמירות ישראל שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות (ברכות ז:)^{טז}, ועליו נאמר (תהלים קט ד) 'ואני תפילה', להורות, שאי אפשר לתורה בלא תפילה ואי אפשר לתפילה בלא תורה^{טז}.

לסיני לשמוע מפיו תורה (ועיין בשל"ה מסכת שבועות פרק דרך חיים תוכחת מוסר רנט).

וילמד ק"ו, כי אם נפסק בשו"ע (סימן קמא סעיף א) שצריך הקורא בתורה בכל ימות השנה לקרוא מעומד, והטעם מבואר בלבוש (שם) כי משה רבינו ובני ישראל היו עומדים בשעת קבלת התורה, ומכאן שיש צד השוה בין הקריאה בספר תורה לדורות למעמד הר סיני, קל וחומר בעת קריאת התורה בשבועות שהקריאה מעוררת את הזמן שעתה הוא מקבל את התורה כנתינתה מסיני.

מה רב טוב הצפון לבני ישראל בקבלתם את התורה, כדאיתא בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) 'אמר רב משרשיא בשם רב אידי בכל הקרבנות כתיב חטא (שעיר עזים לחטאת) ובעצרת אין כתיב חטא - דכתיב (במדבר כה ל) 'שעיר עזים אחד לכפר עליכם', כך אמר לחן הקב"ה, מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם.

בעצרת נידונין - יום הדין על רוחניות ע"כ הזמן גרמא לשפוך נפשו לפקידת ישועה ורחמים ברוחניות

ומטעם זה כתב השל"ה ק (אות יט) זה לשון 'תולעת יעקב' (דף נח), ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם, כן רצה ביום מתן

מז. כה אמר הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל על דברי חז"ל (ב"מ נט.) כי אחר החורבן ננעלו שערי תפילה, שאעפ"כ בדוק ומנוסה שישנה תפילה אחת שנענית בכל עת ובכל מצב, והיא תפילה לסייעתא דשמיא ברוחנית (מכתב

מאליהו ח"ד עמו 77).

ומפורשים הדברים בספר חסידים (קלא), אם שואל אדם דבר שהיא שבח לבוראו כגון על למוד תורה או דבר אחר מחפצי שמים ושופך את נפשו עליו הקב"ה שומע תפלתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים.

מח. והרי ביום זה מת דוד וגם נולד כי הקב"ה ממלא ימיהם ושנותיהם של צדיקים הויא קריאת 'רות' כקורא פסוק בזמנו (ברית שלום י"ל תע"ח, אמור עד ממחרת. שעת תצד ב).

מט. כשנפטר מלפני הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע ה'חסידים הלומדים שבאו אליו מפולין נענה ואמר: בפולין אוהבים ללמוד גם אנו אוהבים ללמוד, אבל אנו מפרשים 'שמעתתא בעא צילותא' (לשון השי"ס במגילה כח:), פירוש שכדי

לזכות לכתרה של תורה צריך להרבות בתפילה... והתפילה צריכה לתורה (ברכת אהרן עמוד קח).

ידוע על הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע, שהיה מתחיל להתפלל בשעה מקודמת בבוקר, ובמשך שעות רבות האריך בתפילה עד השעות המאוחרות של אחה"צ. אמור מעתה, אם צדיקי קמאי האריכו בתפילה ביום חג השבועות מה נעני אנן אבתרייהו.

כיוצא בזה מפורסם על הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע, שבבית מדרשו ארכה תפילת 'אהבה רבה' שעות רבות, וברשפי אש והתלהבות קודש שפכו לבם לפני בורא כל עולמים שיצליחו בתורה ויראת שמים. הרי לך הוראה מפורשת

בני ישראל מאריכים בתפילת 'אהבה רבה' בהשתפכות הנפש, ומעומק לבם היו זועקים 'והאר עינינו בתורתך ודבק ליבנו במצוותיך' כהכנה לקראת מתן תורה יי.

ובפרט יש לנו להוסיף בימים הללו ביתר שאת ויתר עוז לבוון ב'ברכת התורה', והיא סגולה לזכרון, כמו שכתב ה'נודע ביהודה' (צל"ח ברכות סד.) וז"ל. 'ולדעת, ברכת התורה היא סגולה נפלאה שלא ישבח מה שילמוד', עיי"ש עוד.

ומוסיף להביא מדברי הגמרא (ע"ז יט.) 'אמר רבא בתחילה נקראת (התורה) על שמו של הקב"ה ולכסוף נקראת על שמו, ופירש"י, 'מתחלה' היינו תחילת

וכך תרגם ב'תרגום יונתן' על דברי יתרו שאמר למשה רבינו (שמות יח, כ) 'והזהרתה אתה את החקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ילכו בה - ותהודע להון ית צלותא דייצלון בבית כנשתהון', פירוש, תלמוד את התפילות שיש להם להתפלל בבית המדרש. ואע"פ שלא נזכר בפסוק כי אם מלימוד ההלכות - 'את החוקים ואת התורות', מכל מקום כדי להצליח בתורה נצרכת התפילה לשפוך לבו לפני ה' על ההצלחה בתורה ומצוותי.

וידוע מה שאמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (בארות המים מהדו"ת לשבועות), שמראש חודש סיון כשבאו למדבר סיני ועד יום קבלת התורה היו

ממעשיהם של צדיקים שאי אפשר להצליח בתורה ובעבודה כי אם בכח התפילות שיתפללו ביום זה, שיקבל ה' ברחמים וברצון את תפילתנו.

מסופר על אחד מתלמידי הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע, שנשא אשה בעיר הסמוכה לראפשיץ, ובחג השבועות שהיה בצלו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע, ויהי כאשר חזר אל רבו נשאל על ידו היכן שהיה ביום טוב, וכשהשיב שהיה בראפשיץ בירר אצלו החת"ס מה ראה ושמע שם, התחיל התלמיד לתאר איך היה נראה בית המדרש בעת ברכת 'אהבה רבה', שכל המתפללים שפכו לב כמים בתחינות ובקשות שיפתח ה' לבם בתורתו, ויהי כשמוע כן החת"ס הפליג מאד בשבחם. פעם אמר הרה"ק הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע לפני תלמידיו, כי מי שלא אמר 'אהבה רבה' וברכת 'אתה חונן' בכוונה, בלתי אפשר שיחדש באותו היום חידוש אמיתי, ונענה אחד מהתלמידים - לא כיוונתי היום והעליתי חידוש בידי, ביקשו הרה"ק שיציע את החידוש והראהו איך שיש לסתרו ואינו על פי דרך האמת (שו"ת מהרש"ם סוף ח"ב). עוד חזינן כמה צריך להפציר ולהתפלל על פתיחת מעייני האדם בתורה מנוסח התפילה שקבעו אנשי כנסת הגדולה, שהרי לא מצינו בשום תפילה שיקבעו לשונות של בקשה ותחנונים כמו ברכת 'אהבה רבה', שפותחים ומבקשים שישמע ה' בקול תפילותינו 'בעבור שמך הגדול', וכן מזכירים זכות אבות 'בעבור אבותינו שבטחו בך', וכל זאת כדי שנזכה לברכת 'כן תחנונו ותלמדנו', ואז ממשיכים לעורר מדת הרחמים וכופלים להזכיר את היותו אב ואומרים 'אבינו אב הרחמן', ובאים בזה לעורר 'רחמי האב על בניו', ולא עוד אלא שהבורא יתב"ש 'מרחם' עלינו תמיד, לכן גם עתה אנו מתחננים 'רחם עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה', וכיוצא בלשונות אלו לא מצינו בשום מקום ובשום תפילה, אין זה אלא שעיקר העיקרים הוא הבנת התורה, ובלעדיה אין לנו חיים וקיום, וזה גם הרמז במה שגילו לנו חז"ל (מכילתא שמות כ) שבמתן תורה נתגלה השי"ת כזקן מלא רחמים, להורות שהרבה צריך האדם לעורר רחמנותו יתב"ש של בעל הרחמים ולהבקיע שחקים כדי שיזכה להבין ולהשכיל בדברי התורה הקדושה. נ. אמנם, מיד אחר תפילתו, יפנה לעסוק בתורה, כי א"א לבכות ולשפוך שיח ב'אהבה רבה' שיפתח ה' עיניו בתורה וכשבא 'למעשה' הילד איננו. וכבר המשיל זאת הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, לעני שביקש והתחנן בדמעות שלישי לפני עשיר מופלג שיפרנסו, אמר לו העשיר אינני מחזיק תחת ידי מעות, גש אלי בשעה פלונית בבית העסק שלי ואמלא ידך במטבעות, הלה לא הופיע באותה שעה, למחרת שב לבקשו בדמעות שלישי, אמר לו העשיר כבר הוריתך אתמול לבוא לבית עסקי, מדוע לא באת, נו, בוא היום... וכך הווה כמה ימים, וכי יוסיף עוד העשיר לשים לבו לבקשותיו... (פנינים יקרים).

ידוע דבר המעשה שהרה"ק מראפשיץ ראה אברך שעמד בתפילתו ביום חג השבועות ושפך לבו כמים בתפילת 'והאר עינינו בתורתך' משך זמן ארוך מאד, ושב להתחנן כבן המתחטא אצל אביו שוב ושוב, בגמר התפילה ניגש אליו הרה"ק מראפשיץ ו'גמרא' גדולה בידו, וכה אמר לו, הייתי בשמים וראיתי שתפילתך נשאה פירות ונתקבלה באהבה לרצון, הא לך גמרא ותתחיל בלימודך...

נא. וכבר אמר מי שאמר, בבואי להשתתף בשמחת נישואין כיצד אדע מי הוא 'המחותן', הרי כל העם המשתתפים לבושים במלבושי כבוד זבח משפחה - בבגדי שבת ויו"ט, אמנם בראותי אחד מהמשתתפים פורש לצד ומפיל

שבברכות (עי' רש"י שם). כי בה אנו אומרים 'ונתן לנו את תורתו', וכן מסיים בה נותן התורה - כלומר שהיא נתונה לנו במתנה. וזו היא עיקר פעולת הברכה שעל ידי הברכה זוכה שתהיה התורה שלו, על כן היא המעולה בברכות.²²

ישוב תהילות ישראל - מעלת אמירת תהלים שחיברם דוד המלך ובפרט ביום זה

יש אומרים, שלכן חל יומא דהילולא של דוד המלך בחג השבועות, כי הוא חיבר את ספר התהלים, ואמרו (מגילה יח.) כיון שבא דוד באתה תפילה, להורות שכדי לזכות לקבלת התורה צריך לשפוך הרבה תפילות ובקשות.

וראה ב'כף החיים' (תצד לד) שהפליג מאד בסגולת אמירת ולימוד ספר תהלים בחג השבועות, וז"ל. והיום הקדוש יומא דהילולא דיליה, עוד יעלה לרצון ביותר אמירת תהילותיו. וכן כתב ב'בן איש חי' (שנה א במדבר ד) שנוהגים לומר כל ספר תהלים בחג השבועות.

למורו, ולבסוף היינו אחר שטרה בה ושנה הרבה ולמדה וגרסה (עי' עוד רש"י קידושין לב: ד"ה ובתורתו), אמנם אני אומר שיש לומר כוונה אחרת בדברי רבא, עפ"י אומרם (ברכות לה:): ר' לוי הקשה, כתיב (תהלים כד א) 'לה' הארץ ומלואה' ולאידך כתיב (תהלים קטו טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', ומשני לא קשיא כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה, ומחדש הצ"ח שאף בתורה כך הוא 'כאן קודם ברכת התורה' נקראת על שמו של הקב"ה, 'ולבסוף' אחר שבירך ברכת התורה זוכה ש'נקראת על שמו' להיות שלו ואינו משכחה (כדרך שמשנה רבינו פסק מלשכה אחר שניתנה לו במתנה).

וזה הייתה כוונת בעל 'הלכות גדולות' שהחל את ספרו ב'ברכת התורה', כדי שהלומד בו אחר שבירך יתקיים בידו להיות לזכרון תמיד, עכ"ל (בשינוי).

ובזה מבאר ג"כ אומרם (ברכות יא:): על ברכת 'אשר בחר בנו' (שבברכת התורה) זו היא מעולה

תחינה בדמע שיעלה הזיווג יפה ידוע אדע כי האי גברא הוא המחותן, כמו כן, מיהו 'מחותן' בנישואין הללו שביני בני ישראל עם התורה ונותן התורה - מי שעומד ומעטיר תחינה, ומפיל דמעה 'והערב נא', 'אהבה רבה... והאר עינינו בתורתך, ודבק... ועי"ז ניהפך ל'מחותנים' עם הבורא והתורה.

ומהאי טעמא תיקן ה'של"ה' הקדוש להתפלל תפילת אבות על בנים בער"ח סיוון דיקא, כי ימים אלו שקודם יום הנישואין הרם ונישא, מסוגלים הם מאד לקבלת התפילות.

נב. סיפר לי מחנך חשוב מתושבי נ"י. שהוא מנהל רוחני בתלמוד תורה גדול בארה"ב, ובעיניו ראה כוחה הגדול של תפילת אבות על בנים, וכך הוה מעשה, בת"ת לומדים באותה כיתה שני אחים תאומים, אך נשתנו זה מזה, כי אחד מהם היה בעל כשרון נפלא, מלא בשמחת חיים, שוקד על תלמודו בשקידה עצומה מתוך הבנה בהירה, ואף מוסיף לימודים, ובכולם הוא מצליח בס"ד ומתעלה מעלה מעלה. לעומתו, אחיו תאומו היה ילד חלש מאד, חסר כשרונות וחשקות התורה, ואף דברים פשוטים לא נקלטו במוחו... והיה ממש צער גדול לראותו יושב ונחשל בלימודיו, ובפרט שבאותה שעה יושב בסמוך לו אחיו העולה ומתעלה דבר יום ביומו בליעה"ר...

כך הווה עד לפני שבועיים (ביום שסיפר לי המחנך את דבר המעשה), עד שלפתע ביום בהיר אחד, החל האח הנחשל לפרוח ולהתעלות, להבין ולהשכיל מתוך חשקות התורה נפלאה, והיה שומע לומד ומלמד באופן נפלא כזקן ורגיל כאילו נולד בכישרונות מזהירים ונפלאים... ויהי לפלא ו'חידה סתומה' בעיני כל מלמדיו וחבריו. איש מבין המלמדים לא ידע ולא הבין ממה אירע השינוי המבורך, עד שפגש המנהל באבי הילד ושטח תמיהתו בפניו, הידעת כי נפתח ראשו ולבו של בנך השני והחל לשתות לרוויה ממימי ים התלמוד, אף תפילתו ויראתו נשתנו למעליותא בצורה נפלאה, אולי תדע 'בשל מי הסער הגדול הזה'...

תחילה ניסה האב שלא לענות למנהל, אך משגברו עליו הפצרות המנהל, הודה שלפני כב' שבועות עמד והתבונן במצבם של בניו התאומים, איך שאחד עולה ומצליח ועושה חיל בלימודו, ולעומתו השני מבלה את ימיו בחוסר מעש, אחרי שאין לו כל חשק וטעם בלימודיו. ואף כל עצותיהם הטובות של המחנכים העלו חרס, על כן קיבל האב על עצמו שמכאן ולהבא יאמר 'ברכת התורה' דבר יום ביומו בכוונה מתוך הסידור ובמתינות כמונה מעות, וישפוך שיחו בברכת 'והערב נא' ויבקש מעומק הלב 'ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה' (כי עד אז הייתה

כה אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע את ספר התהילים לפי הסדר, היו יכולים להחיות (אמת ואמונה אות רמו) שאילו היה דוד המלך מחבר מתים באמירתם.

'ברכת התורה' משמשתו כ'תפילת הדרך' מביתו לביהמ"ד הסמוך לביתו, וכן עשה, ומני אותו היום 'נפתחו עיניו ולבו של הבן' והחל להבין את הנלמד ואף החל לשקוד על תלמודו יומם ולילה וכל זה בזכות 'ברכת התורה' של האב...

נג. הרה"ק מגאסטינין זי"ע היה ידוע כפועל ישועות בקרב הארץ, והיה מכונה ה'תהילים רבי', באשר הרבה תדיר באמירת תהילים, ואף היה אומר לכל מי שפנה לפתחו בבקשת ישועה ורחמים שיאמרו קאפיטל פלוני ופלוני, ומשנשאל על כך, אמר 'שמעתי ממורי ורבי הקדוש מקאצק זי"ע, שאם היה דוד המלך ע"ה מסדר את ספר התהילים לפי הסדר (פירוש לפי סדר חייו) היו יכולים באמירת תהילים אפילו להחיות מתים, וסיים הרה"ק מגאסטינין, שיש לדייק מדבריו, שעתה לאחר שדוד המלך סידר את ה'תהילים' שלא לפי סדר תהלוכות חייו (כהא דחזוין שפרק ג' אמר דוד 'בברחו מפני אבשלום בנו', ואילו פרק נט אמר 'בברחו מפני שאול במערה', שקדם הרבה שנים לבריחתו מאבשלום), אז אין בכוחנו להחיות מתים על ידי אמירת תהילים, אך את כל הישועות - עד תחיית המתים ולא עד בכלל - יכולים לפעול על ידי אמירת פרקי תהילים (שיח שרפי קודש ח"ב אות תסט).

מובא בקובץ מכתבים בשם הרה"ק מליובאוויטש בעל צמח צדק זי"ע (נדפס בתהלים אהל יוסף יצחק), אילו ידעתם, אמר הרה"ק בעל צמח צדק זצ"ל, כוחם של פסוקי תהלים ופעולתם בשמי רום, הייתם אומרים אותם בכל עת. תדעו שמזמורי תהלים שוברים כל מחיצות ועולים בעילוי אחר עילוי, בלי שום הפרעה, ומשטתחים לפני אדון עולמים, ופעולתם בחסד וברחמים.

הגה"ק רבי יוסף חיים זאנענפעלד זי"ע רבה של ירושלים עיה"ק היה ידוע כגברא דמאריה סייעיה, ועל כתיפיו נשא הן מה שישב על מדין להורות ההלכה בעיר הקודש, וגם נשא במשא העם, לעזור ולייעץ לכל אחד מאנשי ירושלים בענייניו הפרטיים, ואף היה משכין השלום בין איש לאחיו, וראו בחוש היאך שבכל אשר הגרי"ח היה מעורב בו היתה הברכה שורה. פעם שאלוהו מקורביו במה זכה להיות 'גברא דמאריה סייעיה', והשיב, שזכה לכך מפני שהוא מסיים את ספר התהילים כולו בכל יום ויום. והוא נוהג כן מאחר שהוא נישא לאחר שנת העשרים, וידועים דברי חז"ל על מי שלא נשא עד היותו בן כ' שעליו להישמר כל ימיו (ראה קידושין כט:), וכיון שאין דבר המטהר את נפשו של אדם כמו אמירת תהילים, על כן מסיים אני בכל יום כל ספר התהילים.

כן כתב הגה"ק ה'נודע ביהודה' זי"ע בתשובותיו (מהר"ק א"ח לה), לאיזה חוטא - ידבק מאד בשירות ותשבחות של דוד המלך ע"ה שזה דבר גדול להלהיב בלב האדם אהבת הבורא ב"ה. כיו"ב מספרים על הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע שהיה מסיים את ספר התהילים בכל יום ויום.

וכבר כתב ב'עמק המלך' (סוף הקדמה שלישית פי"ג), וז"ל. מצאתי כתוב בספר שחיבר מורינו הר"ר אביגדור קרא... שבכפר אחד הסמוך לערפורט היה איש פשוט שלא היה יודע כי אם פשוטי המקרא, והיה זקן ונפטר בשיבה טובה, ותוך שלושים יום לפטירתו בא בחלום לחכם אחד מופלג וחסיד שהיה שם בעיר, ובין זרועותיו נשא עמו ספר קטן, שאלו הרב וכי לא אתה זה שקברנוהו ביום פלוני, אמר לו, כן אני הוא, שאלו הרב מהו הספר הזה אשר לך, אמר לו 'ספר תהלים', ובאתי להזהירך שתזהיר את כל בני הישוב שהייתי דר בו, שימלטו נפשם משם, כי כלתה עליהם הרעה, כי כל זמן שהייתי חי וגמרתני את כל ספר תהלים בכל יום (בס' 'קיצור שלי"ה' הגי' כל שבוע), כמה שנים, בזכות זה האריכו שלווה, ומעתה אין מי שיגן עליהם. למחרת קרא הרב לכל בני הקהילה ומסר להם את הדברים הנוראים שראה בחזיון הלילה, ואכן כל אלו אשר נסו מהעיר הצילו את נפשם, ואלו שנשארו בבתיהם פגעה בהם יד ה' רח"ל. חזינו מכאן כוחם של מזמורי התהילים שהצילו את כל העיר מכליון וחרץ.

ומהיום ההוא ששמע אבי מורי הקדוש ז"ל, היה מסיים בכל שבוע את כל ספר תהלים... כי מי שהוא רגיל ודש בו בספר תהלים הוא דוחה כל מיני פורענות וכמה פגעים רעים, מעליו ומעל משפחתו, ומעל כל בני דורו, ומגלגל עליו ועליהם כל מיני שפע ברכות והצלחות, אשרי הזוכה ומזכה הרבים, ע"כ מצאתי בספר הנ"ל דר' אביגדור קרא, עכ"ל 'עמק המלך'. ואם בכל השנה הדברים אמורים, ק"ו בימים קדושים אלו.

הגה"צ ר' אליהו רוט זצ"ל (הובא בספר תולדותיו 'איש חסיד היה') ביאר את בקשתנו ב'יהי רצון' כאילו אמרם דוד המלך עליו השלום בעצמו במשל למלך ששלח את עבדו הנאמן למדינה רחוקה למלאות אחר שליחות חשובה, כעבור זמן החלו בווערים בקרבו געגועים עזים למלך, מה עשה, ישב וכתב בדם לבו מכתב עוז חביון - כבוד המלך הגדול אנכי

הקטרוג בתפלתו, 'ואז צריך לקשר את האי גברא בעולם הגדול הנקרא 'תהלה'... ששם יש אור גדול ואין בה בדין לקמרג שם והוא רחמים גמורים ושם נמתק הכל, ולכך נקראים שירי דוד מלבנו 'תהלים' שיכולין לפעול על ידם הכל (בעולם שנקרא תהלה) ואין שמן ואין פגע רע, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר.

כאיש אחד בלב אחד - כח האחדות כתנאי לקבלת התורה

בתיב (שמות י"ב) ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר, והביא רש"י מהמכילתא 'כאיש אחד בלב אחד'. וכמבואר בספה"ק שהאחדות היא ההכנה ותנאי לקבלת התורה.

כי גדול כח האחדות לעמוד בפני היצר הרע, וכפי שביאר הגאון רבי עקיבא איגר ז"ע (דרו"ח עה"ת הנדפס מחדש, פר' יתרו) ש'ההר' הוא היצר הרע הנקרא 'הר' (סוכה נב). וזהו ויחן שם ישראל באגודה אחת, כנגד ההר

יש שהביאו סמך ומקור לדבריו מ'מדרש תהלים' (שוח"ט מזמור ג) אמר רבי אלעזר, לא ניתנו פרשיותה של תורה על הסדר, שאלמלא ניתנו על הסדר כל מי שהיה קורא בהן היה יכול להחיות מתים ולעשות מופתים.

ה'פלא יועץ' (ערך תהלים) מאריך בגודל התיקון שנעשה על ידי אמירת תהילים, וכתב שלסיים תהילים אחת בשבוע אין בכך משום ביטול תורה, ומוסיף ה'פלא יועץ' - 'ויש קבלה מאנשי שם הקדושים, שמי שיש לו איזה דוחק השעה או צער או שהוא מהלך בדרך או עובר בים או בנהרות, יקרא כל התהילים בכל יום בלי הפסק, כבוונה והכנעה ויראה נפלאות, וזה ברוך ומנוסה'. וכך כתב הרה"ק ה'בית אהרן' ז"ע (לזאת חנוכה) באמירת תהילים אפשר לצאת מכל השטותים, ומכל השינויים, ומכל המצרים שיש לו לאדם.

צא ולמד מדברי קדשו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך ז"ע (ליקוטי שושנה ד"ה שירו) שלעיתים יש קטרוג גדול על האדם שאפילו הצדיק אינו יכול לבטל את תוקף

יושב במרחקים ולבי מלא געגועים אל כבוד המלך... לא שכחתי לרגע מאדוני המלך... צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, רוצה אני להיות קרוב למלך... ואני תמיד אייחל... אחזתי באהבתו ולא ארפנה... ימלא פי תהילתך כל היום תפארתך... כי אתה הוא מלך רם ונישא, כל חיותי אינה באה אלא ממך... לעולם לא אשכח פיקודך כי בם חייתני... זכרתי ימים מקדם הגיתי בכל פעלך... ושלח את המכתב לבית המלכות.

אי אפשר לתאר על הכתב את שמחת והנאת המלך לקרוא את המכתב. כעבור זמן הגיע מכתב נוסף אל המלך, בו מבואר שוב בטוב טעם ודעת געגועיו של העבד הנאמן ותשוקתו לקרבת המלך, והנאת המלך גברה ביותר. כך כתב העבד מאה וחמישים מכתבים מלאים אהבה וגעגועים עזים למלך ירום הודו, אחר הדברים האלה נפטר העבד, והמכתבים פסקו מלבוא. המלך שכבר נהנה לשמוח באלו המכתבים התעצב אל לבו על כך. מה עשה המלך, צוה לאחד מעבדיו שבכל עת וזמן יקרא לפניו מתוך מאה וחמישים המכתבים שהגיעו אליו במשך השנים, ותעל שמחת המלך על גדותיה - אעפ"י שהקוראם לא היה זה שכתבם, מ"מ הייתה קריאתם מעלה לפניו נח"ר למשמע המכתבים שכתבם עבדו הנאמן אליו בכל לב. וזאת אנו מבקשים שתהא אמירת התהילים שלנו כמו שאמרם דוד - שיגרמו לפניו נייחא כאותה נייחא שגרם דוד המלך, כדאיתא בזה"ק (ח"ב קו.) 'דוד בדיחא דמלכא הוה'.

כתב החיד"א ב'מדבר קדמות' (מערכת ת' - תהלים) וז"ל: דוד המלך התפלל 'יהיו לרצון אמרי פי' שהקורא תהלים יהא חשוב כעוסק בנגעים ואהלות. וכתבו גורי האר"י זצ"ל כי העוסק בסדר טהרות הוא תקון לעוונותיו של אדם. ואפשר שזו הייתה כוונת דהע"ה דהקורא תהלים יהיה חשוב כנגעים ואהלות, וממילא יהיה בזה תקון לפגמיו... וראיתי לרבינו אפרים בפירושו על התורה (כ"י פ' וזאת הברכה) שכתב וז"ל, 'כל האומר תהלים בכל יום כאלו קיים כל התורה כולה, וזהו תוכו לרגלך ישא מדברותיך ר"ת תלים, וסמיך ליה תורה ציוה לנו משה' עכ"ל. ועוד כתב רבנו אפרים (פ' ויגש) והגדתם את כל כבודי במצרים ס"ת תלים, לרמוז שכל האומר תהלים כל יום זוכה להיות תחת כסא הכבוד, עכ"ל. נד. בודאי אין כוונתו לביטול תורה כפשוטו, שהרי אף התהילים הם בכלל תורה, ומהיכי תיתי שייחשב לביטול תורה, אלא בא לחדש שאין בכך אפילו ביטול תורה באיכות.

ישראל מתאגדים כאחד נוסף בזה לכל אחד ואחד בפני עצמו כח - עד שאין היצר הרע יכול לשברו ולהכניעו תחת ידו.

וביותר הדברים אמורים בימים אלו, שצריך האדם להבעיר בקרבו את האש, וכמו שנאמר 'והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש', והרי כך הוא דרכו של עולם, כאשר אוספים עצים רבים תתחזק האש, ורק על ידי 'ובאו כולם בברית יחד' יוכל להיות 'נעשה ונשמע אמרו כאחד'.

- זהו הכח נגד היצר הנדמה להרי"ה (דברים אלו ממש איתא גם ב'תורת אבות' בשם הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע).

וכך איתא במדרש (ילקוט"ש נצבים רמז התק"מ) בנוהג שבעולם, אם נוטל אדם אגודה של קנים שמא יכול לשברם בבת אחת, ואילו נוטל אחת אחת אפילו תינוק משברן. ובפשטות הכוונה שאי אפשר לשבור את כל אגודת הקנים כאחד, אך ביתר עומק יתבאר, כי ע"י ה'אגודה' מתחזק כל קנה וקנה, ואף כל יחיד מהם נעשה כברזל ושוב אי אפשר לשוברו. ועל דרך זה כאשר

נה. ובזה פירשו מה דאיתא בגמ' (שבת פח.) 'כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם', ולכאורה תיבת שם אין לה ביאור, והיה לו לומר 'ואם לאו כאן תהא קבורתכם' שהרי תחת ההר הם עומדים. אלא ביאורו, שכפיית הר כגיגית מורה על התאחדות והתכנסות ישראל כאחד, שכביכול כולם נמצאים בתוך גיגית אחת, וכך אמר להם הקב"ה, אם לאו - שלא תהיו בגיגית אחת יחד עם כל בני ישראל, 'שם' - בעצם שהייתכם חוץ לגיגית תהא קבורתכם, כי אז לא יהיה בכם כח לעמוד כנגד היצר.

כדי לשבר את האוזן במעלת מדת האחדות, נתנו המושלים ללמוד מקדירה של 'טשולנט' [חמין שנוהגים לאכול בשב"ק], שטעמו המיוחד מצטרף מכל מיני מאכלים שונים שמקבצים לתוך גיגית אחת, והנה אם יבשל הבשר בפני עצמו והעדשים ושאר הקטניות בפני עצמם ירגיש בכל אחד את טעמו בלבד, אבל אחרי שצירפום יחד בתוך קדירה אחת מקבל כל גרגיר וגרגיר מטעמם של כל המאכלים יחדיו, וניתוסף בהם טעם לשבח, וזו גם מעלת האחדות, שכל אחד משתבח מחמת היותו עם חבריו בחטיבה אחת, אבל אם יהא כל אחד בפני עצמו, הגם שיהא מופלג בתורה ויראה, לא תקלוט נפשו את המעלות שיש בחבריו.

הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע ישב בשוה"ט, ושלח את אחד החסידים שיצא לרחובה של עיר, ויחזור לומר מה ראו עיניו, וכך סיפר החסיד בחזרו, ראיתי שני שיכורים מהלכים איש לצד רעהו, והנה נענה אחד מהם ואמר לחברו - הבה נאחז זה בזה, וכך לא ניפול ארצה, נענה הרה"ק ואמר לסובביו שמעתם מה הוא סח - אם נתחזק איש ברעהו לא נבוא לידי נפילות.

ובזה פירש מה שאמרו (סוכה נב:) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, שאם מרגיש האדם שהוא גדול - שמצליח בעבודת השי"ת ויש לו סייעתא דשמיא והארה בכל ענייניו, הרי זכה לכך מחברו על ידי שהוא דבוק באהבת חברים, אכן אם מרגיש שיצרו גדול, שהיצר הרע בוער בקרבו, אזי ידע שבא לידי כך משום שהוא הימנו - לבדו בלא כוח החברים (הובא בדברי אהרן ליקוטים עמוד מ).

הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע היה חותנו של הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, ומפעם לפעם היה מבקר אצל חתנו (כי ג' בתים היו לו, בקארלין, במעזיבו ובסדיגורא), והנה בסדיגורא היה המנהג שהאדמו"ר נותן מטבע, והחסידים היו מוכרין את המטבע לכל המרבה במחיר, ובסכום שנכנס היו קונים 'לחיים' - משקה ליושבים בחצר הקודש, פעם אחת בהיות הבית אהרן בסאדיגורא נתן הרבי מטבע ובאותו זמן היו שם גם כמה גבירים ממשפחת הורנשטיין המפורסמת ונמכר המטבע בסכום גדול אשר נותר ממנו לאחר קניית ה'תיקון', והיו אז חילוקי דעות בין החסידים מה לעשות ב'נותר' - אם להוציא על איזה דבר מצוה חשוב העומד על הפרק או שאין משנין בכגון דא, חסידי הרה"ק מסאדיגורא לא אבו לשאול את רבם, על כן ניצבו לפני הבית אהרן ושאלוהו כדת מה לעשות בתמורת המטבע, ענה הבית אהרן זי"ע ואמר, אין דבר גבוה משיבת חברים מקשיבים כאיש אחד בלב אחד (ואין לשער פעולתם לטובה), על כן אינו מן הראוי להוציא מעות שהוקדשו לקניית משקה לחברת אנ"ש לענין אחר.

וקדשתם - ענין הקדושה כהכנה וכתנאי לקבלת התורה
 בתחילת דבר ה' אל עמו ציוונו (שמות יט י) 'וקדשתם'
 היום ומחר'^ט, כלומר, להוסיף בגדרי קדושה
 וטהרה^י, וכמאמר צדיקים בפסוק (שם, ה) 'והייתם לי
 סגולה', שהקב"ה מבקש מישראל שיתנו לו צורת 'סגול'
 החקוקה בפניהם, אלו השתי עינים והפה, לשומרם
 בקדושה, שלא יסתכל אדם במקומות האסורים וכן יהא
 נוהר מלדבר לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים אסורים^{יב}.
 וכמו שדרש הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע
 (קדושת לוי ליקוטים) 'אותיות סעפ"ץ, הנה אות
 סמ"ך הוא סגור מכל הצדדים, מה שאין כן בכל הכ"ב

נו. על כן יאמרו המושלים, לאחד שהיה בבית חתנות ושכח שם חפץ כלשהו, באישון לילה נזכר מאבדתו ומיהר להשיים פניו לעבר האולם בו נערכה החתונה אולי יש תקוה והחפץ במקומו מונח, כאשר הגיע למקום והנה חושך ואפילה מקדמים פניו, השולחנות עומדים נכלמים בצידי האולם, ואין ברחבי האולם אלא שיירי מאכל ועצמות מושלכים על הארץ, עד שאי אפשר להאמין כי לפני שעות ספורות ממש האיר ההיכל באור יקרות והיתה סעודה ערוכה בכלים נאים ומפוארים. וחשב לעצמו, מה בצע בכל 'שמחת הנישואין' כשסוף דבר נשאר מכל ה'רעש' רק מקום חשוך ו'עצמות' על הארץ... אחר כמה רגעים שב ואמר, לא כי, אם החתן קידש את הכלה ואמר 'הרי את מקודשת לי' הרי לנו רווח גדול מכל החתונה, והיה שווה כל הטירחה וההוצאות סביב הנישואין, אולם אם לא היו קידושין אזי שאלתו במקומה עומדת... הרי בסוף לא נשאר אלא עצמות וקליפין...

והנמשל הוא, לסוף כל האדם ההולך בדרך כל הארץ למקום מנוחתו, מורידים אותו לבור חשוך וצלמות, ולא נותר ממנו כי אם עצמות מושלכות, ואם היו 'קידושין' - שקידש את עצמו בכל מיני קדושות אם כן יש תועלת מרובה בכל ירידתו לעולם הזה ושנות חייו עלי אדמות, ואם אין כאן 'קידושין' אזי באמת 'מה בצע בדמי ברדתי'... וזה שאמרו (עירובין נד.) 'האי עלמא כבי הילולא דמיא', לרמז על תכלית חיי האדם בזה העולם, שאם 'קידושין' כאן הכל כאן, ואם לאו מה קניית....

נז. וכבר המשילו בעלי המשל [ומקור הדברים ב'רוקח' לענין שיחה בשעת התפילה בהלכות תשובה כו], למה הדבר דומה, לאב המדבר עם בנו, שממידת דרך ארץ היא שיפנה הבן ויעמוד כנגד אביו פנים אל פנים, אבל אם יפנה לו עורף יענישו האב על חוצפתו, שהרי מראה לו בזה שאינו רוצה לשמוע דבריו, והכי נמי הקב"ה יורד ובא להעניק לנו את תורתו על כן מוטל עלינו להתקדש ולהיטהר ובכך הננו כביכול פונים אליו פנים בפנים - לשמוע את דבר ה', אבל מי שאינו מתקדש ומיטהר הרי הוא כבן המפנה עורפו ח"ו לפני בורא כל עולמים, ואוי לאותה בושח וכלימה. מעשה בשני יהודים עשירים ובעלי ממון, שכל אחד מהם הוזיל מהונו לבנות בית המדרש מפואר לה' ולתורתו, והנה, אחד מהם הרבה פעלים בכל עת לחזק ולתמוך ביד רחבה ונדיבה בכלל האברכים אשר הקים בבית מדרשו, גם להרבות תורה בישיבה הנמצאת בבנינו, ואילו רעהו הרבה פעלים לחזק את בידק הבית בחיצוניותו, גם חרט את שמו בגודל 'ארבע אמות על ארבע אמות'... למען יראו הכל את יקר חסדו וטוב לבו בנדבת הלב להקים בניין לתורה ותפילה...

והיו ה'חכמים' אומרים, כי הראשון עסוק לכתוב את הבניין על שמו, כלומר, בשמים ממעל נוספו עוד ועוד זכויות ב'פנקסו' אשר בשמים... ורעהו עסק לכתוב את שמו על הבניין - ובניין זה אינו אלא בעולם החולף והעובר.
 נח. איתא ב'אור החיים' בפסוק (דברים יב, כד) 'שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצווך, למען ייטב לך ולבניך אחריו עד עולם - שמור - קיים את מצוות התורה, ואף תוסיף ושמעת - לשמוע בקול דברי חכמים שעשו גדרים וסייגים על דברי תורה, את כל - שבאמצעות הגדרים יהיו הדברים (המצוות עצמן) נשמרים בשלימות, והוא אומרו 'כל הדברים', כי זולת זה אין המצווה נעשית כולה בשלימות כי באמצעות הגדר אין נגרע ממנה דבר. וזהו אומרו למען ייטב לך ולבניך כי גדרים וסייגים שעשו רבותינו ז"ל הוא דבר המעמיד דורות עם בני ישראל לעולם להבדילם מכל כיעור והדומה לו.

נט. צורבא מרבנן שלח פעם מכתב להרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, שמחשבות זרות טורדות אותו בעת התפילה, והוא מבולבל לגמרי ומלא ספיקות ו'נערווין', שלח רבי שלומ'קה את החסיד רבי זלמן בריזל זצ"ל ששייב לשואל 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', שלא נאסרו אלא מחשבות כאלו שהאדם רוצה בהן, אבל לא את אותן המחשבות שאין לו בהן חפץ כלל.

הוא שקוע ב'אהבת עולם' כלומר, בתאוות גשמיות של העוה"ז, לפיכך צריך תחילה להתנתק מן הגשמיות ולהתעלות בשיעור טפח מעל גבי הקרקע, ואז יוכל לזכות ל'אהבה רבה' להיות דבוק ומקושר אל ההקב"ה, וכיוצא בדבר הביאו התוס' (כתובות קד. ד"ה לא) בשם המדרש 'עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו'.

אמנם צריך שהטהרה תהיה אמיתית, כשהוא רוחץ ומטהר עצמו מכל שמץ, ולא סגי באמירה בעלמא, וכך מבואר בשבת (פג.) שנחלקו תנאים אי 'בה' [בסיון] עביד פרישה' או 'בד' עביד פרישה', מיהו בהא לא פליגי, דלכולי עלמא לא 'אמר' משה מצות פרישה, אלא 'עביד' להו פרישה, ואומרים בשם הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע, דלא די שיאמר האדם שמכאן ואילך יוסיף בפרישות, דלא סגי בדיבור, אלא צריך לעשותה ולקיימה כדבעי, וזו תנאי קודם לקבלת התורה.

מעיקרי יסודי עבודת ה', ומדרכי המלחמה כנגד הצר הצורר הוא היצר הרע, שיקבל על עצמו גדרים וסייגים להרחיק מן הרע ומן הכיעור והדומה לו^ס, ועל דרך מה שאמרו (שבת יג.) 'לך לך אמרינן נזירא סחור

אותיות, שאין אות סגורה בהם, והרמז כאשר תסגור עיניך שלא להסתכל ברע ח"ו ותסגור פיך שלא לדבר דבר רע אז תהיה צדיק' ותהיה כלי מוכשר לקבל את התורה הקדושה.

ולרבות גם קדושת המחשבה, לבל יחשוב דברים ותאוות אסורות ח"ו, ובהא תלויה הקדושה של היהודי, כמו שמבאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם פרשת בשלה) הטעם למה נקראים בני ישראל 'יוד'ען' (יהודים) כהברת האות יו"ד, כי אות זו מורה על המחשבה [כמו שפירש רש"י את הפסוק (שמות טו, א) 'אז ישיר משה - אז כשראה הנם עלה בלבנו שישיר', הרי שלולא האות יו"ד היה כתוב 'שר' שהיא שורש המילה שירה, ותוספת האות יו"ד משנה את המשמעות ל'עלה במחשבתו ולבו לשיר'], ואכן לכן נקראים ישראל 'יוד'ען, כי זה העיקר בכני ישראל.

ובכלל הקדושה, להשתדל כל אחד כפי יכולתו, שלא לשקוע ולטבוע בגשמיות העולם, ובה אמר הגה"ח רבי משה מידנר זצ"ל (תורת אבות, לקוטי אמרים כתבי הרי"ם מידנר אות מד) ש'אהבת עולם' מעכבת את ה'אהבה רבה' (והם שתי נוסחאות בברכה השניה של ברכות קריאת שמע בשחרית), פירוש שאי אפשר להתקרב אל הקב"ה כל עוד

ס. פעם הגיש המשמש לפני הרה"ק רבי דוד מסקווירא זי"ע דגים עם חזרת [- חריין], שאל אותו הרבי מאי האי, כלומר מה ענין זה לזה, השיב הלה, שבו מתבלים את הדגים וממילא יש לאדם 'גישמאק' [- טעם טוב] באכילתם, נענה הרה"ק מסקווירא בקדושתו ותמה 'כל ימי חיי הנני לוחם כנגד ה'גישמאק' במאכלים, ועתה הנך מגיש לי דבר שיביא אותי לידי כך... אף שלא באנו לומר שיש לאדם לאכול מבלי הרגשת טעם באכילתו, יאכל ויאכל כדי קיום הגוף, אך יזכור בעת האכילה שלא לשקוע בקברות התאוה.

ידועה היתה בקרב חסידי פולין האשה בעלת החסד מרת תמר'ל ע"ה, שפזרה ממונה לאביונים ועניים ובכספה החזיקה את כל חצר הקודש והחבריא קדישא של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, פעם אחת שמע הרה"ק רבי שרגא פייביל מגריצא זי"ע שתמר'ל עתידה להגיע לחצר הקודש, לכן פנה אל ידידו ועמיתו הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע ובישר לו על כך כדי שיהא מוכן ומזומן מבעוד מועד לכבדה כראוי, אך כאשר שמע הרה"ק מקאצק את הודעתו זעק לעומתו, געלט... פֶּע... כלומר שמאוס הוא הזהב והכסף ושאר עניני גשמיות, וא"כ מה לי ולה, והעיד הרה"ק מגריצא שאחרי שומעו גערתו זו היה מקיא במשך כמה ימים כל אימת שראה מטבע של כסף (הובא בשם משמואל פרשת אמור שנת תרע"א).

סא. שמעתי בשם חכם אחד ששאל פעם את אחד ממכריו מדוע אינו מגדל זקנו (כי אביו וזקניו שמרו על הדבר הזה), ויענהו ה'מכר' כי רחוק הוא מלהיות 'ירא שמים' באמת, ואינו רוצה שיהיה בהנהגתו סתירה בין תוכו לברו, אמר לו ה'חכם' אם היו אומרים בגמרא 'ברו כתוכו' - כלומר שיש לדמות את החיצוניות לפנימיות, היה צדק בדברך, שהרי ב'תוכו' חסרה לך היראה ולכן אף 'ברו' היא החיצוניות אין לה להיות במעלה יותר מ'תוכו', אבל מכיוון שאמרו 'תוכו כברו' נמצינו למדים, שתחילה יעמיד את 'ברו' בצורה הראויה (כמנהג אבותיך), ולאחמ"כ יתייגע להתאים את ה'תוכו' שגם יהיה באופן הראוי.

וכן ייאמר בכל ענין, יעמיד את עצמו ב'גדרי הקדושה' אשר הנהיגו בין קהל יראי ה', ואם אינו רוצה להיות 'סותר'

כב, ה) 'ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים לביתך כי יפול הנופל ממנו', כי 'גגך' עולה למנין כ"ו כנגד שם הוי"ה, ורומז על גופי תורה, ועל כך אמרה תורה 'ועשית מעקה' שיוסיף גדרים מבעד לעצם האיסורים, ועל ידי עשיית ה'מעקה', אלו הגדרים שמקבל על עצמו, אזי הוא נשמר מליפול מהגג, ואף אם נכשל אזי כי יפול הנופל ממנו, ר"ל 'מהמעקה' ולא 'מהגג'.

ובבבך ביאר הרה"ק רבי משה אסטרדייר זי"ע (הובא בספר 'אור מלא' ריש פר' שמות) הא דכתבו המקובלים (עי' פרשת כי תצא) לפרש כן בלשון הכתוב (דברים

סחור לכרמא לא תקרב' - שאין לו לנזיר לילך סמוך לכרם ענבים, פן יתאווה לאכלם ויבוא לידי חטא, אלא צריך להלך בדרך רחוקה שלא להביא עצמו לידי נסיון ולא לידי בזיון, והיינו טעמא, בכדי ש'שדה הקרב וחזית המלחמה' תהא על אותם גדרים אלו ולא על עצם מצוות התורה, וממילא אף אם ח"ו תקף עליו יצרו ונצחו אינו נכשל עדיין בגופי תורה²⁶.

והעמים הגה"צ מהרי"ץ דושינסקי זי"ע (תורת מהרי"ץ, פרשת כי תצא) לפרש כן בלשון הכתוב (דברים

את עצמו יעבוד לאחמ"כ לתקן את התוכו, אבל ח"ו מלפרוץ את הברו בגלל התוכו שעדיין איננו בשלימות הראוי. וביותר צריך לעשות משמרת למשמרת שלא להתקרב לאותו ה'כלי' הטמא, וצא טמא אמור לו. ואותם המורים היתר לעצמם שניתן למצוא בו תועלת לדברים שבקדושה, הרי הם נדמים לאותו מעשה שהיה בעשיר שזה דרכו כסל למו לענג עצמו בכל מיני תענוגות בלא שהכניס עניים לביתו, והנה אירע שהתקלקלו הדגים ויבאשו ותעל צחנתם השמימה, ויאמר אותו עשיר למשרתיו עושי רצונו שממש עון פלילי הוא להשליך הדגים לפח האשפה... ובכדי שלא לעבור על 'בל תשחית' מן הראוי להעניקו במתנה לאחד העניים למען ישביע רעבונו. ואכן מלאו אחר דבריו ונתנו לעני שבגודל רעבונו לא שת ליבו לסרחון הדגים ואכלם, ובעקבות כך נתקלקלו מעיו עד שהגיע לשערי מות. כשמוע כן העשיר מיהר לבקרו ולראות בשלומו שהלא 'ידידו' הוא ומלחמו אכל. כעבור כמה ימים מת העני במחלתו, ויצא העשיר ללוותו בדרכו האחרונה, ואף פנה לבית האבלים לנחם אותם באבלם על מות אביהם. או אז התפאר העשיר במעשיו 'הנאצלים', ואמר לבני ביתו, הנה ראו נא כי צדק היה בדברי שלא להשליך את הדגים לאשפה, כי על ידם זכיתי לקיים ארבע מצוות, צדקה והכנסת אורחים, ביקור חולים, הלווית המת וניחום אבלים. וכמה שוטה ורשע הוא, אשר תחת שיכה על חטא על מעשיו הנלוזים הרי הוא מתפאר בעצמו כי טוב הוא. ואף אנן נענה ונאמר לאותם המצטדקים ב'הוראת היתר' ואומרים כי ניתן להתפלל באותו כלי משוקץ ולומר תהילים, ואפילו אומרים בו את סדר ה'סליחות'... ובמקום להשליך נבלה סרוחה זו לאשפה ולקיים מצות ובערת הרע מקרבך, אזי שלום על נפשם שצדיקים גמורים הם המקיימים מצוות רבות 'בדגים' מקולקלים וסרוחים.

סב. סיפר לי אחד 'המשגיחים' בישיבות הקדושות, שפעם דיבר עם אחד מתלמידיו בענין עשיית גדרים לשמור עצמו בשמירה מעולהמכל מיני משחיתים... ומיאן אותו בחור לקבל הדברים, והנה בדרך הליכתם ראו שני אנשים מהלכים, האחד חובש כובע לראשו ואילו רעהו מהלך כשרק כיפה מכסה את ראשו בלא כובע עליון, לפתע פרצה רוח סערה עזה לזה עף הכובע למרחקים ולמשנהו העיפה הרוח את הכיפה ונשאר גלוי ראשו, אמר המשגיח לבחור, אתה הראית לדעת על החובה להיות מהמוסיפין מן החול על הקודש, כי לא הרימה הרוח ל'בעל הכובע' אלא את הכיסוי העליון, אולם עדיין נשאר בכיסוי ראש כדת וכדין, אולם חברו שלא חבש כובע אזי בשעת 'נסיון' באה רוח ועוקרתו על פניו.

סג. המשיל הגרי"ז מבריסק זצ"ל (פניני רבינו הגרי"ז עמוד ע) לעיירה אחת ש'בעל העגלה' שלהם הגיע לגיל ה'גבורות', וכבר לא עמדו לו כוחותיו לעבוד כראוי ב'מסעותיו', החליטו בני העיר להחליפו ב'בעל עגלה' חדש, צעיר לימים שעדיין כוחו במתניו, וכן עשו, הדבר חרה מאד לבעל עגלה דמתא הוותיק, לכן פנה לבעל העגלה הצעיר, ואמר לו אכן מבין אנכי כי זקנתי וכבר נדרש להביא 'כוחות חדשים', אבל רצוני לבחון אותך עד כמה בקי הנך במלאכתך החדשה, אם תצליח ב'בחינה' מה טוב, ואם לאו לא תוכל למלאות מקומי. החל הזקן לשאלו, מה תעשה אם תשקע העגלה באמצע הנסיעה בבוץ עמוק, השיב לו הצעיר, ארד מהעגלה ואדחוף את העגלה להוציאה מן הבוץ. חזר הזקן ושאלו, ומה תעשה אם העגלה כל כך שקועה בבוץ, עד שאי אפשר לך לדחוף את העגלה, ויען לו, במצב זה אבקש מכל הנוסעים שירדו מהעגלה ויעזרו בהוצאת העגלה מן המיצר. חזר אותו הזקן ושאלו, מה תעשה אם אחרי ככלות הכל עדיין תשאר העגלה תקועה בבוץ, כאן כבר לא ידע הצעיר מה לענותו. אמר לו הזקן אם כן אינך ראוי להתמנות

שאצל 'יראיו' העינים הם המה בכח' 'עיני ה', שמאחר שמלאים ביראה טהורה ושומרים עיניהם מראות ברע ממילא חקוק על עיניהם שם ה' יתברך.

כלום יצר הרע יש ביניכם - עיקר מעלת האדם שיש בקרבו היצר המונעו מעבוד את ה'

הנה רבים מתאוננים לאמר, כיצד תבוא ותדרוש מעמי לקבל את התורה בשעה שלפתיח חטאת רובץ' ובקרבי שוכן אחר כבוד יצר רע בתכלית שאינו נח ושקט עד אשר מביאני אל תאוות העולם השפל, תשובתו בדברי הגמרא (שבת פח:): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה חמדה גנוזה אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, אמר הקב"ה למשה החזר להם תשובה, אמר להם 'תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה לא תרצח וכו' קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם... ומכאן למד המהר"ל (תפארת ישראל פכ"ה) שאין לאדם להצר על המלחמה כנגד הצר הצורך היצר הרע, דאדרבה רק משום כך זכו בני ישראל לקבלת התורה כי כל חפצו של הקב"ה היה לתת את התורה לקרוצי חומר 'בשר ודם' שיצרם בוער בקרבם למשכם כלפי משה, והם מתגברים על יצרם למען שמו באהבה לעלות ולהתקרב אל ה'. וזו מבאר המהר"ל מדוע מביאים את שני הלחם בחג השבועות כשהם אפויים

תיקו"ז קל. וזוה"ק ח"ג רכט: כי העינים והחוטם הם כנגד שם הוי"ה ב"ה וכן שאר אברי הגוף של ישראל מכוונים כנגד שמות הקדושים, ולכאורה יש לתמוה שהרי אין חילוק בין צורת גופם של בני ישראל לשאר אומות העולם, ובמה נתייחדו ישראל שאף גופם קודש קדשים. אלא כי קיי"ל (שו"ע או"ח סי' לב ס"ד) שכל 'אות' צריכה שתהא מוקפת גויל [- קלף] מארבע רוחותיה, כלומר שלא תיגע באות שלידה, ואם אינה מוקפת גויל אינה בגדר אות, ומעתה יש לומר, כי הנה בן ישראל, מזרע אברהם יצחק ויעקב, מוסיף שמירה על שמירה בכל אבריו, עוצם עיניו מראות ברע ובולם פיו מדברים אסורים וכיוצא בזה, וממילא כל אבר הרי הוא כ'מוקף גויל' בגדרים הסובבים אותו, ושם ה' נכתב כתיקונו, אולם אומות העולם המפקירים אבריהם לרע בלא היקף 'מחיצות', אם כן 'האותיות' נוגעות זו בזו בלא הקף גויל, ובטלה צורת שם ה'. והיינו מה דכתיב (שמות א א) 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה', אל תקרי 'שמות' אלא 'שמות', ויתפרש הכתוב בדרך זה, 'ואלה ש'מות' - צורת כתיבת השם היא על 'בני ישראל', והטעם כי הם 'באים מצרימה' עם מצרים וגבולות. על פי זה הוסיף לפרש בספר 'שמן ראש' (שוכבי"ם) מה שנאמר (תהלים לג יח) 'הנה עין ה' אל יראיו',

במקומי לזכות בתואר 'בעל העגלה דמתא'. הצעיר שרצה ללמוד את רזי 'תורת העגלונות' שאל את הזקן, אף אם לא אתמנה לבעל העגלה מ"מ 'תורה היא וללמוד אני צריך' - הגידה נא לי מהי הדרך הנכונה להוציא את העגלה מהבוץ, נענה לו הזקן - 'בעל עגלה' מומחה נזהר מעיקרא שלא להיכנס אל הבוץ... וכך יש לנו להתנהג בדעת ובתבונה, שלא להימשך ליפול לתוך הבוץ, אלא יתרחק מן הרע.

ולאידך גיסא, פעם אמר הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע שלכאורה צ"ב מדוע מחירו של סוס חזק שבכוחו לרוץ הרבה ובמהירות גבוה יותר מהסוס החלש המהלך לאיטו, והלא חסרון גדול יש לו לסוס המהיר, שאם יתעה בסבך עצי היער, ימצא את עצמו במהרה 'עמוק עמוק' במעבה סבך היער, ואילו הסוס החלש הרי אף לאחר זמן מרובה עדיין ימצא בתחילת 'הטעות'. אלא, מבאר ה'צמח צדק', שמעלת הסוס המהיר הוא שברגע שיתפוס עצמו כי 'תועה' הוא, שוב יצא 'במהירות' תוך כמה רגעים מסבך היער, ואילו החלש לאחר שיתוודע - זמן רב יארך לו עד שיחזור לדרך המלך. כמו"כ במלחמתנו נגד יצר הרע, 'מעלת האדם' תלויה ביכולתו לנוס מהר מתוך ההפיכה, ולשוב בזריזות לדרך התורה. סד. רמז כן ה'ישמח ישראל' (רי"ח סיון) במאי דכתיב במעמד הר סיני (שמות יט ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר', והלא ידוע (סוכה נב.) שהיצה"ר נקרא הר, וזאת רמזה התורה בטרם קבלת בני ישראל את התורה, שעליהם לעמוד תמיד נגד ההר, כי זה כל האדם לעמוד תמיד בקשרי המלחמה נגד היצר.

וכבר אמר הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע שהיה ביד הקב"ה לברוא את האדם בלא יצר הרע - אך בראו ה' דוקא עם יצר הרע, והיה בידו לברוא אותו בלא נסיונות - אך בראו ה' דוקא עם נסיונות, וכמו כן היה בידו לברוא אותו בלא שונאים - ובראו דוקא עם שונאים, וכן היה יכול היווצר מבלי שיהיו גויים בעולם וממילא לא יצערו את ישראל - ובראו דוקא עם האומות המיצרים אותו, 'עוד עשרת אלפי דוקא כמוהו', והכל בשביל דוקא אחד, והוא 'ידעת היום' כי דוקא ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד דוקא, והכל בכוונה תחילה מחמת סיבות ברורות הנעלמות מעיני כל חי, אשר אינם מבינים בזה ואינם מסוגלים להבין בנסתרות אלו.

המתגבר על החומר המושך אותו מטה מטה, ובוה גדולה מעלתו על מלאכים ושרפים שאין להם נסיונות כלל¹⁰.

כתיב בפרשת 'קבלת התורה' (יש יז) 'ויתייצבו בתחתית ההר', ובגמרא (שבת פה.) דרש רבי אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית... והק' התוס' (ד"ה כפה) שהרי כבר הקדימו נעשה לנשמע ומרצון קיבלוה, מדוע הוצרכו שוב לכפות עליהם (ועיי"ש מה שתירצו). וביאר מרן הבעש"ט הק' (כתר שם טוב מז) כי אין כל כך רבותא להכריז 'נעשה ונשמע' בשעה שהם שרויים במצב הארה (אורות) זכים ומצוחצחים אחר מ"ט ימי הספירה שהכינו עצמם לקראת קבה"ת, מכיוון שידע הקב"ה שלא לעולם יישארו במצב טוב ויבואו ימי החשיכה¹¹, על כן כפה הר כגיגית שיקבלו על עצמם

'חמץ', שלא כשאר 'מנחות' הבאות 'מצה' דווקא (כדכתיב (ויקרא ב יא) כי כל שאור לא תקריבו אשה לה). כי ה'חמץ' מרמז ליצר הרע והוא 'שאור שבעיסה' (ברכות זי.)¹². וביום זה מרמזים כי כל חשיבות יום זה כ'קבלת התורה' שהייתה בו, הוא רק בזכות היצר.

אמור מעתה, אין כל מקום לשאול מדוע לא זכיתי לישב הדעת ללמוד ולהתפלל במנוחה ובלא דאגות, כי טעות גדולה היא קושיא זו, ואע"פ שמוטל על האדם לבקש 'ואל תביאני לידי נסיון', מכל מקום אם הבורא מנסה אותו בנסיון ישמח בזה ויתגבר, כי זה כל האדם ורק בכך עושה נחת רוח להקב"ה, כי מלאכי מעלה שאין להם יצר הרע יש להקב"ה מספיק בשמים, אמנם לא בהם בחר ה' לתת תורתו, אלא לכשר ודם

סה. מסופר על אחד שזכה בהון רב בהגרלת הלוטו (לאטערי), והנה בימים ההם היה המסחר במטבעות זהב וכסף ולא בשטרות מנייר, והיה משאו כבד מרוב המטבעות, על כן שכר בעל עגלה שישאנו עם משאו לביתו. על אם הדרך נכנסו השניים לאכסניית הדרכים, כשיצאו, נזדעק העגלון שכל המטבעות נגנבו, ואכן, בגשת ה'זוכה' בהגרלה אל העגלה חשכו עיניו בראותו שאכן כל ממונו נגנב. וישאל את בעל העגלה, מאין ידעת עוד בטרם קרבת אל העגלה שנגנב הממון, השיב לו בעל העגלה כי ראיתי איך שהסוסים מהלכים בקלות מיד הבנתי שהכסף איננו, כי ריבוי המטבעות הכבידו מאד על הסוסים מלרוץ בקלות, ואם עדיין היה הכסף שוכב על משכבו לא היו יכולים הסוס לרוץ בקלות.

לדין, בראות אדם כי קשתה עליו הדרך בעבודת ה', ואין ביכלתו לרוץ במהרה, הרי זה סימן מובהק כי תחת ידו יש רכוש והון רב (ברוחניות), ועבודתו שווה בשמים ממעל הון רב...

סו. וזה ביאור מאמרם (פסיקתא רבתי פרק כא, ועיי' ב"ק לח.) שהקב"ה חיזר על כל אומות העולם והציע להם לקבל את התורה, וכל בני האומות שאלו תורה שאתה נותן מה כתיב בה והקב"ה ענה לכל אומה את המצווה הקשה עליה על כן לא אבו האומות לקבל את התורה... ובפשטות אינו מובן, שהרי דרכו של המוכר חפץ לחברו להראות לו את המעלות שיש בחפץ כדי שירצה לקנותו, ואם מראה לו את החסרונות הרי זה מוכיח שאינו רוצה למכרו לו, וה"נ נראה שהקב"ה עשה הערמה עם האומות כדי שלא יוכלו לעמוד בזה ולא ירצו לקבלה.

אלא מכאן, כי זה כל מהותה של קבלת התורה, לעמוד בקשרי המלחמה, להתנסות בכל מיני נסיונות ולעמוד בהם. והחפץ בתורה רק כשיש לו ישוב הדעת וקל לו לקיים המצוות לא אמר ולא כלום, כי לא זו נקראת 'תורה'. אבל בני ישראל אמרו 'נעשה ונשמע' בלא שום תנאים, ואף בעת נסיון וקושי ישתדלו ויתאמצו לעשות כל דברי התורה באהבה ובמסירות נפש, וזו היא קבלת התורה בשלימות.

וכבר איתא מהרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (תורת אבות פרשת בחקותי) על הכתוב 'אם בחקותי תלכו' כי תלכו אותיות כותל. וכלומר, אך התחיל היהודי ללכת בדרכי עבודת ה' מיד נעמד לפניו היצר ככותל להפריעו מעבודתו (וכלשון בני אדם ער טאפט א וואנט), אם אך ידע 'סוד' זה ויתגבר עליו מיד יזכה ל'תלכו' אותיות כלות הנפש, מלשון 'נכספה וגם כלתה נפשי שנפשי כלתה אל הבורא יתב"ש.

סז. ביותר, היה אומר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות ד"ה ומשה) כי אמרה תורה 'ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים', תיבת 'ערפל' נוטריקון 'אראפ-פאל' היינו נפילה ומעידה, והכוונה, שאף בעת הנפילה והירידה על האדם לדעת ולהבין אשר שם האלוקים, כי אדרבה 'שם' הוא האלוקים, כי מתוך נפילתו אפשר לו להתעלות יותר ויותר.

איתא במדרש (שמו"ר יב ג), משל למה הדבר דומה למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם גזר ואמר 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם' (תהילים קטו טז), כשבקש ליתן התורה בפל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים ואני המתחיל, שנאמר (שמות יט כ) 'וירד ה' על הר סיני וכו'". וכיאר עומק כוונת המדרש שאין הכוונה שתחתונים יעלו לעליונים בלבד, אלא שידד הקב"ה כל סדר בראשית, שמעתה התחתונים יעלו במעלה יתר על העליונים, וכשר ודם המתגבר על יצרו חביב לפני המקום ב"ה יותר מהמלאכים שאין להם בחירה".

כה אמר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (פרשת ויתרו ד"ה וישמע) מבאר דברי רש"י בריש פרשת יתרו 'מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק', דכלל זה נקוט בידך, כל מי שבידו ליפול עמוק עמוק יש בידו גם כח להעפיל מעלה מעלה, ומהאי טעמא גדולים ישראל ממלאכי השרת (סנהדרין צג), כי מצד החומר שבהם הם מסוכנים ליפול ח"ו מטה מטה, ממילא יש גם כן בידם להתעלות ללא שיעור וגבול (משא"כ המלאכים אין להם יצר הרע [שבת פט].) ואין שייך בהם 'נפילה', א"כ אף 'עליה' אין בהם ולכן הם קרויים 'עומדים'. והנה יתרו שראה את גדולתם של ישראל שעלו והתעלו ללא קץ ב'קריעת ים סוף' ואף ראה את נפילתם לאחמ"כ

עול תורה בכל אופן ומצב - אף כשהם צריכים לכופ עצמם לכך, והיא היא עיקר קבלת התורה".

באופן דומה ביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע שכשעמדו בהר סיני פסקה זוהמתן ובטל מהם יצר הרע, ובמצב כזה שוב אין חפץ להקב"ה בעבודתם, שהרי כבר יש לו בשמים ממעל רבי רבבות מלאכים שרפים ואופנים שאין בהם יצר הרע, ואינו נצרך גם לברואי מטה אם אין בהם יצר הרע, ע"כ כפה עליהם הר הוא היצר הנדמה ל'הר' (סוכה נב), כלומר שהחזיר להם את היצר הרע כבראשונה", ובוזה חזרה מעלתם למקומה, כי מעתה יהא להם במי ובמה להלחם".

ובך ביאר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע על הכתוב (יש ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ובתרגום יונתן (מתורגם ללשון הקודש) 'עוד בהיותכם ממצרים העליתי אתכם על כנפי נשרים, ובאתם אל מקום הקודש והמקדש לערוך שם את קרבן הפסח, ומשם הקרבתי אתכם לקבל את התורה הקדושה'. ולכאורה יש לתמוה, אם כבר עמדו ברגליהם בירושלים על הר הבית מדוע החזירם הקב"ה מצרימה לקיים בהם שוב 'יציאת מצרים', ולא השאירם שם להיות יושבים בארץ זבת חלב ודבש על מי מנוחות - בקבלת התורה בארץ ישראל. אלא מכאן, כי לא כך היא דרכה של תורה, ואי אפשר לקבל את התורה מתוך שובה ונחת, ורק על ידי יגיעה וטורח הדרך היו ראויים לקבל ולהשיג את התורה, לעלות מעלה מעלה בהר ה' ולקום במקום קדשו.

סח. ובוזה ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע את מנהג בני ישראל להפסיק את הבחורים בעת דרשתם בסעודת ה'בר המצוה' שלהם - ללמדם שיעסקו בתורה אפילו בשעה שהם מסובבים ב'מפריעים ה'מזמרים' בסמוך אליהם כל מיני זמירות שונים ומשונים.

סט. בפרשתן (יש ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר', וברש"י, כל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח'. מתאמרא בשם הרה"ק מקאצק זי"ע 'כל מקום שאתה מוצא נגד' - שעומדים לנגדך מפריעים המונעים אותך מעבודת ה', הרי"ז סימן מובהק ש'פנים למזרח', כלומר שהנך הולך בדרך הישר והטוב.

ע. כתב הגה"ק החזו"א זי"ע (אגרות ח"א ר"ט) 'הלא תכלית האדם הוא היצר, נטול יצר נטול נשמה'.
 עא. מסופר שהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע הלך לשכב קימעא בליל שבועות לאחר עלות השחר קודם תפילת שחרית והניח ראשו על הכר, והיה משורר לעצמו באש קודש 'העם אשר נע כצאן טעה, יזכור לפקדו כברית ושבועה, לבל יעבר בם מקרי רעה' (מתוך זמירות ליום השבת) וחזר על כך פעם אחר פעם, בקומו ראו בני הבית כי הכר והכסת נרטבו לגמרי מדמעות עיניו.

הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע אמר פעם בחג השבועות, בראש השנה הקב"ה נוהג כמלך, שהרי מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט ד), ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (קידושין לב), אבל בחג השבועות הרי הוא כרב - המלמד תורה, ורב שמחל על כבודו כבודו מחול (שם), על כן ימחל נא לכל עמו בני ישראל על כל חטאיהם ופשעיהם.

ג' גם שנשברו הלוחות ולא נתקיימו, כי דבר הנעשה בלא יגיעה אין לו קיום, לפיכך בלוחות השניות ציוה הקב"ה למשה 'פסל לך' על ידי יגיעתך ועמלך, וממילא יתקיימו ויעמדו לדורות. ומכאן יבין כל אחד מעלת העמל והיגיעה של בשר ודם, שרק זה חביב אצל הקב"ה, ורק לזה יש קיום לעד ולעולמי עולמים".

ב'מלחמת עמלק' – אשר קרך בדרך (לשון טומאה רש"י שם) ויוזב כך כל הנחשלים אחריו (דברים כה יח), הבין שעתה אמורים בני ישראל לעלות ולהתעלות שוב ללא שיעור, על כן מיהר לבוא להסתופף בצל השכינה ובניו עם קדוש ולקבל התורה".

עוד מעלה רבתי יש ב'יצר הרע' כי ע"י היגיעה להתגבר עליו נקנית לנו התורה ומצוותיה כקנין נצחי לעד", וכך אמר הרה"ק מקאצק זי"ע (אהל תורה, פרשת כי תשא) לפרש מאי דכתיב (שמות לד א) 'פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים', דהנה הלוחות הראשונים נכתבו באצבע אלקים ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ונמצא שנעשו ללא יגיעה שהרי לא שייך ענין עמל ויגיעה אצל הקב"ה, וזה

לעסוק בדברי תורה – להוסיף חיל בלימוד התורה בימים אלו ובכל השנה

קודם מתן תורה כתיב (שמות יט טז) 'ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר' ולא נזכר 'לפידים', ואילו לאחר מתן תורה נאמר (כ טז) 'וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים' ולא נזכר 'ברקים', ומבאר הרה"ק

עב. ואין הקב"ה מבקש מהאדם אלא שיעשה לפי כוחותיו, ואם יעשה כן אזי הקב"ה ישלים לו את השאר. כך ביארו צדיקים (רמתיים צופים) בדברי רש"י דלעיל 'מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק', וביארו, שהכוונה, איזו שמועה שמע יתרו שממנה הבין והרגיש שיש בכוחו להיות מבני ישראל, ושיוכל לעמוד בקיום כל התורה כולה ומצוותיה, אלא ששמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, שאין חפץ הקב"ה בנצחון על היצר אלא כל רצונו הוא המלחמה בו, וכל יסוד היהדות הוא המלחמה התמידית עם היצר הרע, על כן אמר, אם זה עיקר התורה כולה, אף אני אוכל עמוד להיות נמנה כחלק מבני ישראל, להילחם עם יצרי, שאף אם אין בי כח לנצחו, מכל מקום יש בכוחי לעמוד בקשרי המלחמה.

עג. ובכך ביארו מה שאמרו חז"ל (בר"ר סג ו) שבשעה שהיתה רבקה אמנו עוברת על פתחי שם ועבר היה יעקב מפרכס לצאת, ולכאורה יש להקשות שאדרבה עדיף לו להישאר במעי אמו שם למד את התורה כולה מפי מלאך, ומה לו לצאת לבית המדרש, אלא כי תורה ללא יגיעה אינה נחשבת, על כן השתוקק לצאת לאוויר עולם – ללמוד תורה מתוך עמל ויגיעה.

עד. אמרו המושלים, מעשה בנער בן עשירים שהאב רצה 'לחנכו' וללמדו פרק בהלכות עשירות ופרנסה, כדי שלא יישאר לעולם בן תפנוקים – עצל הרגיל לאכול משולחן אביו ללא כל דאגה. הבן שלא אבה לפרוק מעל עצמו עול העצלות הלך לאמו הרחמנית, וביקש מאתה בבוקרו של יום שטר של מאה דאלער ואמרה לו, הלך ברחובה של עיר במשך כל היום, ולעת ערב גש אל אביך ותציג בפניו את השטר הירוק הלז כאילו שהרווחת אותו ב'עמלך הקשה כל יום העבר'. משנכנס הבן אצל אביו והציג בפניו את השטר, לקח האב את השטר מידו וקרעו לגזרי גזרים ופקד עליו להביא לפניו למחרת היום עוד שטר כזה, הבן קיבל את ה'גזירה' בשלוות הנפש. משם שב הבן אל אמו וסיפר לה מאי דהוה, אמרה לו האם, הרי אין לאביך רוח הקודש, ולבטח שמועה שמע שאתה מסתובב בשווקים וברחובות בחוסר מעש, על כן הבין שלא בעמל הגיע הכסף לידך. שוב הנה למחרת והכל יבוא על מקומו בשלום, וכן עשתה האם, העניקה בשנית שטר כסף לבנה, והוסיפה להזהירו שילך ויטמין עצמו בבית הדוד, בכדי שלא יודע לאביו שאינו עוסק לפרנסתו. משחזר בערב לאביו, לקח האב את השטר וקרעו לגזרים וגער בו קשות שיפסיק לגנוב את דעתו. מכיוון שכן אמרה האם לבנה, למחרת אכן תהיה מחויב לצאת אל השוק ולהביא מעט מעות מיגיע כפיך. וכך עשה הבן מחוסר ברירה, במשך כל אותו היום עמל ונתייגע עד שהשיג שטר של מאה דאלער. בבואו לפני אביו, ו'כמעט' כבר נטל האב את השטר לקורעו, נזדעק הבן בכל כוחו 'אבי, אבי, במטותא אל תקרע את השטר, עמלתי עליו שעות רבות והרבה טרחות טרחתי להשיגו', נהנה האב ואמר לו, עתה ידעתי שאכן עמלת על אלה המעות. כי מתמול שלשום ראיתי שאינך מתפעל מקריעת השטר, מזה גופא הבנתי שעל פי האמת לא התייגעת עליו כלל... כי אכן בכדי שיהיה לאדם קניין בעבודת קונו, ותורתו אשר הוא למד תישאר בידי וחקוקה בזיכרונו, הרי שעליו להרבות ולהתייגע, ולפום צערא אגרא...

ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות חת"ם, שבועות ד' שם"ד): 'לא יותר' - היינו שהיא מדריגה יותר עליונה שבאפשרות, ואפילו מלאכי השרת לא זכו ולא יכול לזכות יותר מזה אפילו גדול הנביאים. ו'לא פחות' פירושו אין אשה או פחות שבפחותים שלא יכול לזכות לזה"ע, כי כל אדם מישראל יש כח בידו לעלות למדריגה זו"ש.

איתא בגמרא (יומא עב:) על עסק התורה 'זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המוות', ופירש רש"י זכה - ללמוד תורה לשמה ולקיימה, ולכאורה פחד

ה'דברי שמואל' זי"ע (דברי שמואל פרשת יתרו), כי הברק הוא האור המאיר לרגע ומסתלק, ואילו בלפיד יש אש של קיימא, ואכן קודם מתן תורה עדיין לא היו יכולים להכין 'כלי קיבול' על ידי התורה, וע"כ היה קשה להחזיק את ההתעוררות בלב, אבל לאחר מתן תורה היה האור קיים כלפיד, והיה ביכולתם להחזיק את השפע וקדושה שישאר אצלם בפנימיות לבם.

כתיב (שמות יט ו), 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל וברש"י - 'לא פחות ולא יותר', כתב

עה. וכך פירש האמרי אמת זי"ע (יתרו תרצ"א בשם ה'שפת אמת') בלשון הכתוב (יט ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי', שהנה הנשר הוא עוף טמא כידוע, ובא הכתוב להורות לאדם שאפילו מתוך בחי' נשר בשפלות מצב רוחני, אם יעסוק בתורה יקרבו הקב"ה ויביאהו אליו, וכמו שהיה בצאת ישראל ממצרים, שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה וקרבת המקום לעבודתו.

עו. עוד כתב ה'חת"ס' (שם רפ"ח:), 'ומשום כן נתנה התורה במעמד הנבחר והנפלא הזה בתחילת צאתנו מעבודת מצרים אף שלא היינו כדאים לזה, להורות כי אין מעצור ולא יתיימש אדם מחלקו בתורה אפילו אם יהיה בשפל המדרגה, מכל מקום כמוהו כמו הגדול שבגדולים'.

כעניין שאמר הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע לבחור אחד בשעה שנכנס אליו לקודש פנימה לבאר בדברי רש"י אלו, ש'לא פחות' - אין לך דרגא פחותה כמי שאינו עוסק בתורה כראוי, ו'לא יותר' - ואין לך מעלה יתירה מהעוסק בתורה לשמה.

הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע ראה פעם 'בן של קדושים' המתפאר ומתגאה בייחוסו הרם אך מעשיו אינם תואמים כלל לאותו ייחוס שהתפאר בו. אמר לו הרה"ק, שלכן 'יום המיוחס' חל קודם מתן תורה, כדי להורות לדורות, שכל חשיבות היחסנים אינו אלא קודם מתן תורה, אבל אחר שקיבלו ישראל את התורה אין לך 'יחסן' אלא מי שעוסק בתורה, ומקבל על עצמו עול תורה כשור לעול וכחמור למשא. הפוסקים (ערוה"ש תצד ז) כתבו טעם למה נקרא יום ב' סיון 'יום המיוחס' (לפי פשוטו, כי ביום זה אמר הקב"ה לישראל (שמות יט ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, והתייחסו להיות עם הנבחר מכל העמים) כי יוהכ"פ חל תמיד ביום בשבוע שחל בו יום המיוחס, וזהו יחוסו של יום זה שהוא מכוון כנגד יוהכ"פ, ועומק הדברים הוא, דאחרי שזוכה האדם לטהרת הנפש אזי אומר לו הקב"ה 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', וכשם שיש מחילת עוונות ביוהכ"פ כך מוחל השי"ת עוונותיהם של ישראל ובוחר בהם בכל שנה ושנה להיות לו 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'.

מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע לומר בדרך הלצה על עצמו, שהוא בבחינת 'יום המיוחס' (ואכן נסתלק ביום ב' סיון, והוא פלא), כי אין לאותו יום איזו חשיבות מיוחדת, אלא שהוא מסובב עם ימים גדולים - לפניו 'ראש חודש', ולאחריו שלשת ימי הגבלה, ובזה הוא שוה ליום המיוחס, שאבותיו (הקודמים לו) היו קדושים וטהורים, וכן בניו (הבאים לאחריו) צדיקים הם, ואילו הוא עצמו אין בו ממש...

בהקדמה לשו"ת 'חבצלת השרון' (ח"א ד"ה ובוהו נוכל להבין) מביא המחבר הגה"צ רבי דוד מנחם מאניש באב"ד זצ"ל בשם רבו הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, 'שמכל עניני חסידות ופרישות וסיגופים שאדם רוצה להתנהג, היותר עיקר ומובחר הוא לשמח את הקב"ה בלימוד התורה הקדושה, והסימן לזה, שכל עניני סיגופים וחסידות שאדם רוצה להתנהג - אין היצר הרע מוציא כ"כ כוחו ע"ז לבטלו, כמו שמוציא את כל כוחו לבטל את האדם מתלמוד תורה, כן שמעתי מפי קדשו שאמר לי בעצמו הדברים האלה, עכ"ל.

יהודי עשיר ומכובד נכנס פעם אל הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע, והבין הרבי שאין יהודי זה קובע עתים לתורה, נענה ואמר לו ס'פאסט נישט (אינו מתאים) לבעל-בתיש'ע יוד (יהודי מכובד) כמוך שיעבור עליך יום בלא ללמוד דף גמרא. הגה"ק רבי חיים מוואלאזין זי"ע שאל פעם יהודי אחד מדוע אינו קובע עתים לתורה, תירץ היהודי את עצמו

מעבודתך, הרי אתה מוכיח בזה שאינך אוהב תורה ועל כן יש לך בטלים הרבה כנגדך הדבר חשוב כאילו ביטלת הרבה שעות מן התורה.

דרך ארץ קדמה - זהירות בבין אדם לחברו יותר מבבין אדם למקום

כתב המבי"ט (בית אלוקים שער היסודות פי"ב) הגה חמשת הדברות הראשונות שנכתבו ב'לוח' הימין משני הלוחות מדברים ממצוות שבין אדם למקום - אנכי, לא יהיה לך, שבת ושאר הדברות שעל האדם לקיים בינו לקונו, ואילו חמשת הדברות האחרונות מדברים מ'בין אדם לחברו' כ'לא תרצח' ו'לא תגנוב'. והנה המתבונן יראה כי דברות של בין אדם למקום ארוכות המה, ואילו המצוות שבין אדם לחברו נאמרו בקוצר אמרים 'לא תגנוב' ותו לא, ומאחר ששני הלוחות שווים בגודלם היו, נצטרך לומר כי האותיות של הדברות האחרונות גדולות היו בהרבה מדברות הראשונות, - ושעם הדבר כדי שיהא נראה וניכר לכל חייב הזהירות בדברות אלו - בין אדם לחברו, יותר ממה שנוהר בבין אדם למקום, כי עיקר העיקרים הוא 'בין אדם לחברו'. וכבר אמרו

יאחזנו ללמוד תורה, כי מי יאמר זיכתי לבי, וחושש אני מלימוד שלא לשמה שלא ייעשה ח"ו סם המוות. וכיאר ה'שפתי צדיק' מפילץ זי"ע (פר' עקב אות ט') בשם גיסו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, שאם זכה ועוסק בתורה לשמה אזי נעשית לו סם חיים, היינו סם הנותן חיות רוחנית לאדם, אולם אם לא זכה שלומד שלא לשמה, הרי אף שאין התורה כסם להפיח בו רוח חיים, אך מכל מקום 'נעשית לו סם כנגד המוות', לכל יהא כמת רוחני.

התורה ניתנה לכל איש מישראל ללא כל הבדל, ואם מי שטרוד על המחיה ועל הכלכלה או בשאר טרדות יקבע עתים לתורה כפי יכולתו ויחשב לו כמי שעסק בתורה כל היום, וכך ביאר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (הכאנוהו כמה פעמים) בדברי המשנה (אבות ד' י') 'אם בטלת מן התורה, יש לך הרבה בטלים כנגדך ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה ליתן לך' אם עמלת בדברי תורה - בעיתות הפנאי, הרי הוכחת בזה שאם היה סיפק בידך היית גרים באורייתא תדירא, ועל כן יש לו שכר הרבה ליתן לך כאילו למדת 'הרבה' בכל היום כולו. אך אם בטלת מן התורה ולא קבעת עתים לתורה אף בשוכך

שהוא טרוד בטרדת הפרנסה, ולכן אין עיתותיו בידו לעסוק בתורה, אמר לו הגר"ח שאם כך הם פני הדברים, הרי שאין בינו לבין אומות העולם ולא כלום, דהא בשעה שעבר הקב"ה עם התורה אצל האומות העולם ושאלם האם ברצונם לקבל את התורה, ענו לו זה בכה וזה בכה, בני עשו ענו שכל חיותם הוא מרציחה וכבר נתברך אביהם 'על חרבך תחיה' וכן שאר האומות, והרי שמאנו לקבל את התורה מפני פרנסתם וחיותם, ואם כן אף האומר שאינו לומד ואינו קובע עיתים לתורה מפני חיות נפשו ופרנסתו הרי הוא כאותם האומות...

עז. מתאמרא משמיה דהגה"ק רבי ישראל סלנטער זי"ע, שהנה אין אנו יודעים כיום בדיוק איה המקום בו ניתנה תורה לעם, וכך נמי אין ידוע באיזה יום קיבלו אבותינו את התורה בסיני, כי הלא נחלקו רבנן אם היה ביום ו' לחודש סיוון או בז' בו. כי הקב"ה סיבב כך ללמדנו חוקי חיים, שלא יאמר אדם, כאן במקומי, בבית מדרשי, או בשיבה זו ובכולל זה בו אני נמצא אין בידי להצליח בתורה, אילו הייתי משנה מקומי בוודאי הייתי מצליח בלימודים, וכן לענין ה'זמן', לא יאמר שבזמן הזה ובמצב הנוכחי איני יכול לעמול בתורה, אלא ידע שבכל מקום ובכל זמן מסוגל הוא ללמוד וזוהי היא חובתו בעולמו (עיי' כלי יקר פר' אמור במצות חג השבועות).

עת. רגיל היה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לספר מדי שנה בשנה לפני קהל עדת צאן מרעיתו בשעה הגבוהה ביותר בחג השבועות - קודם קריאת עשרת הדברות, עובדא שיש בה כדי ללמדנו פרק נכבד בענין בין אדם לחבירו. וכך הוה מעשה, פעם שאל מלך וויען (ווינא) את הגאון הצדיק שר וטפסר רבי שמשון ווערטהיימער זצ"ל (שהיה חי לפני כשלוש מאות שנה, ההגדרה אודותיו היא מדברי ה'חיות יאיר' בתשובותיו) מדוע שרויים עם בני ישראל כבר רבות בשנים בגלות. מרה וקשה, כשהם נרדפים ונרדפים, מוכים ונבזים, ועדיין לא נושעו - מה פשעם ומה חטאתם לסבול כל כך הרבה. ויענהו רבי שמשון, כל זאת בא להם מחמת 'קנאה ושנאה' השורה ביניהם. תשובה זו לא מצאה חן בעיני המלך, שלא היה נראה לו סיבה מספקת להמיט על בני ישראל כל כך הרבה צרות וייסורים. ובחמתו ציווה המלך על רבי שמשון, שעליו לענות לו תשובה מספקת תוך ג' ימים, ואם לאו, ענוש ייענשו כל בני ישראל תושבי וויען, באותו לילה ערך רבי שמשון 'שאלת חלום' ויענהו ממרומים שאכן ענה נכונה למלך, ובעוון זה של 'קנאה ושנאה' שרויים בני ישראל בגלותם, ושלא יתרץ למלך תירוץ אחר, כי עוד יראה המלך כי אמת בפיו.

בתחילת החורף יצא המלך עם אחוזת מרעהו לצוד ציד בלב יער, ובהגיעם ליער נפרדו איש מעל אחיו לצוד כל אחד במקום אחר. אחר כמה שעות לא מצאו המשרתים את המלך, וחשבו בנפשם כי כנראה שב בעצמו לביתו, על כן אף הם שבו לביתם.

המלך שהיה שרוי עמוק עמוק בתאוות הציד לא שם על לב כי נשאר לגמרי בגפו, עד שהחלו צללי ערב לנטות... ולא מצא שם שום אחד משריו ועבדיו. ויחרד המלך חרדה גדולה, כי לא אבה לבלות את הלילה בחברת כל מיני משחיתים ומזיקים, חיות טרף למיניהם. בצר לו התחיל לשוטט ביער אנה ואנה, עד שהגיע לנהר שמעברו נראו בתים מוארים, בלית ברירה נפרד המלך מסוסו החביב עליו, ואף מבגדי מלכותו, וכך כשהוא עוטה על גופו בגד דק החל לשחות במימי הנהר, עד שעלה מעברו השני של הנהר, וילך בכפר ההוא ערום ויחף – רועד מקור וצינה עזה, דפק על כמה וכמה מבתי הכפר אשר מרבית תושביו ערלים היו, ואיש מהם לא אבה לפתוח עבורו את הדלת ולהכניסו לביתו – באמרם העומד לפנינו מן השדים ומזיקים הוא, ומתייראים אנו ממנו, החליט המלך לתור אחר דלת שבה קבועה מזוזה, בידעו שעם בני ישראל רחמנים הם, והם יפתחו לו פתח להכניסו בצל קורתם. פשפש ומצא, נקש על הדלת והנה עומד לפניו יהודי, אשר מחזה כזה נגלה לנגד עיניו – איש ערום ויחף כולו אומר צינה וארכובותיו דא לדא נקשן, מיד פתח היהודי את הדלת, מיהר להכניסו לביתו, והכין לו כוס חמין ואף מיני תרגימא הגיש לפניו, עטפו ב'פעלץ' (פרוזה מחממת) והשכיבו לפני התנור הבווער, ותחל רוח המלך לשוב אליו. בתוך כך שמע המלך היאך שבעלת הבית מזהרת את בעלה, כי האיש הלז גנב ונוכל הוא, בעוד זמן מה כשתפרוש אף אתה לשינת הליל יגנוב הלה את כל חפצינו ויברח מהבית יחד עם הפעלץ היקר, אך היהודי הרגיע את רוחם, והבטיח שלא יתן שינה לעיניו בכל שעות הלילה, וישמור שלא יגנוב הלה שום דבר.

למחרת היום שאל המלך את מארחו היהודי מה מרחק יש מכפר זה עד לעיר הבירה וויען, אמר לו היהודי מרחק ארבע פרסאות, ויבקשהו לו המלך שישכור עבורו עגלה שיוכל ליסע לווייען, אמר לו היהודי, ברשותי עגלה קטנה ואקחך, ויאמר המלך, נקבה שכרך, ויען היהודי 'ארבעה פערציגערס'. ויאמר לו המלך, הנני מסכים ליסע אתך, אך בתנאי שתתן לי את הפעלץ ללבשו בדרך, כי כל עצמותי רועדות מקור. עתה שבה בעלת הבית לגעור בו שעל זה יהרוג אותך על אם הדרך, את הפעלץ יקח לעצמו... אך הוא לא שת לבו לכל אלה, והרגיע אותה לאמר כי עוד מעט שוב ישוב וכספו בידו.

משהגיעו לעיר הבירה שאל היהודי את המלך להיכן פניו מועדות, ויען המלך שיקחהו אל ארמון המלוכה, אך היהודי התיירא ואמר בוודאי ענוש נענש על ההתקרבות לארמון המלך, ויאמר לו המלך אל תירא ואל תחת – אני אתרץ את הכל. והנה אך הגיעו עד לפני שער המלך קפץ המלך מהעגלה וינס הביתה, כשהוא לבוש בפעלץ היקר של היהודי, וכל בני ביתו של המלך שמחו מאד בחזרתו.

אז החל היהודי לחשוב, אוי לי ואבוי לנפשי, הנה מה צדקו אמרי בני ביתי שגוי זה אינו אלא גנב, ועתה לא די שאינו משלם לי דמי הנסיעה, אף את מעילי לקח עמו, ועל כולנה, הכניס אותי אל גוב האריות – אל ארמון המלוכה, ועד מהרה יבואו שומרי הסף ויכלאוני. ואכן, לא עברו אלא כמה רגעים וסריסי המלך הגיעו, ויאמרו ליהודי שהמלך פקד להביאו אליו לפני ולפנים, בהכנסו אמר לו המלך שלא יפחד כי ברצונו רק לדבר דברים אחדים עמו, וישאלהו המלך, התכירני, ענהו היהודי לא ראיתי את המלך מעודי עד היום הזה. אמר לו המלך, אבל אנכי מכיר אותך היטב, ואף את ביתך מכיר אנכי, ואת כליך ומטלטליך, וכל מצבך ומעמדך, ויען האיש ויאמר אין חכמה כחכמת המלך, כי יודע הוא כל מה שיש בחדרי חדרים בביתו של בן הכפר.

אמר לו המלך לא חכמה יש כאן אלא זה עתה הייתי בביתך, כי אנכי האיש שישן אצלך בזה הלילה, עתה אמור נא לי מה אשלם לך בעד המאכלים והמשקה שהחיית נפשי, אך היהודי לא השיב מאומה. שב המלך לומר, אפשר לך לבקש ממני ממון רב כמה שתרצה, ושוב לא ענהו היהודי. המלך בשלו, אם תרצה אתן לך שדות וכרמים, ושוב נאלם היהודי מהשיב. הגדיל המלך ואמר לו, אפילו אם תבקש עיר שלימה מערי הכיכר אתננה לך במתנה גמורה על שהצלת את חיי, ועדיין החריש היהודי. אמר לו המלך, אם לא תענני, לא תקבל אלא ארבעה פערציגערס המגיעים לך כבעל עגלה.

פתח היהודי את פיו ואמר ישמעני אדוני המלך, לפרנסתי מסובב אני בין העיירות כרוכל. אך בתקופה האחרונה החל יהודי פלוני לבוא אל הכפר שלנו, והוא קונה סחורות ועורות וכיו"ב מדרי הכפר, ובזה הינו משיג את גבולי, ימלא המלך את שאלתי ובקשתי, ויפקד פקודתו לאסור על היהודי מלהכנס אל גבולות הכפר.

מקבלים את התורה הן תרי רעין דלא מתפרשין, והא בהא תליא.

ומבאר ה'רבינו בחיי' דלכך ציוותה תורה על כך יותר מבשאר מועדים, כי חג המצות שבעת ימים הוא, ואז הכל מבינים כי צרכי עמך מרובים, ויש לתת עבור 'קמחא דפסחא', וכיו"ב בחג הסוכות שמשך זמנו שמונת ימים או 'איש לרעהו יעזור'. וכאן באה התורה לזרז, שאף בחג השבועות שאינו אלא יום אחד מכל מקום – וחג שבועות מסת נדבת ידך אשר תיתן כאשר יברכך ה' אלוקיך.

פעם אמר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בקידוש היום של חג השבועות) טעם לשבח במנהג ישראל תורה לאכול מאכלי חלב בחג השבועות לסימן שיהא היהודי רך כחמאה כמו שאמרו חז"ל (תענית ב.) לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארוז ('בית דלי' עמו' ז').

וידע שלא זו בלבד שאינו נחסר במה שנותן מדיליה ומסייע בעד אחיו, אלא אדרבה בזה הריהו משפיע חווק לעצמו, ומשפיע על עצמו שפע רב מכל העולמות. וכך ביארו (כעין זה אמר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע, הובא בשש"ק, שבועות כד) בקרא דכתיב בנעמי בעת שניסתה לשלח את רות מעל פניה, כתיב בה (א יח) 'זתרא כי מתאמצת היא ותחדל לדבר אליה', ולכאורה תיבת 'היא'

חז"ל (סוטה יד.) 'תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים'.

ומטעם זה קוראים מגילת רות בחג הזה, כמו שאמרו (רות"ר ב יד) 'מגילה זו [רות], אין בה לא טומאה ולא טהרה, ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה, ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים'.

וכה כתב הרא"ש בפירושו למס' פאה (א א) כי הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצוות שבין אדם לקונו.

ובפירוש אמרה תורה (דברים טז י"א) ועשית חג שבועות לה' אלוקיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלוקיך. ושמחת לפני ה' אלוקיך... והלוי אשר בשעריך והגר אשר בקרבך. והיינו שעיקר 'מצוות היום' של חג השבועות הוא 'נדבת ידך אשר תתן' לכל הנצרכים כפי הצטרכויותם. וכתב הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (עין הדעת טוב פרשת ראה) שממה שנאמר תחילה 'מסת נדבת ידך אשר תתן' דהיינו שיתן מרכושו כפי יכלתו לעניים ואביונים, ורק אח"כ 'ושמחת לפני ה' אלוקיך', יש ללמוד שיסוד ועיקר גדול בחג השבועות הוא שידאג האדם תחילה לצרכי הזולת ורק אח"כ ישמח את עצמו ובני ביתו, כי מצות נתינת צדקה לזולת וחג השבועות שבו

כשמוע המלך כל זאת, נענה ואמר כמה צדקו דברי רבי שמשון, כי גדלה הקנאה והשנאה בין בני ישראל, כי יהודי שוטה זה היה בידו להתעשר בין רגע כעשירים הגדולים שבכל סביבותינו, ואעפ"כ העבירתו הקנאה והשנאה על דעתו וביקש שטויות כאלו, ויקרא המלך לרבי שמשון ופקד עליו לשלם ליהודי.

עלינו ללמוד מהאי עובדא... ובפרט בבואנו לעסוק בעשרת הדברות, כי נוגע הן לענין 'אנכי ה' אלוקיך' - שהוא אמונה טהורה בהנהגת ה' בעולמו, שאי אפשר לאדם לקחת פרנסת רעהו ולהשיג את גבולו. ומאידך, לענין בין אדם לחברו, שעבור 'קנאה' אחת מוכן האדם לאבד כל הון ועושר, העיקר שלפלוני לא יהיה מאומה...

ומ"מ, אל יחר בעיניו ש'נתברך' במידת ה'קנאה' כי דייקא מחמת שיש בנו קנאה נתן לנו ה' את תורתו - תורת אמת, כביאורו של ה'מהר"ל' זי"ע (דרוש על התורה, על הפסוק 'בחדש השלישי') על דברי הגמרא (שבת פח: טז.) שבשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה - 'תנה הודך על השמים', באותה שעה אמר לו הקב"ה למשה החזר להם תשובה, ענה משה רבינו 'כלום קנאה יש בכם, יצר הרע יש בכם'. ומבאר ה'מהר"ל שנמצא שדייקא עבור הקנאה שיש בין איש לרעהו ניתנה לנו התורה, שנוכל על ידה להשלים עצמנו ולהתגבר על המידות. עט. הגר"א מוילנא זי"ע, דדרך הרוצה לבדוק מה טיבו של ספר מסוים הוא לעיין בתחילת הספר ובסופו ומזה יבין באיזה ענין עוסק המחבר, וכמו כן בספר התורה הזה אפשר ללמוד כמה חשובה מדת גמילות חסדים ממה

שפתחה תורה וסיימה בגמילות חסדים

פ. וידועה הסגולה שכתב הרה"ק רבי חיים פלאג'י לתת צדקה כשיעור פעמיים ב"ן. ויתנם לת"ח עני ועניו, והוא תיקון... והוא סגולה לחשוכי בנים ומקרב הגאולה.

באר הפרשה - במדבר - שבועות

מג

אינה מן המניין, כי לא היה לו לומר אלא 'ותרא כי מתאמצת'. אלא 'מתאמצת' מלשון אמיץ כוח, שבאותה שעה ראתה נעמי כי מתאמצת היא - שהיא עצמה מתאמצת ומתחזקת בחסד שעשתה - שנתנה לה להלך עמה לבוא תחת כנפי השכינה, על כן ותחדל לדבר אליה^{פא}.

יהא רעווא מן קדם אבוהון די בשמיא שנזכה לקבל את התורה בשני ידיים, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד^{יג}, להעמיד דורות נאמנים לה' ולתורתו, עוסקים בתורה ובמצוות לשמה על ישראל שלום, וזכותיה דדוד מלכא משיחא יעמוד לנו לזכות לביאת גואל צדק בב"א.

פא. פעם נסע הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע לשהות בצל קדשו של הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע בחג השבועות, משנכנס ובא לקבל שלום מהרה"ק מקאזמיר אמר לו הרה"ק, הרי תלמידים וחסידים יש לכם בראדאמסק ומה לכם כי באתם אלי, נענה ה'תפארת שלמה' ואמר, באתי הנה לזכות לקבלת התורה בצל הקודש אצל הרבי, אמר לו מהר"י מצינו שאמרה תורה (שמות יט ד) 'וירד משה מן ההר אל העם' וברש"י הביא מן המכילתא 'מן ההר אל העם - מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם', ולכאורה צריך ביאור, וכי 'עסקי ממון' היו לו למשה רבינו, ומהו שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא, שעסקיו היינו עסקי רוחניות, והיינו כי הוא עצמו היה אמור לעלות בהר סיני לראש ההר, ולקבל את התורה מאת הבורא יתברך בכבודו ובעצמו לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף, ובזמן שכזה וודאי שברצונו היה לערוך הכנה דרבה לקראת יום קדוש זה, ואעפ"כ - 'לא היה משה פונה לעסקיו', אלא לאחר שהיה בשמים ושמע מפי הגבורה שעליו להכין את העם לקראת מתן תורה בקולות וברקים, מיד פנה מן ההר אל העם - להכינם כראוי לקראת מתן תורה, ולא הביט כלל על הכנת עצמו לקראת המעמד הנשגב והאדיר של קבלת התורה. וכיוצא בזה צריך כל מנהיג בישראל וכל יהודי לנהוג - לדאוג לזולתו, לחזקם לעודדם ולהכינם לקראת נתינת התורה. כשמוע ה'תפארת שלמה' דברים אלו מפורשים, פנה וחזר לעירו, להדריך את קהל עדת צאן מרעיתו.

פב. וכה אמר פעם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע (תורת יחזקאל שבועות) בליל שבועות, דהנה שנינו (שבת לד.) 'שלשה דברים, צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה, עשרתם ערבתם הדליקו את הנר', ובגמרא 'שלשה דברים צריך למימרנהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מיניה', היינו שיאמר הדברים לבני ביתו בדרכי נועם ולא בכעס כדי שע"ז יקבלו את דבריו ולא יחללו את השבת קודש ח"ו, ולא נאמרה הוראה זו בשלשה דברים אלו דוקא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, שכאשר רוצה בשר ודם שדבריו יתקבלו באזני חבירו עליו לדבר בניחותא ובקול נעים, וזה כלל גדול בתורה. ובזאת נענה הרה"ק במליצה לשמים, 'רבנו של עולם, אתה נותן לנו היום את התורה, צריך למימריה בניחותא בשובה ונחת, כי היכי דלקבליה מיליה, ונזכה לקבל את התורה באהבה וברצון'.



הזכיע!

ספירת העומר
ל"ג בעומר
שבועות

נערך ונלקט
מתוך תוכן
דברי שיחותיו של
מוריגו הגה"צ
רבי אברהם אלימלך
בידרמן שליט"א



הפצה:

אר"י: 1800-22-55-66

אירופה: 44-(0)-191-430-0333

ארה"ב: 437-0054 (718)

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים